

Universitätsbibliothek Wuppertal

Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios Corpvs.

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Homine Corrvpto et Instavrato

Chamier, Daniel

[Frankfurt], 1627

Liber decimusoctavus, De gradibus impedientibus matrimonium, et de
repudiis

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-885](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-885)

XXXII. Secundum argumentum, primo est elumbe. Nam si digamia in plebe non tolerabatur, multo minus probari debuit in Episcopo & Presbytero. Si interdiceretur in illis, multo magis in istis. Nonne haec satis legitima causa? Omnino, nisi forte non improbari velint a Paulo laicum patre...

nulla repudium domus scripsit? At nunc in foeminis pra auro nullum leue est membrum, pra vino nullum liberum est osculum: repudium vero iam & uotum est, quasi matrimonij fructus. Senece. (X) vixit iste temporibus Pauli de beneficiis lib. 3. c. 16. Nunquid iam ulla repudii erubescit, postquam illustres quaedam...

XXXIII. De Iudaeis ergo certum. Et hi satis Apostolo, vt praecceptum huiusmodi necessarium videretur. Sed de Gentibus, an falsum? Negat Theodoretus, quem audiuimus pronunciantem et Iudaeos, & Graecos confueuisse duabus, tribus, & pluribus simul vxoribus iungi. Tum autem vt demus, non adeo fuisse hoc frequentem in vsu; tamen quis potest negare...

XXXIV. Superest tertium argumentum. Patres omnes, inquit, vnus vxoris vitum intellexerunt, qui plures non habuerit successiue. Omnesne? Nego: Plurimos concedo. Tertullianum, Epiphanium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum. Sed Chrysostrum, imminerito illis Bellarminus adscripsit, solens suo more delusus interprete Latino. Nam Graece, in toto dicitur...

XXXV. Quare nihil est omnino quod obstat, quominus securi concludamus, intolerandam esse tyrannidem in Ecclesia, & quae primas, & quae secundas, dummodo successiuas, nuptias prohibuit clericis eiusdem.

FINIS LIBRI DECIMISEPTIMI.

LIBER DECIMVS OCTAVVS, De GRADIBVS IMPEDIENTIBVS MATRIMONIVM, ET DE REPVDIIS,

Caput Primum.

DE COGNATIONE.

ACTENVS satis multa de Clericorum coelibatu. Breuiores erunt disputationes de Cognationibus, & Liberis. Et de Cognationibus disputantes legi Theodorum Bezan, libro de Polygamia & Diuortijs: Petrum Martyrem in locis Communibus, Classe secunda, capite decimo: Chemnitium Examinis Tridentini tomo secundo in loco de Matrimonio. Ruardum Tapperium Articulo vigesimo, Bellarminum de Matrimonio, libri primi capite vigesimo quarto, & deinceps, Archangelum Rubeum Cremonensem, opere de Sacramentis in distinctionem quadragesimam secundam, quarti Sententiarum, Cotonom, Institutionis Catholicae libri tertij capite sexagesimo quinto & sexto, Dominicum a Soto, in quartum Sententiarum, distinctione quadragesima, quaestione vnica.

Quia enim moris est iam pridem in Ecclesia, Baptismo offerri infantes, non a parentibus, sed ab alijs quibuscunq; pro arbitrio eorum, in quorum potestate illi sunt: imaginati sunt oriosiissimi, imo superstitiosissimi homines, cognationem contrahi. Et, quia confirmationem, quasi secundum quemdam baptismum esse voluerunt, eadem seruata curiofita est. Qui offerunt, tum inter se, tum ad parentes oblati, dicti sunt compadres mares, foeminae commatres. Ad susceptum autem, Patrimi, & Matrimae. Infans denique, Filiolus, vel Filiola.

II. Cognationis nomen accipio late, pro nexu, quo homines inter se deuinciuntur iure familiae secundum originem, in tanta multiplicatione generis humani: etsi nonnulli subtilius definiant, neque sine ratione, cui & ipse libens acquiescam, sed illa mihi notio tractanti Controuersias visa commodior. Nam Papistae etiam latius vsi sunt, qui distinxerunt Spiritualem & Carnalem. Hanc proprie, quam nos definitiuimus: illam, alterius cuiusdam generis, quam fingunt contrahi per Baptisum & Confirmationem.

III. Decretum est in eam rem Tridentinum sessione 24. c. 2. de Reformatione, Sancta Synodus statuit, vt vnus tantum, siue vir, siue mulier, iuxta sacerdotum Canonum instituta, vel ad summum vnus, & vnus, baptizatum de Baptismo suscipiant: inter quos & baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem necnon inter baptizantem, & baptizatum, baptizatq; patrem & matrem tantum, spiritualis cognatio contrahatur.

IV. Cognatio, quam carnalem appellant, distinguitur in Consanguinitatem, & Affinitatem: συγγενεια Graeci dicunt, & ἀφαιμαία. Illa est a generis multiplicatione perpetuo per semen, per quod fit vnus eiusdemq; sanguinis communitio. Eius initium, atque adeo fundamentum, Pater, siue Mater: vterque tamen seorsim. Idemque Stirps, siue stirpes, siue truncus dici solet: & qui inde deducti, rami. Consideratur autem Decliuus, a stipite ad ramos: Accliuus, a ramis ad stipitem. Descendentem vulgo dicunt, & Ascendentem.

V. Est directa, vel collateralis. Directa, quae per directam generatio-

VI. Collateralis, Graece ἐκ πλαγίου, quae ab eodem patre deducitur

VII. Sed nomina sunt tantum à fraternitate eorum qui in linea dire-

VIII. Affinitas, ἀφ' ἑστέρας, est cognatio contracta per nuptias: ἢ ἐξ ἐπιγαμ-

IX. Nomina, Socer, mariti vxorisue pater. Socrus, mariti vxorisve mater.

CAP. II.

De Gradibus, in directa linea.

I. Gradus, est Cognationis mensura secundum propinquitatem. Li-

II. In Cognatione directae Consanguinitatis numerus graduum dif-

III. Genealogiam Christi directam recensuerunt Matthaeus & Lucas,

IV. Sed in Matthaeo scrupulus est, qui etiam ad nostras Controversias

V. Sed nihil est admodum difficile. Hebraeis vocabula sunt duo דוד

ἢ τὸ ἐξ ἑστέρας τῶν γενεῶν αὐτοῦ, ἢ τὸ ἐξ ἑστέρας τῶν γενεῶν αὐτοῦ, ἢ τὸ ἐξ ἑστέρας τῶν γενεῶν αὐτοῦ.

VI. Atqui inter vtrumque illud vocabulum Hebraeum πολλὸν τὸ ἀσπ' μί-

VII. At ἡ ἑβραϊκή proprie hanc nostram consanguinitatem significat,

VIII. Hæc si obseruentur, nihil est in Matthæo scrupuli. Nam Matthæus

IX. Sed sensus est perspicuus: numerari ab Abrahamo ad Christum ter

CAP. III.

De Gradibus in Collaterali Cognatione.

I. Hactenus directa Cognatio. In Collaterali numerandorum gra-

II. Sic in iure Græco-Romano libr. 8 qui est de Causis matrimonialibus:

III. At Canonistæ vtriusque lineæ personas binas quascunque ex æquo

IV. Harum rationum immane quantum discrimen. Nam apud Iurif-

V. Vtramque rationem bonam dicit Bellarminus: tamen Canonistarum

plum quidem similis computationis in aliare vlla, ne ipsi quidem assertores proferunt vlium, aut etiam proferre possunt. Iudicium paucis exploremus.

VI. Primum absurditas magna, non magis distare fratrem à fratre, quam filium à parte: consobrinum à consobriuo, quam nepotem ab auo. Imo vnus eiusdemque lineæ quocunq; personæ erunt, omnes æqualiter ab alterius lineæ persona postrema. Non magis, inquam, à Lameco Caini, Henocum Seti, quam Iaredum, quam Malaleelem, denique quam Setum ipsum. Quod in adeunda hæreditate, quis ferat? Nempe enim nullo erit potiori iure patris quam sobriui.

VII. Hoc Bellarminus negat esse absurdum. Eos enim qui sunt in vno ordine, non habere habitudinem ad eos qui in altero, nisi ratione stipitis in quo vniuntur.

VIII. Sed ponit falsum. Nam si nulla alia habitudo esset, quam per stipitem: ergo n illa esset graduum multiplicatio, omnesque essent in primo gradu, neque causa vlla reddi posset, cur inæqualium ordinum, siue linearum, gradus numerarentur ab ipsis Canonistis, à remotiore persona, potius quam à propinquiori. Nam si nulla habitudo Malaleelis ad Iaredum, nisi per Adamum, non autem per interpositas personas hinc, Setum, Enosum, Cainanum: inde Cainum: certe his demptis, superfluum tantum Adam, cui comparandi sunt Malaleel & Iared: itaque is primus erit gradus, ex Canonistarum sententia. Quod si nolint excludi Setum, Enosum, Cainanum, cur excludent potius Cainum? Cur, inquam, habitudo est ad Adamam potius per Setum, Enosum, Cainanum, quam per Cainum? Rursus hæc rationem stipitis oportebit communem esse vtrique. Itaque cognationem inquitenti Malaleelis & Iaredi, oportebit exhibere rationem tū Malaleelis ad Adamum, tum Iaredi ad eundem. A rationem Iaredi ad Adamum, quo iure repetas duntaxat ex genealogia solius Malaleelis, quæ nihil ad genealogiam Iaredi? Itaque dicendum, habitudinem componi ex duplici cognationis serie, concurrente in vnum stipitem: ideoque esse tanto compositionem, quanto plures sint termini: nec simplicem, sed multiplicam. Habere igitur inter se habitudinem, non tantum ratione stipitis, in quem lineæ descendunt, vt ambæ vniuntur, sed etiam ratione eorum per quos ab eo stipite descendunt. Denique absurdissimum, esse nullo numero istos, siue omnes, siue aliquos.

IX. Sunt & alia incommoda, quibus non prouidit Bellarminus, siue non potuerit præuidere, aut prouidere. Nam Canonistæ non comparant Collaterales alterum alteri, sed ambos stipiti: imo ne ambos quidem, sed sepe alterum, nempe quem lineæ sunt inæquales. At hæc manifestissima est quæstionis elusio. Longe enim aliud est quætere, quantum sit interuallum à Lameco ad Adamum, quam ab Henoco ad Lamecum: quomodo aliud, quantum distent Roma & Babylon ab Hierosolymis: aliud, quantum Roma à Babylone.

X. Præterea, quandoquidem gradus est mensura cognationis: & cognatio non potest non esse ratio: absurdissimum hoc sequitur, plurium quam duorum terminorum, vnam eandemque esse numero relationem: quod ne cogitatione quidem quisquam sanus concipere potest, sed is solus, cui geminæ apparent Thebæ. Tres sunt termini, Set, Adam, Cain, & ita distantes, Set & Cain, vt ab vno ad alium perueniri non possit, nisi per Adamum. Dico vnam relationem esse Seti ad Adamum: alteram, Adami ad Cainum, nec posse vnam esse aut Adami ad Setum, Seti ad Adamum: aut Adami ad Setum, Adami ad Cainum. Ratio, quia vnus relationis duo sunt tantum termini, à quo, & ad quem: at hic plures sunt duobus. Ergo, non ratio vnica: ac proinde neque vnus gradus.

XI. Tertio, si tanta est distantia ab Seto ad Metusalem, quanta est à Iaredo ad Meuaelem, quod omnino defendunt Canonici: ergo, ablata vtriusque distantia, quæ est à Seto ad Meuaelem, necesse erit non maiorem esse distantiam, i. non plures gradus à Seto ad Iaredum, quam à Meuaele ad Metusalem: quia videlicet ab æqualib. si auferantur æqualia, quæ remanebunt, erunt æqualia: nisi si apud Canonistas forte cœperunt communes notiones esse de diculo. Quis autem concedat, non magis distare Abauum ab Abnepote, quam à Filio Patrem?

XII. Hæc absurda mire confutant Canonistæ. Sed pro Canonistis disputantes audiamus Rubeum & Bellarminum. Illum vno tantum argumento: istum duobus. Vnius, inquit Rubeus, habitudinis sunt duo extrema: ideo duo fratres vnum constituunt gradum.

XIII. Nihil inceptius. Nam si duo extrema non nisi vnum gradum constituunt: cur duo patruales, Enos & Iared, duos faciunt? Cur duo patruelium filij, tres: cur eorundem duo nepotes, quatuor? Nam vel ipsi Canonistæ sic numerant. Atqui concedo verum, vnus habitudinis duo esse extrema: concedo amplius, duorum extremorum vnam esse habitudinem. Quid ergo? Nempe aliud est habitudo, aliud gradus: quia hic illius mensurata; possunt in vna habitudine plures esse gradus: vt nihil obster quomius duo fratres, totidem gradus numerent. Manifestus in directa. Nam & hic cur non verum, vnus habitudinis esse duo extrema? puta Proauum & Pronepotem? Atqui horum tamen duorum extremorum sex gradus computantur. Nempe absurdum est, vt prius, neglectis intermedijs, non nisi extrema putare.

XIV. Audiamus Bellarminum. Cum Cognatio vinculum sit eorum, qui propagantur ab vno, non potest fingi melior ratio supputandi gradus, quam penes distantiam ab illo vno.

XV. Respondeo, aliud esse cognationem, aliud gradum. Hunc enim non cognationem tantum significare, sed etiam ad significare cognationis distantiam. Quare in computandis gradibus rationem habendam vtriusque, cognationis, inquam, & distantia. Si cognationem quæras solam, concedo repetendam esse duntaxat ab illo vno, à quo fuit origo: quia communis est omnibus inde deductis, ideo omnes esse vere cognatos. Si quis quærat, an, & quare consanguinei sint, Noe & Iared, aucter respondeo, causam esse, & quidem solam, quia ab Adamo: hæc enim & vera, & sola ratio est: eadem communis Abrahamo, & Caino, atque alijs infinitis, quæ tamlibet aut propinquis, aut remotis. Sed si præter consanguinitatem, etiam gradum quærat, tum necessario præter stirpem, aliud quid addendum: alioquin omnium esset eadem ratio, ideoque gradus: quod est absurdissimum.

XVI. Breuiter negatur sequi, Si cognatio sit vinculum, ergo quærendam eius rationem tantum in stirpe. Nam cognationis vinculum, non illud est duntaxat, quod est vtrique ordini commune, sed sunt & alia subordinata, per quæ singulæ personæ deuinciuntur eidem stirpi: atque ita didem multiplicatio est graduum. Quod manifestum in linea recta. Sic enim comparatur Noe cum Adamo, necessario per intermedios singulos. Itaque et si Adam & Noe vniuntur per Lamecum: tamen non est vnus tantum gradus inter eos.

XVII. Addit Bellarminus, Canonicam supputationem in linea tranuersa ponere primum gradum, quem non ponant Iurifconsulti. Videri autem nescio quid absurdi præ se ferre, si detur secundus sine primo.

XVIII. Respondeo distinguendam esse quæstionem. Quæritur Cognationis Collateralis gradum primum, vel obliquum, vel quemcunq;. Non dari primum obliquum, non tam absurdum est, quam impossibile dari. Id enim significat vnica dari relationem, quod diximus fieri non posse, positus pluribus terminis quam duobus: quod omnino necesse est in cognatione collateralis. Non igitur commodior Canonica supputatio, sed monstriosior: quæ cogit esse, aut potius videri, quod tamen per naturam esse nō potest. Quod si quæretur gradus quicunq;, vt sensus sit argumenti, nullū dari gradum primum, vnde deuenerat ad secundum in Collaterali cognatione: nego hunc non dari. Nam vtrique cognationi, tum directæ, tū collateralis, communis est gradus filiorum, vnde vtrique procedat. Itaque, non in recta tantum, sed etiam in Collaterali datur hoc modo primus, vt natura postulat: quomodo in omnib. reb. compositis prima sunt elementa, quæ tamen ipsa non sunt composita.

XIX. Iurifconsultorum computationi Bellarminus hoc opponit argumentum: et si contra Bezam peculiariter. Fingit, inquit, à fratre ad fratrem ita transeundum esse per patrem, ac si in aliqua linea, per medium punctum duo fratres duo extrema tenerent. Sed falsa est hæc imaginatio: non n. vltra patrem est progressio ad aliam personam, nisi ad illam, à qua pater procedit, videlicet auum: & sic in linea recta, per vnam personam transitur ad aliam. At, à fratre ad fratrem non transitur per patrem, cum nulla sit processio fratris à fratre, sed vterq; in patre coniungatur.

XX. Respondeo, ridicule falli Bellarminum, exemplo lineæ rectæ, & extremorum. Non enim sic considerari transitur à fratre ad fratrem per patrem. Aliud potuit longe aptius petere *de gradibus*, ex ipsa figura Arborum (sic enim vocant) consanguinitatis, quas curiosè depingunt vtrique, tum Iurifconsulti, tum Canonistæ. Illud est ab extremis duarū rectarum in angulum coeuntium. Nam harum commune punctum est in quo angulus, siue vinculum commune. Est autem transitus ab extremo lineæ dextræ, ad extremum lineæ sinistræ non nisi per angulum. Sed est quolibet iumento stupidior, teste Epicuro, qui duas lineas sic coeuntes neget esse maiores vna, quod faciunt Canonistæ, qui imaginari potuerunt genealogiæ geminas, vnam desinentem in Henocum, alteram in Lamecum, vtramq; concurrentem in Adamum: & tamen negare maiores ambas esse, quam sit vna earum: stupore certe fastibus digno. Deniq; concedimus, non dari progressum à filio vltra patrem, nisi ad auum: sed id negamus pertinere nisi ad directam consanguinitatem. Itaque asserimus dari à filio progressum ad patrem, & inde regressum ad alterum filium, illius fratrem, in consanguinitate obliqua, ideoque gradus vno plures. Itaque falso poni non transitur à fratre ad fratrem per patrem.

C A P. IV.

De Gradibus prohibitis in Scriptura.

I. Consanguinitatis supputatio per gradus geminum suum habet: vnum ad hæreditariam successionem: alterum ad connubiorum commercia. Hæreditariæ successionis ius omne pertinet ad civilem Magistratum: & alienum à Theologo. Nos ergo Coniugiorum naturam videamus, qui controuersias Theologicas susceperimus.

II. Diuiduntur ergo nuptiæ, & Incestus. Illas, quæ nullo cognationis vinculo prohibentur. Has vero (*ἀνεπίουτος* Græci vocant) quæ ob cognationem contrahi non possunt. Itaque necessarium fuit distingui gradus cognationis, ac disparari eos, qui nuptijs obstant, ab ijs qui minime.

III. Id discriminis sumitur à propinquitate. Leuitici 18. *Nemo ad vllā propinquam carnis suæ accedat, ad reuelandam turpitudinem.* Vnde manifestum, quo remotiores gradus erunt, hoc faciliores fore nuptijs: & quo propinquo res: hoc incommodiores. Alias, nulla posset fieri generis humani multiplicatio: quandoquidem omnes sunt ab Adamo & Eva, ideoque consanguinei. Sed ita voluit Deus hanc consanguinitatis vim paulatim *ἀμυρῶδου*, & tandem abire in nihilum. Quare non obtinuit vsus, vt omnes homines inter se dicantur consanguinei, sed quidam duntaxat, quorum propinquior est origo: & pauci quidem admodum præ reliquis.

IV. Consentiant Papistæ Catholicis, in directa consanguinitate, vniuersaliter prohiberi nuptias. Et si Scriptura non designet nominatim, nisi duos gradus, parentum & Auorum. Leuitici 18. *Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non reuelabis: mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius: turpitudinem filii filij tui, vel filia filia tua non reuelabis: quia turpitudines tuæ sunt.* Et vero, et si quis contenderet etiam hanc cognationem paulatim extingui, tamen superesset naturalis impossibilitas, propter immanem ætatis distantiam. Nam vix generatio est ante ætatis annum decimum quintum itaque proauum oportet natum esse annos iam circiter quadraginta quinque ante natam filij neptem: adde quindecim ad ætatem vsq; nubilem, sicut sexa ginta: quod quis ferat? Et tamen non sunt admodum frequentes nuptiæ, anno decimo quinto, contractæ. Imo Philosophorum pueri, commodissimū existimant foemina vigesimum, viro trigessimum. Quamquam fateor hæc non esse causam incestus.

V. In Consanguinitate Collaterali, Deus in Leuitico nuptias prohibuit fratris, patris, patrux, auunculi, & amitæ, *Turpitudinem sororis tuæ, filia patris tui, aut filia matris tuæ qua genita est domi, vel genita est foris: non reuelabis turpitudinem earum. Turpitudinem sororis patris tui non reuelabis: consanguinea patris tui est: turpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis.*

reuelabis, consanguinea matris tua est: turpitudinem fratris patris tui non reuelabis.

VI. In affinitate prohibentur ij gradus, qui similes sunt gradibus prohibitis in consanguinitate, Turpitudinem uxoris patris tui (ea nouerca est) non reuelabis, turpitudinem filia uxoris patris tui, proliis patris tui, qua soror tua est, non reuelabis: turpitudinem fratris patris tui non reuelabis: ad uxorem eius non accedes, uxor fratris patris tui est. Turpitudinem tuam non reuelabis: uxor filij tui est, non reuelabis turpitudinem eius. Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudinem fratris tui est. Turpitudinem mulieris: & filia eius non reuelabis, filiam filij eius, & filiam filia eius non accipies ad reuelandam turpitudinem eius, consanguinea sunt: scelus est.

VII. Ergo intra gradum secundum non licet coniugium copulare. Quamquam ipso mundi initio etiam fratrum ac sororum fuerit necessarium nimirum, quia aliter non processisset generis humani multiplicatio. Sed excepta una illa Adami familia prima, nunquam permittitur: ne factum quidem, inter infideles: & hos quidem vel penitus barbaros, vel certe sceleratos.

VIII. In affinitate non nihil exceptionis fuit apud Iudaeos. Nam fratris defuncti licebat viduam ducere: Si tamen ille mortuus esset absque liberis. Deuteronomio 25. Quando habitauerint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri. Sic verus interpret reddidit male, prohibens id ipsum, quod lex iubet: recte Sanctes, Non nubet uxor mortui viro extraneo. Quid ergo? Sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui. Vel potius ex Sancte, Cognatus eius ingredietur ad eam, & capiet sibi eam in uxorem, affinitatemque contrahet cum ea. Est enim Hebraice דוד quo significatur, ad quem id iuris pertinebat, primo quidem frater, ut patet ex Genesio trigesimo octavo: deinde, si hic deficeret, alij, ut constat ex historia Ruth. Itaque Matth. 22 non est necesse septem illos fratres, quibus successiue eadem uxor fuisse dicitur, intelligi proprie, sed latiore nominis notatione apud Hebraeos tria: et si alioquin nihil sit in comodi.

CAP. V.

De Cognatione Spirituali.

I. Catholici acquiescunt facile autoritati diuinæ: à qua vel tantillum distcedere pro scelere habent. Papistarum mentem intellige ex Tridentino decreto sessio: 24. Can. 3. Si quis dixerit constantem consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Leuitico exprimentur, posse impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum: nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere ut plures impediant, anathema esto. Nempe, non putauit Ecclesia Romana satis esse pro sua maiestatis amplitudine, si non perfringeret hos cancellos, ut quaquaversum erumperet. Duo ergo sunt futura huius disputationis capita. Vnum, an iis gradibus, qui exprimentur in Leuitico, alij gradus addendi fuerint, quorum inest fierent nuptiae. Alterum, utrum iis ipsis eorum prohibitionibus constanter sit standum.

II. In priori rursus duo sunt. Vnum de Consanguinitate illa, quam diximus, spirituali: alterum de Carnali, de spirituali habes apud Gratianum Causa 30. quaest. 3. & 4. Nicolaus enim inter fratres & filios spirituales negat posse legale coniugium fieri. Zacharias, Sciscitari curasti si liceat filio, cuius pater alterius filiam ex sacro baptismo suscepit, suscipiam, id est, spiritualem eius patris filiam (quod dicitur crudele est) in matrimonio accipere: quod apud te enormiter asseruisti contigisse. Sed bene tua sancta fraternitas compertum habet, quod Dominus praecepit per Moysen, dicens, turpitudinem patris tui, vel matris, vel sororis non reuelabis. turpitudinem enim tua est. Cum ergo à propria consanguinitate iubemur abstinere, multo magis à spirituali nostri patris filia omni excusatione, aut argumento seposito sub nimia distractione nos cauere conuenit: ne in iram diuini examinis incidat, si quis tali facinore mistus, minime restrinxerit frana luxuria. Similiter Zacharias & Deus dedit, Non oportet, liam, quam de sacro fonte suscepit, aliquando filio suo in matrimonium tradere, quia in diuina sententia germani esse inueniuntur.

III. Ioannes de Turre cremata in eam quaestionem, concludit ex hac spirituali cognatione, viginti personas prohiberi posse contrahere matrimonium, nempe quandoque ex persona baptizantis, quandoque ex persona leuantis in baptismo: quandoque ex persona confirmantis, quandoque ex persona tenentis in confirmatione: quia contrahatur cognatio inter baptizantem & baptizatum, & dicitur paternitas: secundo inter baptizantem & parentes baptizati: & dicitur paternitas: tertio inter baptizatum & filios baptizantis, & dicitur fraternitas: quarto inter baptizatum & uxorem baptizantis prius cognitam, & dicitur maternitas: quinto inter parentes baptizati, & parentes uxoremque baptizantis prius cognitam. Huic sententiae fauet Lombardus libri quarti distinctione quadragesima secunda.

IV. Verumtamen, ut se Ecclesia Romana ostentaret habere autoritatem figendi refigendiq; leges, tum diuinas, tum suas, nunc nuper in Concilio Tridentino circumcisa est tanta austeritas: iusq; haec tanta, tam sacrosancta spiritualis cognationis vis cohibere sese, & continere intra limites paucorum personarum, ne cuiquam nocere queat, praeter baptizantem, baptizatum, suscipientes, baptizatiq; parentes: qui canon paulo ante nobis est recitatus. Itaque, tanta autoritate, quasi fulmine icta, deinceps fuit modestior, & ipse est futuram in posterum.

V. Superest tamen scrupulus, quem exemptum à tam prudentibus patribus non vidi: & tamen intererat non negligi, ne qui iura omnia tum diuina tum humana habent in scriptis pectoris, sibi ipsi foede videantur contradicere. Nam, ut est apud Gratianum, & Lombardum, Nicolaus ita sanxit, Nolle desideras, utrum mulier, qua viri filium ex alia foemina genuit de sacro fonte leuauerit, postmodum possit cum eodem viro copulari. Quos ideo iungi posse decernimus, quia secundum sacros canones, nisi amborum consensu, nullius religionis obtentu debet coniunx dimittere coniugem. At non tantum in Concilio quodam apud Vermerias, Si quis filium suum,

u filiam suam ante Episcopum renuerit ad confirmationem, separatur ab uxore sua, & nunquam aliam accipiat: Sed etiam Deus dedit, cum ad se relatum esset, à quibusdam imprudenter praemagno popolorum concuifu proprios filios susceptos ex sacro lauacro, respondit olim à praedecessoribus suis, Iulio, Innocentio, Coelestino, decretum, ut nullo modo se in coniugio reciperent mulieres ac viri, quicumque alia ratione susceperint natos proprios, sed separarent se, ne suadente diabolo tale vitium inolefeat. Et egregio epiphonemate, Scitis, quia quomodo sunt septem dona Spiritus sancti, ita sunt septem dona baptismi à primo pabulo sacrati salis. & ingressu Ecclesia, vbi ad confirmationem Sancti Spiritus per chrisma. Ab hoc ergo primo sancti Spiritus dono usque ad septimum, nullus Christianus suam commatrem in coniugium suscipere debet & qui praesumpserit, tam diu vinculo anathematis religetur, donec poenitentiam digne egerit.

VI. Sed, si Tridentinis Patribus non licuit esse tam otiosis, at Cardinalis de Turre cremata non multo iis Patribus antiquior curiositas defectu supplebit, nec nolentibus forte Iesuitis. Is in eam Gratiani quaestionem iubet distinguere, utrum praecedat susceptio matrimonium, an vero sequatur. Tum, Si praecedit, inquit, est conclusio, quod impedit contrahendum. & dirimit, si postea contrahatur de facto. Si sequitur, est conclusio, quod non impedit matrimonium, quantum ad eius essentiam siue vinculum. Sed quantum ad actum matrimonij, scilicet carnalis debiti redditionem, est distinguendum quia aut spiritualis cognatio inducitur causa necessitatis, sicut quando pater baptizat filium in periculo mortis, & tunc est conclusio, quod in illo casu cognatio spiritualis non impedit contrahendum matrimonium, nec reddendo nec petendo, nec ex parte viri, nec ex parte uxoris: aut inducitur extra casum necessitatis: & tunc istud factum, aut est factum per errorem adhibita diligentia debita: & tunc est conclusio, quod non impedit, sicut in casu praedicto: aut factum est in fraudem, & tunc est conclusio, quod coniunx qui fuit in causa fraudis, perdit ius petendi debitum, non autem ius reddendi: & hoc dicitur in sacris litteris de peccato & tunc dicitur! Vere dignus est, qui respondeat ψυχοποπος ἀλλοιωτὸς αὐτῆς πύδας.

VII. Sed satis esto nugarum. Haec causam misere desertam à Bellarmino videre est cap. 30. Ponit ille, Cognationem spiritualem merito ab Ecclesia inter impedimenta matrimonij referri, sed, si quaeras, unde illud merito: nihil audies praeter Epistolae decretales, & Gratianum: tum autem, quatuor rationes, quibus sperauit se consequuturum, ut cognationis carnalis gradus ampliaret, vim suam obtinere etiam in spirituali: denique nihil à nobis opponi solum.

VIII. Sed, ex Decretalibus & Gratiano, concedimus doceri fuisse inter Papistas hanc introductam tyrannidem: quod nec negamus, & ut nunquam testarentur Decretales, nunquam diceret Gratianus, tamen vsus ipse prolixè confirmaret. At introducendi rationes cum quaerimus, tum vero causae suae defunctae, tum Decretales, tum Gratianus. Itaque, ne miretur Iesuita, si nos constanter videat, quam vt nudis nominibus moueamur.

IX. Quatuor illas rationes postmodum suo loco videbimus quid valeant in gradibus consanguinitatis. Sed nunc, in tam dispari causa, iisdem rationibus uti, nonne monstro est simile? Demus non nihil valere, vbi certo constat, affinitatem, siue consanguinitatem intercedere, sed in iero phantasmate: vbi nullum ne tenuissimum quidem consanguinitatis, affinitatisve, vel vestigium est, valere, sani-ne cerebri, vel somniare? Non valere, testem habemus Nicolaum Papam, paulo ante laudatum, qui nullo vilius religionis (ac proinde baptismi: nam de isto institutus illi sermo erat) obtentu, debere coniugem dimitti habuit pro certo.

X. Sed nos nihil solidum obiicere. Quasi non illos potius oportuerit aliquid solidi proponere: ut ne se portentose tyrannos in Ecclesia gererent. Quasi non sint quaedam tam absurda, tam extra omnem fidem, vt refutari nec possint, nec mereantur: nisi forte solo helleboro. Quasi non ipse Bellarminus agnoscat, prohibitiones, propter diuinitatem, restringendas potius, quam ampliandas: vt nobis inde concludendum relinquat, si quid foret Ecclesiae autoritatis, debuisse numerum potius minuere prohibitorum gradu vni lege Moysi, quam augere: quod illa contra fecit. Quasi denique non illud sit potentissimum, quo vno Dominus noster eos repressit, qui post diuortium insaniebant illud, inquam, magnificentissimum, Ab initio non fuit sic. Non fuit sic institutum à Christo, à quo institutum Baptisma, non fuit sic vtitur ab Apostolis: non fuit sic vtitur post Apostolos, atq; adeo prima in hanc rem oracula emendicanda fuere, à postremis Romanis, non Episcopis, sed tyrannis. Et nihil hic solidi?

XI. Trullensis Canon 53. rationis fucos, voluit interdictum in crustare: ἐπιθήσει ζῶν ἐστὶν ἡ κτ' πνεύμα διείσθη τὸν σωματικὸν συναφίαν, τὰς ἐν τῷ ὄρει τῶ σωματικῶν βαπτισμάτων & πνεύμα ἀνδραγαθίας, ἢ μὴ τὸ τοῦ σωματικῶν μετὰ τὸ χριστιανισμὸς καὶ κτ' σωματικῶν, ὁρίζοντο ἀφ' ἑαυτῶν μὴ τοῦ σωματικῶν. ἐπι τὴν τῶν τῶ πνεύμα τὸν ἐπιπέσειε ὑποβήκεται, Quoniam spiritualis necessitudo maior est coniunctione corporum. stat uimus, ut qui ex sacro & salutaris baptismate pueros suscipiunt, & postea cum matribus eorum viduis in matrimonio coeunt, primum à tali contubernio abstineant, deinde scortatorum quoque poenis subijciantur. Argumentum ita erit: Quaecunque necessitudo maior est coniunctione corporum, ea impedit matrimonium. At necessitudo spiritualis maior est coniunctione corporum. Ergo necessitudo spiritualis impedit matrimonium.

XII. Respondeo, maiorem esse fictitiam. Nam inter coniuges Christianos omnes coniunctio est spiritualis: quia sunt omnes vnum in Christo: & membra eiusdem corporis, atque adeo appellant inter se fratres: & tamen haec tanta, tamq; arcta necessitudo non impedit matrimonium: alioquin omnium Christianorum dissoluenda essent coniugia. Falsitatem agnouit Nicolaus ille Papa, qui consultus hac ipsa de re, negauit, vilius religionis obtentu, debere à coniuge dimitti coniugem. Agnouit & Cardinalis ille de Turre cremata, qui certis casibus saltem, fatetur constare coniugium, tum quoad vinculum, tum quoad thorum. Nam quid ad me illa necessitas? An enim eo minus baptismus fuit?

XIII. Instat contra Bellarmin. Impedimentum huius cognationis non esse ex iure naturæ, sed ex Ecclesiae arbitrio pendere. Ecclesiam voluisse non quamlibet spiritualem cognationem impedimentum esse matrimonij, sed eam solam, quae ex Baptismo & Confirmatione. Et subesse causam rationalem, quia vnus ab altero recipiat esse spirituale: & ideo debeat illi peculiaris reuerentiam: neque vllum inde sequi absurdum.

XIV. Clamemus ergo bonum factum. Nam bene ac liberaliter nobiscum actum est. Etenim, quomodo olim illi si lagena non defecisset, calumniis in Imperatorem finem non erant facturi: sic si genio indulgisset Ecclesia Romana, ut sua autoritate plene vteretur, nihil erat propius factum quam, ut periret de medio Christianitatis, coniugio: usus, elegatus a Turcas, apud quos nullum est spirituale vinculum. Sed neq; tyrannidem, neque tyrannidis fundamentum Catholici admittunt: neq; vnquam concessuri sunt matrimoniorum impedimenta tantummodo pendere ab arbitrio Ecclesie. Et vero, quid hominis est Bellarminus, qui, cum proposuerit, cognationem spiritualemente merito ab Ecclesia referri inter impedimenta matrimonij, nunc ponat eam rem pendere ex eius arbitrio? Itane quisquam loqui solitus? merito facio: id est, sic volo, sic iubeo?

XV. Sed causam illam rationalem videamus. Quamnam est ergo susceptus a suscipiente recipit esse spirituale: Itaque debet ei peculiarem reuerentiam. Argumenti ergo formam hanc esse oportet. Nemo potest contrahere matrimonium cum eo, cui debet peculiarem reuerentiam. At susceptus debet suscipienti peculiarem reuerentiam. Ergo non potest contrahere cum eo matrimonium. Probat minor. Quisquis recipit esse spirituale, peculiarem debet reuerentiam ei, a quo suscipit. At susceptus recipit esse spirituale a suscipiente. Ergo debet ei peculiarem reuerentiam.

XVI. Respondeo: primum non concludi vniuersalem thesim. Nam hæc est de qualibet cognatione spirituali: & hanc Papiſtæ volunt esse non tantum inter suscipientem, & susceptum, sed etiam inter suscipientes: tum etiam inter hos & suscepti parentes: atque adeo Concilij Trullensis Canon agit de suscipiente, & suscepti matre. Atqui neque suscipientes a suscipientibus: neque suscepti parentes a suscipientibus accipiunt esse spirituale. Quare horum saltem respectu, nulla fuit Ecclesie causa rationalis.

XVII. Secundo, falsa est prioris syllogismi maior: de qua quam paulo post plura dicturi sumus, tamen hic libet admonere. Primum, etiam Catechumenum debere catechistæ peculiarem reuerentiam: vtpote Patri filium. Cyrillus Catechesi 15. *εὶ δὲ ἡ κατηχησὶς ἐγγύθησὶς πᾶσι. Si quem etiam per Catechesin genuisti.* Et tamen nondum auditum hinc vltimos factos gradus prohibitos. Secundo non tantum agi de non contrahendo matrimonio, sed etiam de contracto dissoluendo. Dicamus ergo ita: nemo debet vi matrimonio eius cui debet peculiarem reuerentiam: & reliqua vt prius. Atqui instantiam contra mihi sufficit ille Cardinalis de Turcremata: asserens eum, qui baptizat filium in casu necessitatis, posse tamen vi matris infantis: & eum similiter qui imprudenter suscipit. Quid igitur falsum ne; infantem baptizatum a patre in casu necessitatis, aut susceptum imprudenter, accipere ab eo esse spirituale? An malit eum, qui vel in casu necessitatis, vel imprudenter ab alio accepit esse spirituale, nihil debere reuerentia: Videat acutissimus Iesuita, quid sit concessurus, quid negaturus.

XVIII. Tertio, in Syllogismo posteriore, falsissima minor. Etenim esse spirituale gratia est Dei: at neque hanc tradit qui suscipit; ac ne sacramentum quidem eius. Quamquam, etsi Sacramentum traderet, quod facit baptizans, tamen gratiam non traderet: bene enim Baptista, Matth. 3. *Ego baptizo vos aqua in penitentiam: qui autem post me venturus est, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.*

C A P. VI.

De Gradibus in Cognatione carnali prohibitis apud Papiſtas.

I. Nunc locus est cognationis carnalis, tum in consanguinitate, tum in affinitate. Consentiant Catholicis Papiſtæ; non esse promiscue & per omnes gradus absq; vilo discrimine contrahendum matrimonium. Eos esse prohibitos, qui enumerantur Leuitici 18. Affinitatem esse imaginem consanguinitatis, itaq; similes gradus vtrinq; aut prohiberi, aut permitti: deniq; quia vir & vxor, duo sint in carne vnus; cuius sunt prohibita nuptiæ, esse & prohibitas eius coniugis.

II. Sed, cum queritur, quinam illi sint gradus prohibendi, iam Scriptura non progreditur vltra eum, quem Iuriconsultorum supputatio secundum nominat, Canonistarum vero somniatio, primum, qui fratrum est & patris, filiaque fratris, in Consanguinitate: leuini & filij fratris in affinitate & similibus.

III. Qui inde discesserunt, variant sententias, vt videre est apud Gratianum causa 35. question. 2. Concilium Toletanum secundum capite 5. *Sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui, vsque quo affinitatis lineamenta generis successione cognoscit, in matrimonio sibi desideret copulari.* Concilium Vormaciense, *In copulatione fidelium, generationis numerum non definimus, sed id statuimus, vt nulli Christiano liceat de propria consanguinitate, seu cognatione vxorem accipere, vsque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.* Est autem hæc immanis aut in re seueritas, aut in verbis *ἀνευλογία*: imo & mentis *δυσπραγμία*: neque enim rem ipsam per se aut permittit aut prohibet, sed per accidens; nimirum per memoriam: vnde necesse est vnum eundemque gradum aliquando liberum esse, aliquando incestum: nam, quis nescit non eandem omnibus, non dicam capitibus, sed ne familiis quidem, esse generis memoriam?

IV. Alij ergo graduum numerum definiendum putarunt, vt habes apud Gratianum causa 35. quest. 2. & Lombardum 4. distinct. 39. *Gregorius Papa, De affinitate consanguinitatis per gradus cognationis, placuit, vsque ad septimam generationem obseruare.* Concilium Lugdunense, *Nulli ex propinquitate sui sanguinis, vsque ad septimum gradum, vxorem ducant.* Iulius, *Nullum in vtroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis, vel vxoris, vsque ad septimum generis gradum, vxorem ducere vel incestu macula copulari.* Præterea illud quoque adiciimus, quoniam sicut non licet cuiquam Christiano de sua consanguinitate, sic etiam nec licet de consanguinitate vxoris sua coniugem ducere propter carnis vnitatem. Hunc autem Iulium Bel-

larminus censet esse illum, qui ducentis annis Gregorium magnum præcessit; nimirum, vt antiquitatis obreatu commendet. Sed non videtur. Obseruauit enim annotatio huic capiti addita in Gratiani editione Gregoriana; hunc ipsum Canonem apud Burchardum, Iuonem, & in Pannormia citari ex Concilio Aurelianensi, sed & eiusdem partem ab ipso Gratiano, quaestione secunda causæ vigesimæ septimæ, tanquam ex Gregorio: vt ex tanta nominum varietate possit Bellarminus agnoscere desiderio suo se plus indulgisse, quam iudicio.

V. Sed enim concisam habemus vastam illam superioris sententiæ amplitudinem, quæ vniuersam cognationem excluderat, nulla vllius numeri, nulla vllorum terminorum reuerentia. Nisi forte verum sit, quod Bellarminus obseruat; non productam vniuersam cognationem vltra gradum septimum: habens ab Alexandro secundo apud Gratianum, causa 35. q. 5. c. 2. *Canones, inquit, vltra septimam, nullam numerare generationem.* Et post, *Illam quoque sacrorum præceptio canonum, quæ iubet a propria abstineri consanguinitate, quandiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec a prædicta parentela discrepat computatione. Nam in septem gradibus, si canonice & vsualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur: vltra quos nec consanguinitas inuenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generato recordari.*

VI. Sic Alexander: paulo confidentius, quanquam pro more Papatum, qui semel persuasi omnia habere iura intra pectusculi scrinia, nihil non sunt ausi blaterare. Enimvero, cuiusmodi illud est, nullam memoriter a quoquam generationem memorari vltra septimum gradum? Nam contra in promptu est, non tantum Iudæorum olim cura genealogiarum conseruandarum, sed etiam quotidiana omnium regum, atque adeo magnatum sollicitudo, nostro etiam seculo. Certe apud Herodotum Clione legas: *Ἡρακλῆ δαιμόνον τῶν ἀρχῶν ἀρχαῖος ἐπιδύοις ἔτιμῳ ἔργῳ ἀδελφῶν ἔπειτα πῆρκα πειραχῶσα πᾶσι ἀρχῶν πατρῶν ἐκδοχῶν τῶν ἀρχῶν.* Heraclida obtinuerunt imperium, & regnarunt per duas & viginti virorum generationes annos quingentos quinque, sic vt filius a patre regnum acciperet. Nulla ne hæc cognationis erat memoria vltra septimum gradum?

VII. Præterea, vereor vt satis fecerit canonis verbis, quem interpretatur. Negat ille canonicam supputationem progredi vltra gradum septimum. Efto, inquam, sed primo, illi supputationem non nominabant Canonicam, sed omnino cognationis memoriam, quæ longe est alia, secundo, Concilij Vormatiens. negabat, se generationis numerum definire: atqui septimus gradus numerum definit: quid ergo iuuat tritari?

VIII. Veram intra hos gradus, inquit, omnia cognationis nomina. Imo quæ nomina dicit? An singula vocabula; rebus singulis aptata, vt Pater, Filius, Auus, Nepon, similia: An rerum periphraſes, vt filij nepos: An ita filius: Vxoris frater? Si singula vocabula, pro variis linguis varius vsus fuit. In linea directa Latini videntur locupletiores, qui accliuiter Patrem, Auum, Proauum, Abauum, Atauum, Tritauum dixerunt, decliuiter Filium, Nepotem, Pronepotem, Abnepotem: & si quibusdam credimus, Atnepotem, Trinepotem. Cum Græci vltra *πῦτις, παῖς, παππῶν, ἕδν, ἕδνδν, ἕδνδδν, διδύγγον, τριδύγγον* non processerunt. At Hebræi omnium sterilissimi, vltra primum nihil habent quod nominent. In Collaterali, Latini Patrum, propatrum, filium, patruelum, Sobrinum, & Consobrimum notant tantum. In affinitate, Socerum, Profocerum, Generum, Progenerum: Vitricum, & Priuignum, duntaxat. Itaque falsum est vlla esse nomina singularia gradibus cognationis vllis, ad septimum vsque, excepta consanguinitate directa. Sed si paraphrasi placet indulgere, falsum vltra septimum gradum nullas esse. Nam quemadmodum fratris filium dixere, quis vetet dicere progeniti trinepotem, profocerique; tritauum ad designandum duodecimum gradum?

IX. Verumtamen, hac omiſſa nugarum austeritate, Lateranense Concilium existimauit sibi hæc vetera decreta antiquanda: & coercedam prohibitionem intra quartum gradum. Canon est eius 50. *Non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, præsertim cum vrgens necessitas, vel euidentis utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri Testamento instituerat, nonnulla mutauit in nouo. Cum igitur prohibitiones de coniugio in secundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognati viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: vt cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilij reuocantes, præsentis constitutione decernimus, vt sic contrahentes de cætero libere copulentur. Prohibitio quoq; copula coniugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat quoniam in vberioribus gradibus iam non potest absq; graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius n. numerus bene congruit prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apostolus, quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis. Cum ergo vsq; ad quartum gradum prohibitio coniugalis copula sit restricta, eam ita esse volumus perpetuam, non obstantibus consultationibus super hoc dudum editis, vel ab alijs vel a nobis, si qui contra prohibitionem huiusmodi præsumpserint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed auget, eantq; grauiora sint crimina, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam.*

X. Atque hoc iure deinceps vsi sunt Papiſtæ; felicitate Innocentij quadam: Nam olim Gregorium magnum excusare oportuit, quod Angelis hanc gratiam fecisset, & protestari, non factum, vt derogaretur legi, sed vt consuleretur infirmitati Anglorum. Testis est, præter ipsius Gregorij litteras, Alexander secundus, capit. 2. quæstion. 5. causa 35. apud Gratianum. Nondum enim Ecclesie Romanæ iurium promus condus, ius illud didicerat, quod longe eruditior, etſi recentior Innocentius didicit & docuit: itaque constanter pugnat pro septem gradibus, tanquam pro aris & focis. Cum ergo sibi autoritatem Gregorij videret nonnihil importunam obstrepere, *Sunt quidam, inquit, qui ex his Gregorij verbis, quibus ait, vt in tertia, vel quarta generatione copulentur fideles, occasionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes se hoc iure facere posse, quod prudensissimus doctor summæ sententia definiuit. Isti itaq; qui se hæc telamento defendere nituntur, aduer-*

tant in eiusdem Patris sententiis hoc non generaliter cunctis, sed specialiter Anglorum genti mandasse. Nam postmodum à Felice Massana Siciliae praesule, requisitus, an hoc, quod Augustino mandauerat, generaliter cuncta Ecclesia tenendum esset, aperte firmavit, non alius hoc, quam illi genti mandasse, ne bonum quod ceperant, metuendo austeriora desererent, sed & illis, postquam essent firmarati solidati, & vniuersali Ecclesia censuit esse tenendum, ut nullam de propria consanguinitate vel affinitate infra septimam generationem aliquis sibi audeat coniugio copulare.

XI. Tamen videtur hæc explicatio paulo violentior. Nam Gregorij verba ita erant, eadem causa, q. 3. c. 20. *Quadam lex terrena in Romana Republica permittit, ut siue fratris & sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere: & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Unde necesse est, ut in quarta vel quinta generatione fidelium licenter sibi coniungantur.* Quæ verba, quid habent, quæso te, Anglis peculiare? quid non commune fidelibus? Imo, necesse est, inquit, in quarta vel quinta licenter coniungi. Quid necesse est licenter coniungi, id est, conceditur peculiari privilegio Anglis? Nempe ergo apud Papistas, idem est tractare & explicare.

XII. Primum igitur, apud Papistas vniuersa cognatio prohibita, post eadem sic explicata, ut non excederet septimum gradum, tandem hic ipse gradus septimus reuocatus ad quartum. Nobis igitur, quibus negotium est, eas, quæ nunc in Papistis obtinent, opiniones confutare, videbatur hæc questio futura: verum iusta sit prohibitio quatuor graduum Sed noluit Bellarminus, cui thesis posita est c. 29. *Recte Catholica Ecclesia, coniugia prohibuit olim vsq; ad septimum, postea vero vsq; ad quartum gradum consanguinitatis, & affinitatis.*

XIII. Quæ in re mira absurditas. Primo enim contradictio manifesta est in ipsa re, nec vnquam concilianda: septem gradus esse prohibitos: & tantum quatuor esse prohibitos. Nam id est dicere, quintum, sextum, & septimum, esse prohibitos: & tamen quintum, sextum, septimum non esse prohibitos. Intellego cautela gratia distincta esse tempora: ut olim septem prohibiti sint: nunc non sint nisi quatuor. Satis caute, nisi ipsi sese suo ingularent gladio. Nam lex fingebatur vniuersalis. Certe Alexander ille paulo ante dicebat, Vniuersali Ecclesie tenendum, ut nullus sibi audeat cognatam intra septem gradus copulare. Est autem Ecclesia Catholica, non vnus ætatis fidelium numerus, sed omnium seculorum: At si nunc aliter; ergo non fuit Vniuersali Ecclesie tenendum, aut si fuit, ergo ne nunc quidem aliter.

XIV. Secundo tantæ, tamque insignis contrarietatis ratio nulla redditur à Bellarmino. Nam temporum successio rationis locum habere nequit. Non tantum enim quæri potest, utrum idem semper iuris fuerit, sed multo potius, longeque maiori momento, illud Iuriconsultorum solenne, Cur tam varie? Cur, inquam, adeo sit Ecclesie facies mutata, ut, quæ nuptiæ olim illicitæ, sic nominante Alexandro, imo incestæ, si Iulio credimus: eæ sint hodie, neque incestæ, ac ne illicitæ quidem. Quæstio enim facti ad historiam potius pertinet, quam ad conscientiam: at quæstio iuris conscientiam vrit: maxime in religione, in qua solenne, *Ab initio non fuit sic & verissima prima.* Lateranenses existimant satis fore causæ, si dicerent, obseruari non posse. Sed hæc Lesbia est regula, iam olim proverbio tradita, quæ non regulæ rem subiiceret, sed rei regulam. Et, quid est in religione Christiana, quod non ea ratione foret innouandum, immutandum, abrogandum, si que de que habendum?

XV. Gregorius Anglis ut prouideret peculiariter, causam sibi putauit esse legitimam, eorum infirmitatem in fide: qua cessante, cessatum iret prohibitio. An eadem ratio Ecclesie Catholice? Et tam feliciter laboratum est à Papistis, ut facti sint eorum Christiani infirmiores, quam erant olim? verendumque merito, ne bonum, quod ceperunt, metuendo austeriora deserant? ut de Anglis loquebatur Alexander. Nam ita quidem videtur: si propter infirmitatem permitteantur nuptiæ ultra gradum quartum: ergo propter firmitatem prohiberi ad vsq; septimum. Quis igitur neget longe firmitates fuisse Catholicos illos Gregorij, Alexandri, quam Catholicos istos Innocentij tertij, & Pauli quinti Vicedei?

XVI. Tertio: Vtramque thesios partem æque rationalem Bellarmin. ponit, & eiusdem rationibus statumare satagit. Itane? Vtrumq; contradictio nis manifestissima membrum esse verum: & vtrumque iisdem niti rationibus? Atqui audire mihi visus sum, rationem esse animam legis. Unde necesse est tandem videre legem, quando ratio viget. Cum ergo, cum vigeant nunc eadem rationes, quibus septem gradus interdicerentur olim, vigent autem: quia, si non vigerent, ne quatuor quidem interdicerentur non etiam hodie septem gradus interdicerentur? Cur potius abrogata lex est, quæ septem gradus interdicebat? Nam Concilium Lateranense disertis perspicuisq; verbis eam abrogauit.

CAP. VII.

De autoritate Ecclesie in prohibendis gradibus.

I. Sed iis absurditatibus otiosè prouidebit, siue Bellarminus, siue Bellarmino potentior, Quintus Vicedeus. Rem ipsam paulo aliter Dominicus à Soto disputat, quam Bellarminus. Ille enim de autoritate prohibendorum, articulo quinto: Iste autem de ratione prohibitorum. Illi The sis, *In facultate Ecclesie positum est, ut paciscendis coniungendisq; nuptiis illegitimas illegitimasque decernat, ob sanguinis propinquitatem, personas.* Hoc sensu, non ut iudicet, sed ut ex lege posita, nimirum, utrum Titius & Titia sint in gradu prohibito, sed, ut ipsa legem ponat, qua fiat is, quisquis gradus est, prohibitus: quo sensu thesin improbamus. Ille defendit trib. argumentis.

II. Primum illi argumentum est: Cui Ecclesie Sacramentorum administrationem & dispensationem Redemptor commisit, eadem pro locorum, temporumq; & gentium varietate, de eorum causis & conditionib; dispo-

Tom. III.

nit At Ecclesie commissa est administratio & dispensatio Sacramentorum: Ergo eadem disponit de eorum causis & conditionibus. Est autem matrimonium Sacramentum.

III. Respondeo primo, Matrimonium non esse in numero Sacramentorum, nisi lata laxaque notione, quatenus ritum aliquem sanctum designant. Sed hoc alterius est controuersie: nec nunc agitari necessarium. Itaque o mittatur sane.

IV. Secundo dispositionem causarum & conditionem distingo: vel enim significatur dispensatio particularis circa exempla singularia, vel dispensatio vniuersalis circa ipsam Sacramentorum naturam, & ut ita dicam, substantiam. Priori sane modo, esse ea Ecclesie autoritas: quomodo scilicet iudicium eius est, utrum Titius accedens ad communionem Eucharistie, admittendus sit, an vero repellendus. Vtrum Eucharistiam matutino, potius quam vespertino celebrari commodus sit. Nam hæc ipsa est, quæ appellatur, dispensatio. Et omnino ad eam formam, nemo negat posse Ecclesiam diiudicare, utrum legitimum futurum sit matrimonium inter hunc & illam: an vero illicitum, prout cognatio obstat, vel nõ: siue ætas, siue quid aliud, si quid aliud obstat queat.

V. Altero autem modo, negatur consequentia. Hæc enim non dispensatio est, sed institutio. At hæc Deo eximia: nec communicanda vlli creaturæ. Sic non est Ecclesie mutare quicquam substantiale in Baptismo, aut Eucharistia. Imo ne dispensationem quidem negare iis, quibus libera est. Quomodo Petrus præscripsit, Actuum 10. *Nam quis aquam prohibere potest, quominus baptizentur illi, qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Ut contra non est Ecclesie admittere ad Sacramenta indignos: & si ad miserit, tum non erit propterea vtile sacramentum. Quia certum, i. ad Cor. 11. *Qui edit, & bibit indigne damnationem ipse sibi edit, & bibit.* Similiter ergo, non potest legitime Ecclesia Matrimonium inhibere cuiquam sua sola autoritate: non etiam permittere: ut non sit verè matrimonium, si contractum legitime, quantumuis contradicente Ecclesia: non sit verè adulterium, si contractum illegitime, quantumuis permittente, & ut loquuntur, dispensante Ecclesia.*

VI. Probat tamen consequentiam: quia, quod ius ad civilem tempus pertinebat de causis matrimonialibus. Statuerit, sicut de reliquis civilibus contractibus & stipulationibus, quam diu non erat Sacramentum: id translatum est ad Ecclesiam, quum factum est Sacramentum.

VII. Respondeo primum, antecedens non est certum. Etenim matrimonium in gradibus prohibitis, incestum est, at incestum omnes retulerunt semper ad ius naturæ: neq; quicquam agnouit, quod sciam, vllis imperialibus legibus, factum esse, ut quod natura non erat, id fieret incestum: aut contra. Tum autem, etsi nonnunquam tale aliquid usurpatum est, tamen id tyrannice factum potius, quam legitime: Et sic horruerunt reliquæ gentes Perficum morem generandi liberos ex propriis parentibus.

VIII. Secundo negatur consequentia. Nam, quia magistratibus nullas leges præscripsit Deus in administrationem rei pub. possunt illis multa licere, quæ non liceant iis quibus leges diuinæ præscribunt. Sic profecto Iudaico Magistratui non licebat violare leges Mosaricas, quibus alij nõ tenebatur. Rursus peccarunt Israelitæ, cum decreuerunt non communicare matrimonia cū Beniaminitis: & peccarunt rursus, cum communicarunt cum gentibus: nempe quia hoc prohibitum erat à Deo; illud vero permittitur. Haud aliter peccabit Ecclesia, si matrimonia interdicit septimo gradu: nec minus, si permittat secundo.

IX. Alterum argumentum: Naturalis rationis lumen ostendit quidem in quibusdam gradibus, absurditatis plurimum, si promittantur matrimonia, sed non ostendit tamen satis, quantum se absurditas extendat. Ergo necessaria est ad id discernendum Ecclesie facultas.

X. Respondeo primo, nullas esse vires argumenti: quia Ecclesia non nitatur solo lumine naturæ ipso, sed, verbo Dei. At non, ut natura, sic verbū Dei imperfectum. Quare cum Ecclesia definitum habeat in verbo Dei, quousq; se porrigat absurditas, nihil opus est nouam aliquam comminisci autoritatem. Itaq; negatur consequentia.

XI. Deinde ipsum Antecedens est falsum. Nam, quia non est incestus, nisi in gradu prohibito lege naturæ: at profecto, non prohibet lex naturæ, vbi nihil absurditatis monstrat: ergo, vbi nihil absurditatis monstrat lex naturæ: nullus incestus est: nullum, inquam, prohibitum matrimonium. Item, si lumen naturæ nullum ostendit quicquam absurditatis in tertio, quartoq; gradu, quis potuit videre? Denique, hæc immanis est fenestra abeundi in infinitum. Nam & qui ad septimum vsque producere vult prohibitiones, ut olim nonnulli Papæ, ij causatum sunt nondum satis fuisse luminis naturalis. Et ita ulterius.

XII. Tertium argumentum. Cum Deus in lege Mosarica de huiusmodi gradibus, decreuerit: & sint hæc prohibitiones antiquatæ per legem Euangelicam, quatenus erant legis illius mandata, mancam Christus Ecclesiam suam relinqueret, nisi illa facultate eam communiret, qua posset eiusmodi gradus, secundum naturalem decentiam, taxare & definire.

XIII. Imo antiquatas illas prohibitiones, quatenus erant legis Mosaricæ mandata; imperite dixit Theologus. Nulla enim abrogata sunt, quatenus erant Mosarica, sed, quatenus vel Politica, vel Ceremonialia: Nam, eteroquin manent integra Moralia: etiam quatenus Mosarica: Quia scilicet Moses nihil nisi ministrū agebat Dei. Itaq; quatenus erant Mosarica, erant et præcepta Dei. Sic in reliquo Testamento veteris corpore, prophetiæ adhuc obtinent; quatenus Elia, pura, prophetiæ fuerunt. Et de lege morali manifestum testimonium apud Paulū repetentem illud de honorandis parentibus, mandatum, *Quod est, inquit, præceptum primum, cum promissione.* Atqui manifestum est, eam circumstantiam esse legis Mosaricæ, quatenus Mosarica est.

XIV. Nimirum Moses, non debet considerari, nisi interpres Dei, ac prouide naturæ. Quod si lex moralis Mosi non fuit antiquata, non erunt etiam hæc prohibitiones antiquatæ. Non erant enim illæ aut politicae, aut Ceremoniales: quod alibi notamus, sed veræ naturales, & morales. Itaque nihil est periculi, quominus recte sit à Christo prouisum Ecclesie.

CAP. VIII.

Rationes Papisticae prohibitorum graduum.

I. Sed Bellarminus Thesin suam, de recte prohibitis quatuor, septemve gradibus, probat argumentis quatuor, quæ fere ex Patribus Thomæ de sumptis videri voluit, in 2. q. 15. art. 9.

II. Post videro, quanti sint singula. Nunc prius iubeo notari vehementem Bellarmini supinitatem, hæc ita mutuantis à Thomæ, ut quæ apud Thomam sunt, si minus necessaria, at saltem verisimiles, apud eum sint, ne verisimiles quidem, nedum necessaria. Ratio dissimilitudinis, ab immenso thesion discrimine. Nam Thomæ Thesis, *Videtur quod incestus non sit species determinata luxuria.* Determinatio, *Ibi necesse est inueniri determinatam speciem luxuria, ubi inuenitur aliquid repugnans vsui debito venerum.* In vsu autem consanguineorum vel affinium inuenitur aliquid incongruum coniunctioni venerum. Et hanc assumptionem probat iis quatuor rationibus. Itaque non disputat de numero graduum, quatuor- ne sint an septem; an plura pauciorave, sed generalius, utrum sit aliquid in vsu consanguineorum incongruum, id est, utrum sint aliqui cognationis gradus prohibendi: qua de re non fuit Bellarmino disputandum. Nemo n. negat hodie: Nos certe & profitemur, & docemus: nec rationibus aut futilibus, aut etiam verisimilib. sed vna necessaria, & certissima, quæ est ab autoritate Dei. Nempe igitur magnus nugator Bellarminus.

III. Secundo, quæro, hæc rationes necessarie- ne concludant, an contingenter. Nam, si contingenter: ergo non magis erunt incestus nuptiæ, quam non incestus: & lex Pontificia, ne lex quidem: quando quidem legis anima ratio est: ut non possit legi plus inesse momenti, quam ipsi rationi. Sin autem necessario: ergo necessario prohibendi gradus septem: ac proinde non recte, sed impie tunc prohibentur tantum quatuor; id est permittuntur tres reliqui: aut, si hi recte permittuntur, ergo tyrannice olim prohibiti sunt, ut illiciti, ut incesti. Itaque falsa thesis, quæ asserit recte fuisse prohibitos. Mitto de Deo dicere, quo autore, postremus prohibitorum graduum is est, qui apud Papistas secundus. Nam Dei honorem minore esse loco, quam Paparum, apud hoc genus hominum, iam pridem exploratum.

IV. Recenseamus nunc rationes. Primam ita concipit. Docet ipsa natura, parentibus, & consequenter aliis consanguineis & affinibus deberi peculiarem verecundiam, reuerentiam, seu cultum, & obseruatiam. Huic autem reuerentiæ repugnat maxime coniugalis actus, qui sine turpitudine quadam & irreuerentia exerceri non potest. Hæc autem ratio eo vsque valet, quousque habetur notitia cognationis, solent autem homines ordinarie vsque ad quartam generationem se cognatos agnoscere: deinceps autem vix vlli sunt, qui se pro cognatis habeant. Formabo distinctius: Nemo potest matrimonium contrahere cum eo, cui debet peculiarem reuerentiam. At cognati ad quartum vsque gradum, debent inter se peculiarem reuerentiam. Ergo cognati ad quartum gradum, non debent contrahere matrimonium. Maiorem probat. Quia peculiari reuerentiæ contraria sunt nuptiæ: & hoc probat, tum ratione, quia non possint sine turpitudine exerceri: tum auctoritate: quia in Leuitico causa prohibitionis redditur, *Quia mater tua est, Quia uxor filij tui est.* Et Augustinus de Ciuitate Dei, 1. 5. libri ca. 6. *Nescio quomodo inest humana verecundia quiddam naturale, atq; laudabile: ut, cui debet causa propinquitatis verecundiam, ab ea contineat, quæ uis generatricem, tamen libidinem, de qua erubescere videmus. Et ipsam pudicitiam coniugalem.* Minorem probat; quia ultra gradum quartum nulla cognationis memoria.

V. Respondeo. Primum, hoc argumento refutari eam thesion partem, quæ est de septem gradibus. Quia nimirum eius diruatur fundamentum. Cum enim Bellarmino conueniat cum Alexandro & similibus in eo, quod sint prohibenda coniugia, quamdiu memoria cognationis durat: tum in altero dicitur *discrepan*, quousque duret memoria: Alexander assererat ad septimum: Bellarminus Cardinalis, Alexandro Papæ non concedit. Mittamus Alexandrum. Sed si non ultra prohibendi sunt gradus, quæ memoria cognationis porrigit & hæc non porrigit se ultra quartum gradum: ergo non recte facta erat olim prohibitio ad vsque septimum: quod tamen recte factum Bellarminus assererat: quare, non tantum Alexandro Papæ contradicit Bellarminus Cardinalis, sed etiam Bellarmino Cardinali Bellarminus Iesuita.

VI. Secundo, manifeste falsum, aut nullam, aut vix vllam cognationem agnosci post quartam: imo & post septimam. De septima, antea obseruatum. De quarta, Canonistæ omnes aduersantur: qui & descendendo fratris filij non pronepotem tantum nominant, quarto gradu, sed etiam abnepotem quinto, & atnepotem sexto, & tunc nepotem septimo. Sed & nos, qui ne Canonistis quidem habemus fidem, vltimus etiam progredi memoriam scimus quam nomina. Sed de memoria etiam supra diximus, quæ hic quoque vim suam habent.

VII. Tertio negatur maior. Non omnis reuerentia contraria est coniugio. Nam etiam famulæ suis dominis reuerentiam peculiarem debent: an famularum cum dominis incesta connubia Iesuitæ definiunt, ut Abrahami cum Agara, Iacobi cum Zelpha, & Bala? Omnibus etiam cognatis debetur & reuerentia; & peculiari reuerentia: nimirum singulis, pro dignitate graduum: alia patri, alia filio, alia fratri, alia patruo, & deinceps. Quod si non omnibus eadem, & tamen omnibus aliqua; ergo singulis peculiaris. Itaque, si verum, non posse contrahi connubia inter eos, quibus est mutua reuerentia peculiaris, omnes omnino gradus prohibendi erunt, non quartus duntaxat, & septimus, sed longe vltimus. Præterea, quis credit voluisse Deum abolitam omnem reuerentiam ultra secundum gradum? Et tamen hic solus ab eo prohibitus inter collaterales. Quid? Mandatne Bellarminus nunc tandem in hac mundi senecta, quinto sexto ve gradui reuerentiam deberi?

VIII. Quarto. Negatur iis verbis, *Mater tua est, Uxor filij tui est,* significati causam interdicti esse reuerentiam peculiarem, sed ipsam cognationis propinquitatem. Breuiter: etsi reuerentia debeatur matri, debeatur nouer-

cæ, debeatur nurui, tamen aliud est matrem esse & nouercam, & nurui. Est quidem omnis mater, etiam mulier: tamen cum legis, Ne ducito uxorem matrem, quia mater tua est: si interpretaris, quia mulier est, pessime facias. Augustinus vere dixit de verecundia, sed & hæc alia est à reuerentia: & non ponitur, tanquam causa interdicti matrimonij. Argumentum certum, quod eadem verecundiam Augustinus agnoscat in pudicitia coniugali. An ut soluat coniugium? Sed & Petrus 1. 3. Vasi muliebri ut infirmiori tribui vult honorem.

IX. Enimvero, ipsum peculiari reuerentiæ nomen indicat varios esse gradus, siue etiam species reuerentiæ: itaque cum ab *opponantur* reuerentiæ & irreuerentiæ, non omnis tamen irreuerentia cuiuslibet opponitur reuerentiæ, sed peculiari: non, inquam, reuerentiæ matris, reuerentiæ filii fratris, aut consobrinæ, sed reuerentiæ matris, matris irreuerentiæ: reuerentiæ consobrinæ, irreuerentiæ consobrinæ. Itaque, etsi concederem reuerentiam matris impedire nuptias cum matre: tamen nunquam concesso impedire nuptias cum consobrina, sed tantum reuerentiam consobrinæ. Quare nugatur, quicumque reuerentiam dicit impedire matrimonium, debet enim: potius dicere hanc peculiarem reuerentiam impedire hoc matrimonium, reuerentiam, inquam, debitam consobrinæ, impedire connubium consobrinæ: quomodo si diceret reuerentiam septimi gradus, impedire connubia septimi gradus. Quod cum ita sit, vel fallit mentiendo, quælibet reuerentiam impedire quodlibet matrimonium Bellarminus: vel n. p. petendo principium, cum reuerentiam tertij, quartive gradus ponit impedire matrimonia tertij quartive gradus.

X. Poterat autem ab ipso Thomæ, vnde mutuatus est argumentum, argumenti infirmitatem discere. Thomas enim respondens tertij obiectioni, distinguit personas pro varia cognatione. In commissione personarum, inquit *coniunctionum aliquid est, quod est secundum se indecens & repugnans naturali rationi, sicut quod commissio fiat inter parentes & filios, quorum est per se & immediata cognatio. Alia vero persona, qua non coniunguntur secundum se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex seipsis indecentiam, sed variatur circa hoc decens, vel indecens, secundum consuetudinem, & legem humanam vel diuinam.* Vnde Caietanus dicit. *Coniunctio reliquarum personarum (quæ nimirum in 2. membro Thomisticae Distinctionis) cum annexa reuerentia naturali, non efficit, quod commissio talium sit secundum se indecens, & repugnans naturali rationi, sed cum ipsa fiat, quod sit commissio talium decens, vel indecens, secundum consuetudinem, vel legem diuinam vel humanam.* Et per hoc habetur: quod talis commissio non ex terminis, sed ex consuetudine vel lege superveniente, redditur decens vel indecens. Sic duo Thomæ: ex quorum sententia potuit Bellarminus advertere, non esse hanc irreuerentiam causam legis prohibentis, siue quatuor, siue septem gradus: sed contra legem prohibentem hos, siue quatuor, siue septem gradus, causam esse irreuerentiæ: itaque in hoc argumento nihil esse præter metam & delictum.

XI. Quinto: quod ait, non posse nuptias exerceri absque aliqua turpitudine, turpitudinem dicit, vel peccati, vel iniuilitatis. Illam, quæ opponatur iustitiæ, quam à nobis Deus exigit: ideoque turpitudine est apud Deum: hanc vero, quæ honori, quo alij alios præuenire debemus ex charitate. Illa rursus distinguitur, ut sit peccatum ex suo genere, vel per accidens: Peccatum ex suo genere, ut adulterium, stuprum, incestum, furtum: per accidens, ut quæ per se vel bona sunt, vel ad alios, cum non sunt bene. Non posse nuptias, in quatuor, vel septem gradibus vllas exerceri absque peccato, quod sit peccatum ex suo genere, nego: atque adeo hoc ipsum est, quod queritur. Non posse exerceri absque peccato per accidens, concedo: sed nego hoc genus peccati aut impedire, aut dirimere nuptias, alioquin nullæ nuptiæ hominibus constarent. nam omnibus hoc peccatum annexum est. De peccato autem iniuilitatis; primum nego nullas nuptias intra quartum, septimum ve gradum exerceri posse absque eo. Deinde nego id peccatum aut impedire, aut dirimere, quascunq; nuptias.

XII. Denique Bellarminum moneo, veram propriamque incesti causam, atque adeo formam esse Abominationem, quam Moyses, neque aliam describit Leuitici 18. *Neque polluamini in omnibus istis: per hæc enim omnia polluerunt se gentes, quas ego eieciurus sum à facie vestra. Polluta namque est terra: & visistis iniquitatem eius super eam: euomuitque terra habitatores suos. Custodite itaque statuta mea, & iudicia mea: & ne faciatis aliquid ex omnibus abominationibus istis.* Atqui connubia cum omnib. gradibus siue intra septimum, siue intra quartum non sunt abominatio apud Deum: quod probatur, quia ipse Deus permiserit ultra secundum gradum.

XIII. Sequuntur tres alia rationes, quas vno pugione confodit Caietanus in eum Thomæ locum, *Naturalis indecentia per tres vltimas rationes allata non est talis indecentia, qua constituit personam inhabilem ad coniugium, sed ad cautelam consequentis mali, vel impediti boni spectat.* Quid ergo promouent Sophistæ? Quod illis est laboris, siue operæ precium siue præmiū? Sed has tamen rationes singulas expendamus.

XIV. Secundam Bellarminus ita descripsit. Parentes & filij, fratres & sorores: auj & nepotes: nouerca & priuigni, in eadem domo habitant, & assidue noctu & inter diu simul versantur: ceteri etiam propinqui crebro & fidenter propinquos adeunt, & cum illis manent. Ut autem ista intima consuetudo innoxia esset, oportuit omnino inter eiusmodi personas coniugia interdici: alioqui tria mala inde nascerentur: vnum, quod nimis facile, cito ac temere matrimonia conciliarentur: Deinde maxima preberetur incestibus occasio: facilius n. peccata committuntur cum eis, cum quibus ius est matrimonij contrahendi. Denique essent omnia plena malis suspicionibus, & affabilitas, blanditiæque & oscula, quæ nunc inter propinquos pietatis sunt, tunc libidinis esse non immerito crederentur. Expediam partes seorsim. Nemo debet in coniugium ducere eam, quicum licet familiariter versari. Ad cognatis ad quartum gradum licet familiariter inter se versari. Ergo cognatis ad eum vsq; gradum non licet matrimonia contrahere. Probat maior tribus illis incommodis.

XV. Respondet Caietanus, *Mollitias animi ex nimia opportunitate personarum ad coniugium habilitum, qua ex secunda ratione cauetur, ad defectum persona consequentem ex abusu familiari seu domestica conuersationis spectat:*

sedat: nam reformatione conuersantes, donec à parentibus deputati essent conuersantes, ad huiusmodi amorem non declinarent, ut patet de Jacob & consobrinis eius, quas post habuit in uxores.

XVI. Ego distinctius. Primo, Assumptionem non esse necessariam aut vniuersalem gradibus septem: ne quatuor quidem. Itaque Tapperus de prohibitionibus Moysi. *Arcebantur, inquit, in lege à coniugio sola personæ, quas necesse est simul commorari: hoc, ne nimia daretur venerea commixtionis oportunitas.* Nota igitur solas eas personas, quæ prohibita sunt in lege Moysi necesse esse simul commorari. Et sane solent illæ elocari in alienas familias: quare non omnes consanguinei manent in eadem domo: multo minus omnes affines. Itaque hanc ob causam, et si concederetur maior, nihil necesse fuit, siue quatuor, siue septem gradus prohiberi. Rebecca adeo non erat familiariter versata cum Isaac, ut ne desponsata quidem sponsum agnosceret, Genes. 24.

XVII. Præterea negatur maior. Nam etiam ancillæ familiarissime versantur in heri familia, atque, noctu, diuque: sed & discipuli cum magistris omne genus artium. Nectamen interdicta fuere inquam, aut etiam interdicti oportuit ancillarum, cum heris, connubia. Atque adeo, quantum hanc familiaritas aut sit, aut esse possit, tamen Deus ultra secundum gradum omnes voluit esse liberos. An Deum Bellarmino gratificabimur ignorasse, quod esset, quantum oportet esse ius familiaritatis?

XVIII. At connubia, inquit, emere contrahentur. Primum hoc negatur: neque enim Bellarminus tanti, ut affirmanti, & nihil nisi affirmanti tam facile deferamus. Contra potius, familiaritas obstat temerariis coniugiis. Quia nulla maior temeritas, quam usurpatio rei incognitæ: ideo quo res erit cognitior, hoc minor temeritas. At per familiarem conuersationem personæ sunt cognitiores, ut ne minima quidem, atque inde occultissima vitia latere possint: quæ facillime latent alias. Secundo: etiam si concederentur hoc incommodum, tamen vis argumenti nulla esset: nam ultra quartum, septimumque gradum, plurima sunt coniugiatemeraria: argumento vel frequentissimorum diuortiorum apud Romanos: quotidianarumque omnibus secularis rixarum omnibus locis: imo & adulteriorum. Nec tamen censet Bellarminus, ultra quartum, alii ultra septimum gradum, prohibitionem produci.

XIX. Maxima præberetur incestibus occasio. Reticule, inquam, & præter Bellarmini dignitatem: nisi non esset præter dignitatem Sophistæ puerilis petio principii. Quid enim est incestus? Audio Lombardum deuenientem, ab usum consanguinearum, vel affinium: sed eam definitionem nimia laxitate diffusentem oportet cohiberi. Nam ultra quartum gradum quædam sunt & affines, & consanguineæ, quarum abusus, non incestus est, sed fornicatio. Itaque oportet Alenstang, *Incestus est concubitus, non nisi cum vera cognata vel affine, non est incestus, nisi in gradu prohibito lege naturæ, à qua est sola consanguinitas vel affinitas vera.* Vide ergo acumen Bellarmini. Si non prohibeantur connubia intragradum quartum, occasio dabitur abutendi cognatis intra gradus prohibitos. Atqui, si bone, si non prohibeantur ii gradus, non erunt prohibiti. Tu igitur, qui probare debes esse prohibitos, scdissime supponis esse prohibitos. Et non potest flagra magister? Multo nos iudiciorum. Si non prohibeantur cognatorum matrimonia, sublarum in dicimus omnem occasionem incestum.

XX. Omnia essent plena malis suspitionibus. Cur istud? An quia, inter quos licita sunt matrimonia, nihil esse potest non suspecti? Prohibeantur ergo in vniuersum omnia coniugiorum commercia. Nam profecto nusquam ferendæ sunt suspiciones malæ. Sed Iesuitæ non educati, nisi in suorum claustrorum gurgustibus, non sunt idonei ciuilitatis moderatores: Non Carthusiani, non Capuccini, quos audio fœminarum vestigia, si quæ forte fœminæ claustra ingrediantur, paleis accensis amburere: adeo fugitant malas suspiciones: adeo illis persuasum à nimia familiaritate hæc oriri incommoda. Sed quid si nos hoc eorum exemplo rem attendamus diligentius? Nam illis hæc suspicio oritur ex seueriore interdicto, ne quid illis sit cum mulieribus commune: at, ubi hæc interdicta non sunt: ne suspiciones quidem. Cur non ergo dicamus veram rationem prædicendam suspitionum malarum hanc esse, si tollantur interdicta? Itaque rursus erit petio principii.

XXI. Tertia ratio est Bellarmino: Per matrimonia coniunguntur & colligantur homines vinculo necessitudinis. Quod si inter propinquos matrimonia contrahantur, perit hic fructus amplissimus propagandæ necessitudinis: nam ad vnam personam multa vincula inutiliter restringuntur, quæ in multis vtilissime spargi potuissent.

XXII. Respondet Caietanus, *Impedimentum multiplicanda amicitia, quod in tertia ratione assertur, manifeste ad bonum non debetur, sed ad bene esse spectans respicit. Non enim tenetur quis, nisi forte in casu, cum extraneo tamen scilicet per coniugij vinculum: sed hoc ad bene esse humana amicitia confert.* Nempe, quod ad bene esse duntaxat pertinet, non cogitur necessitate legis: sed permittitur liberæ voluntati. Sic nemo cogitur literas discere: nulla lex imperat vouere castitatem: nulla distribuit omnia sua bona pauperibus. Tu ergo sane, si placet, consulo, ne consobrinum filium Titius ducat: & eligat aliquam potius ex media Græcia, ut amplietur necessitudo: sed si iubeas, vide ne tyrannum agas.

XXIII. Rursus, negatur consequentia: si inter propinquos matrimonia contrahantur, ergo non spargi in multas personas necessitudinem. Non enim si quidam gradus liberi sunt, ideo, non liberum est, coniugia inire cum illis, ad quos ii gradus non pertinent. Neque vero in populo Iraelitico is defectus vquam obseruatus. Quid? quod ne inter Ethnicos quidem eos, inquam, quibus omnia erant promiscua? Quamquam, si incommoda in est non spargi consuetudinem in multos, quanto maius, non spargi in vltos? Atqui hoc incommoda est ex cœlibatu. Quod si non propterea Papistæ censent inhibendū cœlibatū, quæ efficiat, ut omnino necessitudines non multiplicentur: imo extinguantur potius: quanto minus sani inhibebunt nuptias, tertio, quartoque gradu, quæ non inhibent omnino, sed tantum leuissime coercent.

XXIV. Præterea considerandum fuit bonis istis legislatoribus, non tantum in eos spargendam esse necessitudinem, qui sunt alieni à cognatione: sed etiam renouandam inter eos, in quibus cognationis vinculum paulatim extinguitur: itaque permittenda esse connubia quædam etiam cum cognatis: neque expectandum, dum omnino perierit omne cognationis vestigium.

XXV. Superest quarta & vltima ratio, ab vsu moderato officii coniugalis. Cum enim naturaliter consanguinei diligantur, si adderetur etiam amor coniugalis, cresceret plus debito carnalis amor. Quæ ratio ex Anstotele in 2. politic. desumpta est.

XXVI. Primo feitiue respondet Rubeus, *Crediderim pulcritudinem magis mulieris alcius potius mouere ad libidinem, quam vinculum consanguinitatis: Et tamen, quis affirmaret cum muliere pulchra non posse matrimonium contrahi? Vinculum enim consanguinitatis ac matrimonii, cum diuersa sint vincula, non nisi per accidens vnum ad intentionem alterius amoris facere videtur: id autem quod est per accidens, ab omni arte excludi debet. Quod Ecclesia animaduertens, non remanet super huiusmodi matrimonii dispensare, præsertim causa rationabili exoptulante. Quod autem per accidens ardor ille coniugalis, manifeste ex eo habetur signo, quod consanguinei dispensati non plus ardere videntur, quam alii coniuges, ut dictum est. Apud enim Iesum, sed non rectam rationem sequentes id accidere potest, cui Ecclesia minime respicere habet, quæ res iuxta rationis terminos, & non sensus, qui nobis cum bestiis communis est, diiudicare habet. Caietanus etiam, Secundum (hoc intelligit incommoda) forte nullum esset, si consuetudo esset, ut consanguinei coniuges essent. In cuius signum consanguinei, dispensati ad coniugium, non plus ardere videntur, quam alij coniuges.*

XXVII. Responderis ergo: primo negari consequentiam, si cognatis iuxta septimum quartumque gradum permittantur nuptiæ: ergo futurum immoderatum amorem: non, quod non ita accidat: sed quod non necessario. Rursus, si immoderatus sit amor, ergo prohibenda coniugia, negatur sequi. Nam amoris carnalis excessum frequentissimum etiam in non cognatis, quis ausit negare? Et tamen nemo prohibet non cognatos coniungi. Quare nulla hæc legitima causa est incestus.

XXVIII. Non pluribus molestus fuit Bellarminus. Olim leuiore cause quæsitæ, quas habes apud Lombardum, libri quarti, distinctione quadagesima. Vnus aliquis dixit: septem gradus ideo computari, ut post septimum sponfus sponse iungatur: sicut post hanc vitam, quæ septem diebus agit, Ecclesia Christo iungetur. Alius quidam, vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex ætatibus, mundi generatio, & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur: Synodus Lateranensis sub Innocentio tertio. Quaternarius numerus bene congruit prohibitioni coniugij corporalis: quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis. Vnde ingeniosulos homines sibi plaudentes? Mirum, non surrexisset qui succineret quinque esse corporis sensus: ideo quinque gradus determinandos: aut qui suggereret ternarium esse perfectum, itaque tres gradus numerandos. Quid? nemone vllas habuit binari laudes, ut Dei prudentiam commendaret tubiistentem in secundo? Sed his nugis si indulgeamus, & decimum commendabimus, & centesimum, & quem non?

XXIX. Bellarminus illam rationem sumptam à quatuor humoribus, negat ut primariam adferri, sed ut congruentiam: neque tamen ineptam esse, aut ridiculam: quia enim homo constat ex quatuor elementis, colligi admodum probabiliter, in quarto gradu penitus deficere vim illam sanguinis eiusdem, quæ à primo stipite trahitur. Nam in permixtione sanguinis, id quod est subtilissimum: nimirum, vim igneam primo confundi, secundo vim æream, tertio aqueam, quarto terream: quare in quarta generatione totam perire.

XXX. Sed primum, cur neget adferri tanquam primariam rationem, non video: & amplius dico adferri non primariam, sed solitariam. Egregiam vero legislatorum prouidentiam, qui in facienda lege, cum nolent omnes rationes recensere: ex omnibus eam delegerunt, quæ esset non primaria: mitto iam primariam: quæ non esset saltem necessaria, aut denique certa: sed pro primaria, pro necessaria, pro certa, ea contenti fuerunt, quæ tantum nec inepta esset, nec ridicula: denique duntaxat probabilis. Certe, aut omnes oportuit recensitas, aut potiores delectas. Sed hoc genus hominum videlicet, magis autoritate sua nititur, quam vlla ratione: & si quando meminerint, meminerunt tantum dicis causa.

XXXI. Sed quæ probabilitas maior, quam in reliquis numeris? Quatuor humores: ergo quatuor gradus. Par pari refero, quinque sensus: ergo quinque gradus: septem ætates, ergo septem gradus. Viden' vtrinque æque numeros respondere? Cur non æqua probabilitas? Sed consumitur vis ignea, inde ærea, tum aquea, denique terrea. O acumen! ò eruditionem! ò ingenii miraculum? Quis vires, aut cuius rei? Corporisne an gradus? Si corporis: patior esse aliam igneam, aliam æream, aliam aqueam: denique terream, & concedo paulatim quamque, & forte, ordine consumi. Sed hoc quid ad rem? aut vnde consequentia, hinc ad gradus? Non enim tot humores vitiū sunt, quot in cognatione gradus, Neuo quod sciam, id vquam demittit. Qui essent? cum nec in eodem illo corpore, cuius sunt quatuor humores, quatuor sint ætates tantum? Numerantur enim sex, infantia, pueritia, adolescentia, iuuentus, senectus, decrepitude. Cur ergo verisimilius, quarto gradu finiri cognationem, quam quarta ætate, definire hominem.

XXXII. An igitur vires illæ graduum sunt: primi ignea, secundi ærea, tertii aquea, quarti terrea? Nouam philosophiam: & puto, nunquam Aristoteli cognitam. Sed si sunt: primo, quid prohibet, quomodo in corpore dispensantur ea vires paulatim per sex ætates: sic in cognatione per sex gradus, aut etiam septem, & plures? Præterea, si vis ignea tota consumitur in primo gradu, cur in reliquis metuendus ille feruor libidinis, quem nobis paulo ante obiebat tanquam *ὁμοθυμῶν*? Nara in ætatibus ita videmus fieri, ut quæ plus amittit sui ignis, minus sit in veterem potens: exemplo vel Davidis 1. Reg. 1. Adeo nihil est periculum, si coerceatur prohibitio circa quartum.

XXXIII. Gregorius Magnus ratione nitetur, quam præterea nemo dignatus est vel commemoratione: omnium potentissimam, si quid haberet veritatis, *Experimento didicimus, inquit, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere: unde necesse est, vel quarta, vel quinta generatione fidelium licenter sibi coniungantur.* Sed videre alii facile, fictum esse ex tempore à bono viro, quod nunquam esset expertus. Contravero, felicissimam fuisse & Isaac, & Iacobi prolem, cum

uterque consobrinam duxerit.

CAP. IX.

De Dispensatione.

I. Nunc inquiramus in alteram quæstionem, vtrum sit standum prohibitioni diuinæ eorum graduum, quos Moses enumeravit in Leuitico. Nam Papistæ ita prohibitos concedunt, vt dispensationi faciunt obnoxios. Dispensationem appellant, cum permittitur id ipsum vsurpari, quod lege prohibetur. Lælius Zecchius de Republ. Ecclesiast. c. 2. *Dispensare est ex facultate habita aliquem subditum à lege eximere, concessa illi licentia & facultate sine qua legi esset obnoxios, & sic licentiam illi concedere, vt aliquo casu veniat contra legem.*

II. Rubeus in quartum Sententiarum, dist. 41. *Commistio inter patrem & filiam: & inter filium & matrem iure prohibetur natura, cetera vero commistiones ab illa consanguinitatis, & tanto minus affinitatis, minime iure prohibentur naturali. Et post, Solus primus gradus consanguinitatis in linea recta impedit & dirimit matrimonium iure natura: adeo quod inter parentes & liberos nullo modo poterit cadere dispensatio aliqua humana, vt inter eos matrimonium esse possit: at inter reliquos omnes consanguineos, Pontificia autoritate se sibi placere dispensare, possit esse: & si non dispensaret, non esset ex impotentia, sed quoniam aliqua de causa nobis occulta Pontifici summo non liberet.* Et ne id putes meram esse in vmbra garrigentium Sophistarum nugacitatem: quomodo plerunque disputant quæ neque sunt, neque fuerunt, neque futura sunt: audi Caietanum, in artic. 9. q. 154. in Thomam 2. 2. *Quod Papa possit, ex gestis Romanorum Pontificum patet. Nam Modernus Rex Portugallie Emanuel duas sorores, quarum altera superest, successiue uxores habuit: ita quod etiam cum prima consummauerit matrimonium. Moderna quoque Regina Anglia, consummauerat prius matrimonium cum olim fratre istius Regis Anglia sui mariti. Ferdinandus quoque iunior Rex Sicilia circa Pharum, sororem patris sui Ioannam, q. & adhuc superest, in uxorem duxit, dispensante Alexandro sexto. Et autem constat esse in diuina lege prohibita. Adde ex commentario quinto Bellaii. Andreas Aurius Papam adibat, vt priuigno veniam obtineret, qua lege solutus Antonii Leus minorem filiam in matrimonium duceret, cuius antea maiorem habuerat, id quod etiam impetrauit. Et ex Francisci Lopez. Historie Indice lib. 6. cap. 14. Petrus Aluaradus ex Papa dispensatione duas sorores duxit, Franciscam & Beatricem de la Cuenca. Hoc durius ex Angeli Clauasii summa in Papa, Dominus Archiepiscopus Florentinus in summa dicit se audiuisse à fide dignis, quod Martinus quintus habita consultatione cum multis doctissimis viris in sacra Theologia & iure canonico dispensauit cum quodam qui acceperat germanam suam in uxorem. Quod ipsum habes apud Almiannum de Potestate Ecclesiastica, c. 13.*

III. En tibi Paparum ingenium: qui, cum magna seueritatem ostentant: ac pene Deum ipsum accusarunt mollitici, cum srena nimium laxasset luxuriam: nec subito, ita compatiuntur suis bonis ouiculis: vt non tantum, quas ipsi leges præscriperant, patiantur violari, sed ipsas illas, quæ ab eorum autoritate non pendent, sed pendent à diuina, nunc subito condonent transgressoribus. At nostra constans sententia est, additios illos gradus, melius fuisse non prohiberi, quam prohibitos dispensari: quomodo Innocentius tertius septenarium numerum antiquauit: At primarios illos à Deo signatos, esse supra omnem humanam potestatem. Nuptias in iis contractas, vere esse incestas, ac proinde, vt verbis vtar Epauensis Concilii, nullo coniugii nomine palliandas: quæcunque tandem cuiuscunque creaturæ dispensatio prætendatur.

IV. Disputat Bellarminus c. 28. primum gradum consanguinitatis, tam in directa, quam in transfusa linea: item primum affinitatis in directa prohiberi iure naturæ, nec ab homine dispensari posse. Sed c. 27. non omnes, qui exprimuntur in Leuitico. Hoc vt conficiat, abutitur iure naturæ pro fundamento, quasi in hanc formam: Quæcunque sunt indispensabilia ab homine, ea sunt iure naturæ prohibita. Ast hi gradus non sunt omnes iure naturæ prohibiti. Ergo non sunt omnes ab homine indispensabiles. Minorem confirmat tribus argumentis, quæ paulo post videro.

V. Nunc respondeo, negari maiorem. Quædam enim esse iuris non naturalis, quæ tamen sint indispensabilia: nimirum, quæcunque iuris sunt diuini, quæ ipsa sunt duum generum, alia perpetua, vt quæ moralia dicuntur: alia non perpetua, siue politica. Et hæc, turis duplicia, ceremonialia & politica: qualia illa, quæ solis Iudæis erant vi legis Leuiticæ imperata: omnia indispensabilia ab homine: vt non tantum honorare patrem & matrem, sed etiam circumcidi, abstinere à porcina, opus seruile exercere sabbato, & multa similia, quæ tamen nulla erant de iure naturæ.

VI. Secundo nego minorem. Hanc Bellarminus probat, vt dixi, tribus argumentis: quorum primum à diuersitate pœnarum, sic formandum. Quæcunque sunt prohibita iure naturæ, puniuntur æqualiter. At coniugia horum graduum non puniuntur æqualiter. Ergo non sunt omnia prohibita iure naturæ. Assumptum probat ex Leuitici 20. Nam coniugium parentum cum filiis: item fratris cum sorore, puniuntur pœna mortis, & copulantur cum adulterio & sodomia. At coniugium nepotis, id est, *in iudicio* (nam nepotis vocabulo Bellarminus abutitur) cum amita, vel matertera: item nepotis, cum vxore patris: leuiri que cum vxore fratris, puniuntur leuius, nempe priuatione filiorum, vt non adscribantur iis filii.

VII. Respondeo negari maiorem. Nam inæqualitas pœnarum non arguit contra naturam, sed contra æqualitatem peccatorum. At peccata contra ius naturæ nihil prohibet esse inæqualia: ideoque inæqualiter puniri. Exempli gratia, grauior est blasphemia mendacio, grauius adulterium fornicatione: grauius homicidium furto: & tamen hæc omnia peccata sunt contra ius naturæ. Enimvero graduum distinctio non est frustranea: agnoscitque Bellarminus grauius incestum esse parentum & liberorum, leuius autem fratrum: & tamen vtrumque esse contra ius naturæ.

VIII. Præterea obseruandum Leuit. 20. agi de pœnis politicis inferendis à magistratu: non de propriis peccati pœnis, quæ pertinent ad iudicium diuinum. Harum autem longe aliam esse rationem nemo dubitat: nec dybitat harum proprie intuitu, abstinendum esse à peccatis. Itaque Leuit. 18. cum ipsa ponuntur interdicta, ratio interdicens non sumitur ab his

ciuilibus pœnis: sed à iudicio diuino, nempe, vt vidimus, quod ab omni natione sit, & quod vniuersus populus, si has abominaciones admitteret, eiiciendus esset à terra, instar Chananzorum.

IX. Secundum argumentum: Si omnia illa præcepta essent naturalia, semper obligasset, etiam ante legem latam, quemadmodum obligabat lex de non occidendo, non moriendo, non furando, non mentiendo, antequam à Deo per Moysen populo suo daretur. At posterius falsum. Hoc probat: quia si semper obligasset, nunquam sancti viri, & amici Dei contra leges eas matrimonia contraxissent. At contraxerunt: nam Iacob duas sorores habuit, Genes. 29. Iudas, Genes. 38. dedit filio sua secundo genito vxorem primogeniti defuncti. Moses Exod. 6. & Numer. 26. natus est ex coniugio nepotis cum amita.

X. Respondeo, in priori syllogismo concedi consequentiam, negari assumptum. In posteriori contra, concedi assumptum, negari consequentiam. Neque enim sancti omnes nunquam nihil sibi permisissent aduersus legem, qua lege tenebantur. Sanctus fuit Lot, & tamen vsus est filiabus suis: quod ne Bellarminus quidem negat esse contra naturam, ideoque obligasse ante legem Moysi. Inebriatus est Noe, & tamen contra naturam. Abraham mentitus, & quidem bis eadem in re, cum negauit, saltem indirecte, Saram esse vxorem suam: & tamen mendacium est contra naturam. Iudas ipse, Genes. 38. abutitur nuru sua: ignorans quidem esse nurum: ac proinde incestum committens ignoranter: sed non ignorans non esse vxorem suam: itaque saltem scortationem simplicem admittens sciens volens. Mille dari possunt exempla similia. Vnde manifestum, ex legibus iudicandum esse de exemplis: non ab exemplis violandam legum sanctitatem.

XI. Instat Bellarminus, nullo modo dici posse istos Patriarchas peccasse in iis matrimoniis. Nam, licet aliquando vt homines peccauerint, tam en perpetuo in peccato manere, non esse sanctorum & amicorum Dei: At illi mansissent semper in peccato.

XII. Sed contra, peccasse istos Patriarchas, putamus non esse negandum. Neque verum, recessisse amicos Dei ab omnibus peccatis. Primi Reg. 15. Afa rex Iuda, fecisse dicitur rectum ante conspectum Domini, sicut Dauidem patrem eius: vnde promptum colligere, fuisse amicum Dei: nam diserte, *Cor Afa perfectum erat cum Domino Deo suo cunctis diebus suis*: Tamen, *excelsa autem non obtulit*: quod in Rege peccatum fuit: nec obseruatum, nisi fuisset peccatum. Similiter Afa filius Iosaphat 22. Et ipsa matrimoniorum ratione, quid Abrahamum, Iacobum, Dauidem, Solomonem dicimus? Nam hi omnes amicissimi Deo fuere: & tamen Polygami; ad extremum vsque spiritum. Polygamiam tamen, tum ex parte viri, tum ex parte vxoris iuri naturæ, rationique matrimonii repugnate, tum colligitur ex institutione matrimonii, & verbis Christi, Matth. 19. tum Bellarminus ipse ponit cap. 10. disertis verbis: & cap. 11. ipsis Patriarchis amicis Dei non licuisse, nisi per dispensationem. At dispensatio eiusmodi nulla datur, nisi peccati.

XIII. Instat secundo. Si illegitima fuere eorum matrimonia: ergo liberi fuere spurii. Imo, inquam, ante legem latam à Moysè, nulla fuisse legitur distinctio filiorum legitimorum, & spuriorum: sed omnes eodem filiorum & nomine, & ordine habiti. Sic Genes. 4. Lamec, qui primus omnium legitur polygamiam inuexisse, & contra legem naturæ, & sine dispensatione diuina: itaque illegitimo matrimonio vsus, filios genuit ex vtraque vxore Ada, & Sella, qui omnes in eius posteritate æque numerantur. Tum autem Genes. 19. quos pepererunt filie Loti patri suo, censentur filiorum ordine. Præterea consequentia non est necessaria. Nam ex illegitimis nuptiis possunt legitimi esse liberi, per dispensationem.

XIV. Sed dispensatum fuisse in his casibus negat Bellarminus: quia ex 28. satis apparet fuisse consuetudinem loci, vt duæ sorores vni viro coniungi possent. Nam Laban cum decepsisset Iacobum, obtrusa vna sorore pro altera, conquerenti obtulit alteram, & ille nihil dubitans acquieuit: neque postea parentes reprehenderunt, neque factum purgavit Iacobus. Præterea nulla apparet eius dispensationis causa.

XV. Respondeo, de consuetudine loci dupliciter: primo, non sequi hanc fuisse: quæcunque enim argumenta Bellarminus profert, personalia sunt, non publica. Quis autem nescit, multa similia occurrere in singulorum peccatis? Nam, qui semel animo inclinant in vitium, facile sibi omnia indulgent. Laban astutus ac vaser, commodum suum captabat: Iacob amore plenus, suo affectui seruebat: quis miretur neutrum disputasse? Neque parentes reprehendisse, neque Iacobum excusasse, Scriptura non dicit, neque necesse fuit tam minuta conquiri: fieri etiam potest, vt sit verum: sed argumenti vis nulla. Nam Iudæ incestum, aut certe adulterium, nemo parentum obiurgauit, ne ipse quidem excusauit.

XVI. Secundo, vt concedamus hanc fuisse loci consuetudinem, nego sequi non fuisse à Deo dispensatum. Neque enim dispensatio opponitur locorum consuetudinibus, sed peccato: possunt autem & locorum consuetudines esse peccata. Etenim, cum vidit Iudas mulierem stantem in via, & iudicauit meretricem, adeo vt nulla mora eam adierit, facile inde indicium, si consueuisset iis locis fieri. Quis peccatum neget?

XVII. Nullam fuisse dispensationis causam, cur negat? Aut cur non potius, occultam fuisse? Neque enim Deum necesse est nihil agere, cuius causam nobis non reuelat. Quanquam nos causam idoneam videmus, misericordiam, quam ille non subdidit à suis, etiam peccantibus, & quidem grauius. Hæc nobis satis superque causa est, neque mysterii quicquam inquirimus vltra eam.

XVIII. Tertium argumentum, Quæcunque præcepta iure naturæ constituta sunt, sine dubio sunt vniuersalia. At hæc non sunt omnia vniuersalia. Ergo nec iure naturæ constituta. Assumptum probat. Si essent vniuersalia, ergo intra eundem gradum omnia matrimonia essent illicita. At non fuerunt illicita. Hoc probat, quia eodem gradu sunt nepos (filium fratris inteligit vel sororis) & amita siue matertera: item neptis, & patruus siue auunculus: & tamen illorum coniugium prohibetur, non item horum. Rursus prohibetur coniugium cum vxore fratris etiam defuncti: at non cum sorore vxoris, nisi hac viuente. Item, matrimonium inter patruos non est prohibitum: & prohibitum tamen cum amita, quæ est eodem gradu. Præterea Abraham & Nachor, Genes. 11. duxerunt vxores duas filias fratris Atam: vnde sequitur non esse contra ius naturæ, vt patruus filiam fratris ducat. Denique lex iubebat fratris defuncti vxorem assumi.

XIX. Respondeo, negari minorem prioris syllogismi. Ad secundum syllogismum, primo obseruari iubeo, non distinxisse Deum hac interdita per gradus, sed per cognationum nomina. Gradus autem postea ex cogitatos, & quidem, multis intercedentibus seculis, specie quadam iuandae memoriae, indeque iudicium: sed re vera multam in obscuritatem exisse, multiplicatque esse in infinitum scrupulis, quibus expedire se ipsos vix possunt, vel si qui se profitentur huius scientiae, si est scientia, consulti simos. Dei autem methodum esse facilissimam, & accommodatissimam etiam rudissimis ingenis. Quare, etiam si non prohiberentur coniugia cum patris & auunculis, aut cum sorore vxoris defunctae, tamen non propterea non vniuersalia essent interdita, amita, materteraque, & vxoris fratris: nimirum, quia etsi iidem gradus, tamen non eadem personae: non autem gradus designati, sed personae.

XX. Secundo, argumentum est extra rem nostram, non enim probat ab hominibus, id est ab Ecclesia, aut dispensatum fuisse, aut dispensari potuisse: sed tantum a Deo non fuisse interdictum: quod longe est aliud.

XXI. Tertio nego assumptum: & examino sigillatim opposita exempla. Prohibitum esse cum amita materteraque coniugium concedimus: esse eodem gradu patrum & filiam fratris, concedimus, sed non prohibitum coniugium patri cum filia fratris non concedimus. Si enim similitudinem eadem sit ratio: & sunt similes, quicunque in eodem gradu: ergo iidem aequae permitti aut prohiberi.

XXII. Instat Bellarminus. Primo, argumentum a simili in legibus prohibentibus non valere: has enim esse odiosas, ideoque non laxandas, sed restringendas. Deinde consequentiam non esse a simili, sed a minori. Nam licet sit in eodem gradu, tamen turpius esse coniungi filium fratris cum amita, quam patrum cum filia fratris: quia vxorem subici oportet: sit autem indecens amitam subijci fratris filio: non item patruo fratris filiam.

XXIII. Respondeo ad prius. Primo infirmari hoc ipsum axioma a Papiis in hoc ipso negotio: quia eadem ratione moti interdictionem ampliatum olim quidem ad septimum, postmodum autem ad quartum: Nec tantum in venisimilibus, sed etiam in iis, quos sibi similes finxere: nam quia induxerunt in animum, rationem consanguinitatis collateralis repetendam tantum a stipite, ideoque eodem gradu esse omnes in diuersis lineis directis, omnium pariter coniugia interdixerunt, nulla odiosae prohibitionis habita ratione. Itaque non legitime hoc argumento pugnare aduersum nos, qui ei argumento lumbos frugerunt.

XXIV. Secundo, quod negatur non valere argumenta a simili, intelligendum de similibus rationibus, non similibus exemplis. Exempla dico similia, quae indiuidua sunt eiusdem speciei: siue speciei eiusdem generis, vt sunt Abrahamus, & Isaac: Noe & Sem: Adam & Ser, qui omnes ad gradum primum pertinent: item Sem & Cain: Isaac & Israel: Jacob & Esau, qui ad secundum: haec exempla sunt indiuiduorum. At pater & filia, mater & filius speciei sunt eiusdem generis: quia, etsi indiuidua non significantur, tamen eadem definitione comprehenduntur. Quaeunque autem ita sunt similia, vt comprehendantur sub eadem specie, aut sub eodem genere, haec omnia nemo negat eodem iure comprehendere: sic non tantum Isaac non licebat Saram ducere, sed ne Iacobo quidem Dinam. Similes autem rationes differunt saepe ab iisdem: nam illae non per omnia concurrunt, sed ex parte tantum: at istae non possunt a seipsis differre: similis ratio est, fermenti ad totam massam: quae vnus peccatoris ad totam Ecclesiam: similis ratio sagena ad mare, quae Euangelii ad mundum. Dico igitur in similibus rationibus, non esse semper conclusionem necessariam: quia omnis, vt aiunt, similitudo claudicat: sed eiusdem, contra: ideoque etiam exemplorum similitudo, quia horum ratio est non similis, sed eadem, quia idem genus, aut certe species.

XXV. In hoc negotio, nego esse rationes similes, sed potius rationem eandem: quia, etsi diuersae sint personae, at genus idem: quia praeter sexum nihil mutet. Nam patrum cum filia fratris, & amita cum fororis filio cognatio, eiusdem est definitionis, si modo solum sexum mutet. At sola sexus mutatione non efficit diuersum gradum, consentimus omnes, & experientia docet: quia non magis interdictum Saram, Isaac copulari, quam Dinam Iacobum.

XXVI. Ad secundum, ex iam dictis patet responsio. Nam si eadem ratio est, non potest esse argumentum a minori. Quod autem notat esse indecentius materteram subijci, quam filiam fratris, est idem ratio. Neque enim haec vlla ratio est prohibitarum nuptiarum: alioquin non tantum oporteret minus incestum esse patris cum filia, quam filii cum matre, & fratris primogeniti cum sorore, quam fororis primogenitae cum fratre: sed etiam incestus esse cuiuscunque viri minoris natu, cum quacunque muliere maiore: item prohibendum esse, ne regina quenquam no regem, maxime ex subditis suis, virum acciperet. Quae si aliena sunt sensu communi: Ergo certum delirare Bellarminum.

XXVII. Alterum exemplum fuit, prohiberi coniugium cum vxore fratris, siue viui, siue defuncti: at non cum sorore vxoris nisi viuentis. Locos recito ex 18. Leuit. Vxorem fratris sui nullus accipiat. Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudine fratris tui est. At post, Sororem vxoris tuae in pellicium illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuentis.

XXVIII. Respondeo, fuisse quidem hac aenigmatice specie, viros doctos exercitos: cum tamen non sit nodus difficilis, si quis ipsa Moysi verba diligenter attendat, hebraisimique vim non negligat. Nullam enim, aut cognationis, aut affinitatis significationem habent: quod mihi, cum haec meditanti venissent in mentem, postea legenti, occurrit apud Iunium, qui Latine ita reddidit, Item mulierem vniam ad alteram ne assumito angustia affecturus hanc retogendo turpitudinem illius recens ductae supra hanc in vita ipsius. Optime.

XXIX. Nam haec vocabula, quae nobis virum & fratrem eius siue mulierem & sororem eius, Hebraice significant, sumi tanquam prouerbialem formulam, pro eo, quod nos dicimus hunc & illum, siue vnum & alterum, nemo debuit ignorare, qui vel limen salutauit Hebraici Musaei. Do exempla. Genesios 25. ויפדו אשה מעל אחיו: Hieronymus, diuisique sunt alterutrum a fratre suo. Sanctes, Separauerunt se alter ab altero. Deuter. 25. ויפדו אשה מעל אחיו: Hieronymus, Si habuerint inter se iugium viri

duo, & vnus contra alterum rixari coeperit. Secundi Reg. 7. ויפדו אשה מעל אחיו Hieronymus: Dixeruntque adinuicem. Sanctes, dixeruntque alter ad alterum. Et haec in genere masculino. In foeminino vero etiam de brutis. Exodi 26. ואל אחתה חמש היריעות חברה אשה אל: Hieronymus, Quinque cortinae sibi iunguntur mutuo. Sanctes, Quinque cortinae erunt cuncta altera cum altera. Ibidem ואל אחתה שת ירות אל: Hieronymus, In lateribus tabulae duas incastratura fient, quibus tabula alteri tabula connectatur. Sanctes. Duo cardines tabulae vni, insar graduum scalae dissipati, alter d regione alterius. Ezechielis primo, ואל אחתה חברה אשה אל: Sanctes, iuncta erant vnium ad alterum. Similia multa sunt. Quid igitur prohibet hoc loco eandem phrasin similiter accipi? ואל אחתה חברה אשה אל. Arias, Et vxorem ad sororem eius non accipies. Cur non, inquam, vt Iunius, Vnam ad alteram?

XXX. Neque enim nullius esse momenti debet analogia, quae hoc modo conseruatur integra, vt cum eodem sit ordine affinitatis, fratris vxoris, & vxoris sororis, constetque illius nuptias prohibitas: huius etiam ne permittantur, propter solam sexus differentiam, quam in reliquis gradibus neglexit legislator.

XXXI. Itaque illud לזכר, quod Hieronymus interpretatur in pellicium illius, male; Sanctes melius, ad affligendum, non videatur mihi commode expositum ab iis qui dixerunt, cum semper grauis sit prior vxori altera superinducta, tum vero longe grauiorem futuram propriam sororem: quia scilicet durior sit dolor ab iis, a quibus minime oportebat. Nam phrasin Hebraica, nisi fallor, non solet incommodi obiectionem significare dehortantis: sed potius scopum agentis. Itaque nolim reddidit, Ne affligas: sed quomodo paraphrasin Chaldaicam reddiderunt Paulus Fagius, & Arias, vt sit ei in tribulationem. Id ita interpretor: prohibitum vxorem vxori superinducere, non simpliciter, sed priore non volente, siue eo animo, vt ei aegre sit videndumque adeo, & diligenter cauendum, ne posterior sit priori molesta: sic & Abraham volente Sara, sibi Agaram iunxit: at Iacob non consulta Lia, Rachelem. Hoc modo, si non prorsus interdicta, certa valde videatur diuisa polygamia.

XXXII. Tertium exemplum matrimonii erat inter patruales non prohibiti: prohibiti tamen cum amita, quae sit eodem gradu. Sed hic identitas graduum falso supponitur ex Canonistarum ineptis ante refutatis. Nam ex vera computandi ratione, Amita tertio gradu est, patruus quarto.

XXXIII. De Abrahamo & Nachore, quod erat quartum exemplum, respondeo, nondum fuisse legem latam: itaque potuisse vtrumque hanc prohibitionem ignorare: quamuis esset de iure naturae: quomodo manifestum est ignorasse in polygamia: maxime vero cum vterque esset idololatra. Nam Abrahamus Saram duxit antequam exiret ex patria. Benedixisse Deum coniugio Abrahami, nullus dubito: sed ne vicissim negato Bellarminus benedixisse polygamiae eiusdem Abrahami, & Iacobi: imo incesto Loti, ex quo qui nati sunt, creuere in magnas gentes, quauquam non negetur, & Polygamia, & incestus patris cum filia esse contra ius naturae. Nempe igitur ex ea benedictione non legitime concluditur non fuisse contra ius naturae: quid ergo? Nempe quicquid peccati erat, condonatum fuisse: quod nos agnoscimus.

XXXVI. Postremum exemplum, a suscitatione seminis fraternali. Sed haec exceptio erat a lege, vno quodam casu, cui Deus prouisum voluit: & illa quidem non ab alio, quam ab ipso legislatore Deo & instituta & expressa. At Deus, qui potest etiam in naturali iure dispensare, cur non potuit peculiari circumstantia excipere, pro arbitrio? Chrysostomus 2. contra Iudaeos, το μὲν γὰρ εἶναι τὸ θεῖον νόμον καὶ φάλοσιν ἐπιμαρτυρεῖται, πάντων ἐστὶν ἀεὶ τὸ πρὸς τὸν θεὸν καὶ μὴ διὰ τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἀεὶ ἐστὶν ἐν αὐτῷ, πάντων ἐστὶν ἀεὶ τὸ πρὸς τὸν θεὸν καὶ μὴ διὰ τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἀεὶ ἐστὶν ἐν αὐτῷ, πάντων ἐστὶν ἀεὶ τὸ πρὸς τὸν θεὸν καὶ μὴ διὰ τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἀεὶ ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Quod sit iuxta Dei voluntatem, quamuis videatur improbum esse, omnium est optimum: quod autem sit praeter eius voluntatem, ac secus quam ille probet, quantumcunque bonum videatur, omnium est pessimum, & iniquissimum. Etiam si quis occidat hominem volente Deo, quauis humanitate melius est id homicidium: at si a quo quis manus abstineat, seque ei benignum praebuerit, praeter Dei sententiam, quouis est homicidio peior indulgentia. καὶ γὰρ ἡ φωνὴ τῶν ἀγγέλων, καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον νόμον καὶ φάλοσιν ἐπιμαρτυρεῖται, πάντων ἐστὶν ἀεὶ τὸ πρὸς τὸν θεὸν καὶ μὴ διὰ τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἀεὶ ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Non enim ipsa eorum que sunt natura, sed Dei suffragia efficiunt vt sint bona vel mala, καὶ ἀεὶ ἐστὶν ἐν αὐτῷ, πάντων ἐστὶν ἀεὶ τὸ πρὸς τὸν θεὸν καὶ μὴ διὰ τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἀεὶ ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Deo iubente, non licet curiose inquirere in naturam eorum que sunt: sed dumtaxat obtemperare.

XXXV. Instat Bellarminus. Primo exceptionem esse: sed hanc aperte demonstrare legem illam Leuitici non fuisse naturalem, sed iudicalem. Nam haec, inquit, exceptio, vel naturalis est, vel iudicialis. At non naturalis: quia etiam nunc seruando esset: Ergo iudicialis: At si iudicialis, ergo & lex ipsa, a qua est exceptio. Consequentiam probat: quia exceptio fiat ab iis, quae sunt eiusdem naturae & ordinis.

XXXVI. Sed non est verum ab exceptione euinci legem non esse naturalem. Nam vel violenta vel fraudulenta vsurpatio rei alienae, prohibetur iure naturae: iure item naturae prohibetur cedes filii: & tamen iussit Deus Abrahamum occidere filium, Israelitas auferre Aegyptiorum bona. Naturae ius fuit polygamiam interdici, & tamen eadem permitta fuit patribus. Quare exceptio, non negat legem esse iuris naturalis.

XXXVII. Concedo exceptionem non esse naturalem: sed potius politicam. Sed nego nullius legis naturalis posse exceptionem esse non naturalem. Verius, legis naturalis nullam esse exceptionem naturalem Ratio in promptu: quia lex & exceptio opponuntur, vt prohibitio & promissio, id est, ἀπαγορευτικὴ, vt affirmatio & negatio: itaque non potest vtriusque idem ius esse. Si iuris sit naturalis, fratrum leuiro non nubere: profecto non potest iuris naturalis esse, fratrum leuiro nubere post mortem viri: & si hoc ius est, tum illud iuris non est: dicendum potius, iuris naturalis esse, vt fratrum, non quaelibet, sed sine liberis, nubat leuiro. At, tum exceptio nulla erit legis: sed lex gemina. Vna, Nullus ducat fratrem, liberos habentem: altera, fratrum quae absque liberis est, leuir libere ducito. Nam vere Bellarminus ponit: Exceptionem fieri ab iis quae sunt eiusdem naturae & ordinis. Non est autem eiusdem ordinis fratria, cum prole, & fratria sine prole.

XXXVIII. Sed

XXXVIII. Sed illud saltem certum, posse lege naturæ addi exceptionem non naturalem. Nihil enim prohibet quominus legem naturalem violat lex municipalis: & legem municipale exceptionem naturalem. Proferam exempla. Lex erat naturalis, saltem post peccatum. Genesios 3. *In laboribus comedes ex terra cunctis diebus vi. & tua.* Et tamen exceptio erat peculiaris Iudæis, diei Sabbati, quo non licebat laborare. Rursus lex erat municipalis Iudæis, id est, ceremonialis, ne Sabbato opus fieret. At exceptio naturalis 1. Maccab. 2. *Omnes homo quicumque venerit ad nos in bello die Sabbatorum, pugnetis aduersus eum.* Et Matth. 12. *Quis erit ex nobis qui habeat orem vnam: & si ceciderit hæc Sabbatis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam? Quanto magis melior est homo que? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Iuris erat naturalis, vt in quamcumque & gentem & familiam liceret filias collocare. At peculiaris exceptio Christianis est, ne liceat in infideles: Iudæis alia rursus, ne filias heredes in alienam tribum, Numer. 36. Denique falsum est axioma, eiusdem semper esse & naturæ & ordinis, tum legem, tum exceptionem.

XXXIX. Exceptionem fieri ab iis quæ sunt eiusdem naturæ, & ordinis, verissimum est: sed à Bellarmino vafre dictum. Non enim inde sequitur, exceptionem esse eiusdem naturæ & ordinis cum lege. Hoc enim sensu illud dicitur, vt legis materia designetur, non legis & exceptionis genera indicentur. Clarius. Id significat legem & exceptionem versari circa res quæ sunt eiusdem non diuersi generis, siue naturæ, siue ordinis. Neque enim non ridiculè dixeris, à lege prohibente opus seruire Sabbato exceptionem esse, quæ iubet honorare parentes: quæ neque specie, neque genere concurrunt opus seruire & honor, Sabbatum & parentes. Eadem ratione insaniam quicumque dixerit à lege prohibente nuptias secundo gradu, exceptionem esse, quæ permittat nuptias decimo: quia non idem sunt gradus secundus, & decimus, neque numero, neque specie. Quid igitur? Nempe, si lex dixerit, Nemo leuir fratrem ducat, Exceptio vere erit, Leuir ducito fratrem sine sobole. Quia omnis fratria sine sobole, est fratria.

XL. Sed nemo vnquam dixit, Exceptionem debere ipsam esse eiusdem generis cum lege. Quia eiusdem generis res possunt variis & modis & rationibus permitti, prohiberi, ve, varia etiam autoritate. Itaque Bellarminus hac parte Sophistam agit.

XLI. Sed rursus instat: Qualiscumque sit exceptio, tamen conuincit, coniugium cum vxore fratris non esse per se & intrinsecè malum: quia per nullam circumstantiam posset fieri bonum. Non esse etiam semper malum, excepta sola extrema necessitate: nam hæc exceptio non est propter extremam necessitatem, sed propter pietatem quandam in mortuum.

XLII. Imo docet esse semper malum, nisi Deo excipiente, & permitte, cuius sola voluntas est causa boni & peccati, nimirum, vt hæc nullo necessario & vltimo discrimine differant, nisi eius permissione & prohibitione: vnde certum, posse eundem ius naturæ relaxare, non tantum propter summam necessitatem, vt cum filiis Adami permissæ sunt sorores: sed etiam ob alias causas: vt ob conseruandum ordinem ab eodem positum: aut alias, quas ipse nouit. Quomodo igitur, etsi Abrahamus iussus sit occidere filium, tamen semper manet per se & intrinsecè malum occidere filium, extra eum casum, nimirum, peculiare mandatum diuinum: sic, etsi iusserit Deus Iudæos suscitare semen fratri defuncto, tamen manebat per se & intrinsecè malum, vt vxore fratris defuncti extra hunc vnum casum: adeo vt non liceret Iudæis vllas alias causas comminisci: sed hæc tantum non negligere, quam legislator præscriperat. Itaque prohibitio erat iuris naturæ.

XLIII. Instat tertio: non videri hanc vllam esse legis exceptionem. Rationem indicat: quia exceptionem addere post legem conditam, & maxime alio tempore, locoque, non sit Dei, qui omnia nouit: sed hominum, qui experimento paulatim discunt suas leges non posse seruari, nisi aliud excipiat.

XLIV. Quasi vero, quia exceptio facta est alio loco, alioque tempore, ideo Deus aliquid didicerit, quod antea nesciebat. Quasi non ipse Deus præcepta sua dispenset, non sui causa, sed hominum, qui neque ipsi possunt omnia simul & semel inuenire: sed ne inuenta quidem ab aliis concipere. Accusent ergo Deum, qui cum ab initio dixisset, Genes. 9. *Omne quod mouetur & uiuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia:* tanto post tempore, longeque alio loco exceptionem addiderit, Leuit. 11. *Quicquid ruminat, & habet ungulam, sed non diuidit eam, sicut Camelus & cetera, non comedit illud, & inter immunda reputabitur.* Et, qui Exodi 12. tempus Paschatis celebrandi præfixit, Numer. 9. exceptionem addiderit in gratiam immundorum. Breuiter, Deus ab æterno, & simul omnia nouit, videt, præuidet: sed in tempore dispensat. Cur non leges? Cur non exceptiones legum? Salmero toni 8. tract. 38. *Nec inconuenit, Dominum aliquid in lege sua posuisse, quod postea egeret declaratione vel additione, quia hoc non factum est ob defectum sapientia, vel prouidentia eius, sed ob nostram minus capacem & perfectam mentem, qui non possumus omnia simul capere, sed paulatim edoceri: sicut lex de successione hereditatis aucta est propter filias Salphaad, quia explicatum est quid sit faciendum, quando non sunt filii, sed filia.*

XLV. Nihil ergo Bellarminus promouebat contra hanc solutionem. Caietanus nodum soluebat hoc modo: Matrimonium cum sorore fratris non esse malum, nisi nude & solitarie: quomodo, hominem occidere, ita malum est, vt tamen positus quibusdam circumstantiis possit fieri bonum, ideoque & leges conditæ, quæ iubeant occidi, puta latronem, & maleficum. Hanc solutionem Bellarminus probat, vt verissimilem.

XLVI. Magna, inquam, Iesuitæ inconsideratio. Nam hæc Caietani solutio nostra est, verbis tantum differt. Etenim coniugium cum vxore fratris nude & solitarie sumptum, quid est aliud, quæso, quam quatenus est coniugium cum vxore fratris? Sic enim res cum abstrahitur ab omnibus seclis circumstantiis, haud aliter consideratur, quam quatenus est id quod est: quomodo memini alias Bellarminum disputasse, Monarchiam, seclis dominibus circumstantiis, esse optimum regimen. Si ergo id coniugium, quatenus tale, malum est: ergo necessario generale est axioma, id coniugium malum esse: nec id tantum, sed etiam per se malum esse: nam, si non est per se, necessario erit per accidens, nec potest esse per accidens, nisi propter circumstantias, quæ nunc finguntur secludi. Itaque condantur sane quocumque leges particulares, vt hoc casu, vel alio, non sit malum, necesse tamen erit exceptiones esse ab illo axioma, ab illa lege generali. Nam exceptio, ge-

neralis legis specialis derogatio: vt in homicidio, lex est, *Non occides.* Exceptio, *Nisi latronem.*

XLVII. Sed enim, nihil impedire, quo minus post generalem legem fiant leges particulares, videndum quo sensu dicatur. Nam, si ita, vt cuiusque liceat, siue Deo, siue homini, siue magistratui, siue priuato; nemo sanus concedet: oportet enim ab eadem autoritate esse & legem & exceptionem: quomodo Iurisconsultos audiui dicere, *Eius esse legem interpretari, cuius & condere.* Item, *Vbi lex non distinguit, nec nos oportet distinguere.* Itaque si nihil Deus dixisset, nisi hoc vnum, *Non occides:* neque interpretatus esset ipse, Genes. 9. *Qui fuderit sanguinem hominis, per hominem fundetur sanguis illius:* nunquam cuiquam liquisset, vel latronem occidere: sed permittere diuino iudicio: quomodo Canum nec Adamus occidit, nec quisquam bonus: sed Lamec, si forte etiam Lamec, idem qui primus alias leges naturæ violauit.

CAP. X.

Leges Cognationis à Deo positas non esse ab homine dispensabiles.

I. Nobis contra hanc temeritatem potentissima sunt argumenta. Primum. Nullæ leges diuinæ sunt ab hominibus dispensabiles. At hæc leges, quibus in Leuitico prohibentur coniugia inter eos consanguinitatis gradus, sunt diuinæ: ergo ab hominibus non dispensabiles. Dispensabiles diximus ab hominibus: tum quia Deus ipse potest dispensare, quod & fecit, tum quia ea nostra quæstio est.

II. Minor per se manifesta: nam legum Mosaicarum nemo autem ægnoſcit Moſem, sed ipsum Deum. Tū a. harū ipsarū legū initio, habes Leuit. 18. *Loquutus est Dominus ad Moſem dicens, loquere filiis Israel, & dices ad eos: Ego sum Dominus Deus vester: facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego sum Dominus Deus vester. Custodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo uiuet in eis.* Et post eandem latas, exposita que sigillatim, *Custodite legitima mea, atque iudicia: ut non faciatis ex omnibus abominationibus istis. Custodite mandata mea: nolite facere quæ fecerunt hi, qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis: Ego Dominus Deus vester.*

III. Maior non est incerta. Non tantum quia in ore omnibus, eius esse legem interpretari, cuius condere: sed etiam quia ratio in promptu. Nulla lex à subditis est dispensabilis. Atqui homines sunt subditi legi diuinæ: Ergo nulla lex diuina est ab hominibus dispensabilis. Minor per se patet: quia leges diuinæ, etsi dentur etiam Angelis suæ: tamen nos de iis loquimur, quæ posite sunt hominibus.

IV. Maiorem negari non patitur primo lumen naturale, quo inferioris in superiorem nulla est autoritas: esse autem legem in superiorem, quibus ponitur, controuersiam non habet. Secundo, immensa absurditas: nam eadem lex esset & non lex. Neque enim lex est, quæ non exigit obedientiam: at dispensatio, opponitur obedientiæ: itaque quatenus dispensatur, eatenus lex non est. Denique cum lex imperet potius quam persuadeat: & omne imperium habeat in se aliquid duri, nulla lex esset, à qua non resisterent homines, si iidem, qui tenentur obedire, possent dispensare.

V. Probat rursus indispensabiles esse leges diuinas. Deuter. 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.* Atqui dispensare, est minuere de lege, saltem, quoad singulares actus: de quibus hæc verba loquuntur: *tantum, inquit, facito.* Deuter. 4. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor: non auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.*

VI. Secundum argumentum; Nulla lex naturæ est ab vllō homine dispensabilis. At hæc leges de gradibus prohibitis in Leuitico, sunt leges naturæ. Ergo à nullo homine dispensabiles. Maior conceditur vtrique: nam & Bellarminus ita agnoſcit subinde: & alii omnes, quos viderim: atque adeo hanc ob causam Bellarminus capite præcedenti disputabat has leges non esse naturales.

VII. Minor probatur. Omnes leges à Mose late sunt vel naturales vel Ceremoniales, vel politice. At hæc sunt late à Mose, nec sunt tamen Ceremoniales aut politice. Ergo naturales. Maior non controuersa. Minor probatur, quia, nullæ Moſis leges Ceremoniales aut politice, obligabant infideles populos. At hæc obligabant infideles populos. Ergo non sunt aut Ceremoniales, aut politice. Maior est etiam in confesso. Minor probatur ex disertis legis verbis Leuitici 18. *Iuxta consuetudinem terre Aegypti, in qua habitastis, non facietis: & iuxta morem regionis Canaan ad quam ego introducturus sum vos, non ageris, nec in legitimis eorum ambulabitis.* Et post enumeratas varias leges omnes pertinentes ad incestus, *Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminata sunt vniuersæ gentes, quæ ego eieciam ante conspectum vestrum & quibus polluta est terra cuius ego scelera visitabo, vt enomat, habitatores suos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accola terra, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.* Et 20. *Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.*

VIII. Lyranus: ad illud 18. *Et iuxta, morem. Quia in terra eorum habitauerant, & homines de facili accipiunt mores terra, in qua habent habitare, vt potissime quia Aegyptii & Chananæi erant vitiosi in his quæ postea prohibentur.* Radolphus in glossa ordinaria, *Ille Dei populus, necessario fuerat præmonendus, vt malitiam ubique diffusam attentius euitaret, ne aut pristina sua consuetudine traheretur, aut habitatorum regionis ad quam vocabatur, peruersitatem imitaretur.*

IX. Bellarminus subindicare videtur quosdam, qui solui putarent, distrahendo peccata numerata in Leuitico: inter quæ sint adulteria, concubitus cum mafculis ac iumentis: item idololatriæ: atque his imputarent hanc penam, impostam gentibus: quasi non propter abufum illorum graduum eieciti fuissent à terra: sed propter illa alia peccata. Sed idem refutat.

X. Et vero violentior distractio est, quam vt cuiquam saao verissimilis esse

esse queat. Nam primo, magna illa *φλυαία* est, quæ pœnas solas considerandas putauit, & neglexit abominationes. Atqui diuersa sunt verba, *Omnes execrationes istas fecerunt accola terra. Quid inapertius? Deinde, Omnia hæc fecerunt, & abominatus sum eas.* Ponit ut volens: eiectas fuisse eas gentes tantum propter fornicationem, & reliqua: at manet fecisse eas abominationes: Abominationes audit quisquam, & neget peccata? Deinde, quis impudentiam ferat distinguendum, imo distrahentium ea, quæ legis textu coniunguntur? Neque est, qui neget, propterea expulisse Deum eas gentes, quia esset abominatus eas: testatur autem se abominatum, quod ea omnia egissent. Ergo conclusio certa, eiectas easdem, quod ea omnia egissent.

XI. Bellarminus ipse sic soluit. Omnia illa præcepta de cognationibus naturalia esse, si nudè ac solitariè sumantur cognationis gradus, sine circumstantiis, quæ sufficiant ad matrimonia in illis gradibus honestanda. Propositionem illam generalem, *Ad proximam sanguinis sui nemo accedat, Omnia hæc fecerunt, & abominatus sum eas.* quia sine vilo delectu miscebantur consanguineis, contra ius naturæ: non tamen ita grauiter, ut propterea eieciendæ essent à terra: hanc enim pœnam proprie respicere crimen idololatriæ, adulteriæ, & flagitia illa prodigiosa cum masculis & brutis. Itaque illud, *Omnia hæc fecerunt*, non significare tantum coniugia in gradibus prohibitis, sed omnia scelera supra nominata. Nec dicere Scripturam, propter singula peccata, sed propter omnia dignos fuisse quos teuera euomeret. Confirmat exemplo Patriarcharum, qui in gradibus iisdem prohibitis coniugia contraxerunt, nec sunt tamen puniti: quia videlicet non temere, sed cum ratione id fecerint: neque ad ea coniugia adiunxerint quatuor illa scelera, ob quæ propriæ gentes punitæ fuerunt.

XII. Ego nihil memini videre perplexum magis. Expediam, si potero: non enim negabo, non nihil esse laboris: Maiorem concedit, in assumptione distinguit: consanguinitatis gradus considerari, vel nude, vel cum circumstantiis. Si nude, tum concedit assumptionem, præcepta esse naturalia. Sed si cum circumstantiis, tum non esse. Ad argumentum ex gentibus, quibus nos probabamus esse de iure naturæ, respondet, non propter horum graduum abusum, punitas esse proprie, sed propter alia crimina. Hoc probat, quia Patriarchæ ob eadem coniugia non fuerunt puniti. Nolim sane quicquam illi affingere: sed profecto, si hæc non est solutio *συνεχία*, ego nullam video.

XIII. In concipienda vi argumentationis plus laboris fuit, quam in dicenda. Nam qui ponit esse quasdam circumstantias sufficientes ad honestanda ea matrimonia, idem dicit, quædam esse matrimonia huius generis, quæ sint honesta. Sed hoc illud est, quod hac disputatione quaeritur: atque adeo hoc ipso argumento impugnat. Itaque nullas vires distinctio habet, nisi soluantur minoris probationes: quod statim video. Nunc ita rem considero. Agere nos de legibus, non de philosophica vlla rerum contemplatione. Leges a. imponi actionibus: actiones vero esse singulares, ac proinde semper concretas nunquam abstractas. Ea vero omnia, quæ nude & solitariè absque circumstantiis considerantur, eadem abstractè considerari. Quare nullas actiones existere nude & solitariè sine circumstantiis. Cum ergo leges dentur actionibus, necessario intelligendas dari actionibus cum circumstantiis. Et vero inde esse exceptiones legum. Exempli gratia: Matrimonium leuiri & fratris ex circumstantiis distinguitur, si ex eo proles fuit; an non. Permittit Deus matrimonium cum fororia sine prole: At cum prole prohibet. Ergo inquam; Vtraque lex posita est matrimonio cum fratria, non nude consideratis, sed cum circumstantiis. Itaque ita concipiendas leges: Fratrem, cui proles est, nemo ducito: fratrem sine prole leuir ducito. Cum ergo leges ponantur actionibus: actiones nullæ sint absque circumstantiis: ridiculum est quasdam imaginari datas rei cuiquam nude consideratæ & solitariè, ut Bellarminus loquitur.

XIV. Præterea, ut ne eam absurditatem urgeamus, alia superest. Non pertinere distinctionem ad dispensationem, de qua disputatur. Nam dispensatio, æque ac exceptio (nam re vera omnis dispensatio, est exceptio quædam) sit ab iis quæ sunt eiusdem generis & ordinis. Neque enim, qui aut iubetur, aut permittitur, dare eleemosynam, hunc quisquam sanus dicet dispensari à non occidendo. Atqui, quædam actionum variae circumstantiæ sunt, & sunt eiusdem generis, ac certe non eiusdem ordinis. Exempli gratia: etsi occidere fratrem, & occidere latronem, sit utrumque, occidere hominem, ac proinde eiusdem generis: at propter circumstantias diuersas fratris, & latronis, non est utrumque eiusdem ordinis. Itaque, qui latronem occidit, hunc nemo dicet fratrem occidisse. Latronis ergo cædes, nullo modo dispensatio est à lege, quæ prohibet fratrem occidi. Hoc tanto vtilius nobis, quanto disertius circumstantias Bellarminus definiuit sufficientes ad honestanda matrimonia eorum graduum. Nam ita præsupponuntur matrimonia iis circumstantiis vestita, esse honesta. Atqui honesta nunquam prohibentur: itaque non possunt eiusdem ordinis esse cum iis quæ prohibentur. Prohibentur autem matrimonia eorum graduum nude & solitariè considerata, non esse honesta. At honesta & non honesta eiusdem ordinis esse non possunt. Quare matrimonia hæc honesta, si permittantur, nihil id pertinet ad dispensationem matrimoniorum nude & solitariè consideratorum.

XV. Verum esto. At nos minorem probabamus, id est, has leges esse naturales, quia non sint, aut Ceremoniales aut Politicæ. Dissimulauit Bellarminus, vel saltem non vidit. Hoc probabamus: quia obligabant gentes omnes, etiam non Iudaicas. Et hoc inde conficiebatur, quia in eis etiam hæc coniugia damnata & punita. Hic expurgatur Bellarminus: & quid ait? Negat esse has gentes punitas propter hæc crimina singula. Quo ergo iure, inquam refutauit ille eos, qui hac ipsa solutio utebantur? Verba diuersa, *Respondet aliquis fortasse, Deum punire voluisse gentes, non propter transgressionem præceptorum de gradibus cognationis, sed propter adulteriæ, propter concubitum cum masculis, & iumentis, & propter idololatriam, quam gentes illæ exercebant in idolo Moloc.* At non videtur solida solutio. Nam, etiam si capite decimo octauo, *Leuitici, pœna in Gentiles subiiciatur immediate post illa quatuor scelera, tamen e. 20. subiiciuntur eadem pœna in eosdem Gentiles immediate post prohibitiones graduum cognationis.* An non sufficiebamur nos Bellarmino aduersari, nisi ipse coniuisset aduersus seipsum.

XVI. Peccarunt illi quidem, inquit, in eiusmodi coniugiis contrahendis: sed non ita grauiter, ut propter illa eieciendi essent à terra. Quis dixit: quis edixit? Egregium vero legislatorem Bellarminum, cui somniant fidei habeamus. At Deus pronunciat propter ea peccata eieci, Deinde: quid tum? Peccasse concedit. Hoc sufficit: non enim peccassent, si lex fuisset tantum municipalis Iudæorum: si non fuisset naturalis. Nam gentes, præter legem naturalem, nulla lege utebantur, quæ quidem huc pertineat.

XVII. Sed Scriptura cum dicit, *Omnia hæc fecerunt*, non intelligit tantum coniugia in gradibus prohibitis, sed omnia scelera supra nominata. Concedo, inquam, & vicissim: non intelligit tantum scelera supra nominata: sed etiam coniugia in gradibus prohibitis. Quare hæc coniugia, etiam scelera fuerunt & abominationes, & fuerunt non in Iudæis tantum, sed etiam in gentibus: quod nos volumus.

XVIII. Sed Patriarchæ non fuerunt puniti ob eadem coniugia: Ergo quia non temere, sed cum ratione facerant. Si diceret Deus, crederem: Bellarminus non mouet. Nam & Abraham fuit idololatra, fuit mendax: nec tamen punitus: an quia non temere, sed cum ratione idololatra, & mendax? Paulus fuit blasphemator, & tamen non punitus: an quia non temere, & cum ratione blasphemator? Quid? Loth propter filios susceptos ex propriis filiabus, quod pœna genus incurrit? Milie sunt eiusmodi. Habent omnes fideles, cum peccarunt, aduocatum apud Deum Patrem: etsi temere, & sine ratione peccarint. Denique aliud est misericordia diuina, aliud dispensatio humana: imo aliud indulgentia diuina, aliud exceptio à lege.

XIX. Atque hæcenus Bellarminus. Caietanus videtur haud paulo aliter in 2. q. 154. artic. 9. Considerandum est, inquit, quod præcepta ista sunt partim moralia, & partim iudicialia. Nam quantum ad hoc, quod cum proximis, & quibusdam determinate non debet esse matrimonium, sunt moralia simpliciter: sed quantum ad determinationem tot personarum habent aliquid morale, & aliquid iudiciale. Et morale quidem in eis est, quicquid & quantum morali rationi conforme est: iudiciale autem est, omnimoda determinatio tot personarum. Probat primo thesin, nempe aliquid esse morale, aliquid iudiciale, quatuor argumentis, quæ post video. Deinde hypothesein, ex refutatione quatuor rationum, quas profert Thomas.

XX. Respondeo, in legibus distingui, materiam & formam. Materiam dico, id ipsum quod vel iubetur, vel prohibetur: imo & rationem iubendi, prohibendique: formam autem, peculiarem ferendæ legis modum. Et dico posse materiam esse naturalem, ideoque vniuersalem: formam vero peculiarem, & ut loquitur Caietanus, iudicalem. Exempli gratia: possunt leges à variis regibus fieri de iisdem rebus, puta, ne quis cum uca versetur in foro: eadem lex esto in Hispania & Gallia. Dico materiam legis communem esse Gallis & Hispanis: quia utriusque sic interdicta eandem ob causam, nempe propter cædes: sed nego utriusque formam esse communem: neque enim apud Gallos vim legis habet, eo quod sancita sit ab Hispano rege: aut apud Hispanos, quia à Gallo: sed apud Gallos, quia à Gallo: apud Hispanos, quia ab Hispano. Hoc modo concedo in legibus per Moysen latæ esse aliquid iudiciale, quod non sit omnibus hominibus commune. Et in hoc nostro exemplo, concedo non eo peccasse gentes contrahentes ea matrimonia, quod leges de iis latæ sunt per Moysen. Ratio manifesta: quia peccarunt etiam cum contraxerant ante Moysen: sic enim docent verba Moysis. Nec nos quidem Christiani agnoscimus vel morali legi obligari Ecclesiam, quia lata sit à Mose. Quid ergo? Nempe materiam attendimus cum has leges dicimus esse naturales: & de ea materia dicimus agere debere Caietanum. Videamus reliqua.

XXI. Ad thesin primum argumentum: Quoniam inter hæc præcepta illud ponitur de muliere menstruata: hoc vero partim esse naturale, partim iudiciale. Etenim Thomam in 4. sententiarum, diligenter discutere, quid & quantum sit in præcepto de vitanda menstruata, rationis naturalis.

XXII. Respondeo de vitanda muliere menstruata prohiberi, tum omnem contactum, tum coitum venereum. Vitandum omnem contactum concedo esse ex iure peculiari Iudæorum, & pertinere ad Ceremonias. Sed id nullam esse aut in hac disputatione, aut in 18. Leuitici. Sed coitum vitandum, omnino esse iure naturali: coitus enim proprius finis est generatio: at hæc nulla in muliere fluente. Itaque non potest non contra naturam esse. Deinde dico, non esse absurdum rationi naturali, accedere rationem iudicalem. Nam qui coibat non poterat non tangere: at hic tactus prohibitus propter ceremoniam. Sed distinguendam tamen utramque: nam contactum non pertinere ad incestum: neque coitum ad Ceremoniam. Itaque cum hoc loco non agatur de contactu, sed de coitu, non posse dici hoc interdictum Ceremoniale, aut iudiciale, id est, particulare Iudæis: sed naturale, & commune gentibus.

XXIII. Secundum argumentum. In principio cap. 18. Leuitici, præmittitur præceptis istis inhibito legum extranearum: & expresse bis subiicitur impositio iudiciorum, *Facietis iudicia mea & præcepta mea. Custodite leges meas atque iudicia.* At ex eo, quod iudicialia extranea vitare, & iudicialia illis dare Deum commemorat Moyses, significat non pure moralia præcepta esse.

XXIV. Sed Caietanus forte fallitur. Falsum est inhiberi leges extraneas: sed verum inhiberi mores gentium, *Iuxta consuetudinem* (Hebraice *כממעטען* secundum opus) *terrae Aegypti in qua habitastis, non facietis.* At hæc opera erant peccata contra naturam: quia etiam in us ea Deus abominabatur. Deinde, etiam si leges extraneæ nominarentur, tamen nihil prohibet has esse contra ius naturæ. Etsi enim peculiaris erat Cananeis idololatria circa Moloc, tamen hæc ipsa erat contra naturam. Itaque non sequitur, præceptum huic peculiari legi oppositum non esse naturale. Tertio, quæ iudicibus inculcantur, imperite Caietanus intelligit distincta à legibus, & peculiaria quædam mandata. Nam id est præter linguæ proprietatem: in qua *קום* & *משפטים* vix re differunt, ideoque ferme semper coniunguntur. Kimchij in *משפט* radice, post enumerata exempla, *בלם סנין הווק והרת והבינה* *Omnia significant præceptum, legem prudentiam.* Quare non sequitur, non pure moralia præcepta esse.

XXV. Ter-

XXV. Tertium argumentum: Quia precipitur, vt soror vxoris non sumatur, sorore viuente: itaque non propter incestum sit hæc prohibitio, sed propter discordiam vitandam inter sorores. Sed nos ostendimus aliam esse huius præcepti mentem: vt non sit opus pluribus.

XXVI. Quartum argumentum: Quia secundus gradus, tam affinitatis, quam consanguinitatis in quibusdam personis inueniatur: & tamen Innocentius tertius, Decretaliũ lib. 4. de diuortijs, c. Gaudemus definit Paganos in secundo gradu coniunctos, si conuertantur, non esse separandos. At hoc non esset statutum, si secundus gradus incestum causaret ex præceptis pure naturalibus diuinæ legis.

XXVII. Sed vehementer alienum est à sana mente iudicij Innocentij opponere disertis verbis Scripturæ. Illi hoc argumento mouentur, quibus impium est quæcunque iustauerint Papæ non adorare. At nos anathema pronunciamus in eos, qui per suam traditionem irritum faciunt mandatum Dei. Et vero Innocentij huius mirum vide stuporem, Cum sacramentum coniugij apud fideles & infideles existat, & in præmissis gradibus à paganis, quoad eos, matrimonium licite sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur, in favorem præsertim Christiana religionis & fidei, à cuius perceptioe per vxores se deserui timentes viri, possunt facile renocari, fideles huiusmodi matrimonialiter copulari libere possunt, & licite remanere coniuncti, cum per sacramentum baptisimi non soluantur coniugia, sed crimina dimittantur.

XXVIII. Non potest satis exprimi verbis, quam hæc sint absurdæ. Miror illud de Sacramento. A paganus dicit, quo ad eos: licite contrahi matrimonia eorum graduum. Quid illud est inquam, quoad eos? An secundum eas leges, quibus legibus utebantur, dum essent infideles? Concedo sane: sed quod monstrum consequentiæ: ergo possunt licite remanere coniuncti? Nam æque quoad eos licite idololatæ erant. An licet etiam conuersis idololatris esse? Imo æque quoad eos, plures simul vxores ducebant: an & retinere licet: conuersis? Imo ipse negat, & pronunciat absonum, inimicumque fidei Christianæ. Cur ergo non inquisiuit, vtrum eorum graduum coniunctio esset absona, inimicaque fidei: & satis habuit, quoad eos licitiffime? An vero illud quoad eos, ei sonat, esse quidem peccatum in Christianis, at nullum Paganis? Opponit se igitur Deo, qui eadem matrimonia abominatus est in Cananis Paganis, in Ægyptijs Paganis: qui tamen Canonicas illas constitutiones, quique adeo Molem ipsum audierant multo minus, quam si quibus tam facilem se præbebat Innocentius. De quibus denique illud æque usurpandum, Quid ad nos de iis qui foris sunt iudicare? quibus Pauli verbis abutitur Innocentius. Paucis. Si verum Canonicas constitutiones non obligare paganos: at has constitutiones prohibitorum graduum obligasse Paganos: Ergo, has constitutiones prohibitorum graduum non fuisse Canonicas, verum: quicquid Innocentius blaterarit.

XXIX. Atque hæc de Thesi, Caietanus. Ad hypothefin deueniens, vt ostendat horum prohibitionem non esse iuris mere naturalis, eas quatuor rationes examinat, quas sibi superiori capite Bellarminus recoxit ex Thoma: harumque ostendit vim esse infirmam. Sed hoc, quid ad nos? Neque enim Deus vilis iis vsus est, aut adeo viliam indicauit. Itaque nos ridemus otiosos Sophistas, suæ subtilitati nimium indulgentes, vt ipso etiam Deo sapientiores videri queant. Negamus autem inde causam esse prohibitorum graduum: sed aliam, quam nos diximus, nec à nobis commenti, sed ab ipso Deo moniti.

XXX. Tertium nobis argumentum est à natura dispensationis. Si in his gradibus dispensare potest autoritas humana; ergo vel abrogando, vel excipiendo. At neque abrogando, neque excipiendo: Ergo omnino dispensare non potest. Non abrogando: quia sic irrita fieret lex diuina: & autoritas humana æquaretur diuinæ. Est enim abrogatio, cum lex ita antiquatur, vt in posterum vim legis nullam habeat. Quod in nulla vnquam Republica licuit cuiquam, cui non esset par autoritas, aut maior ea autoritate, qua lata lex fuit. Inde Christus Iudæis obiecit Marci 7. Aboleitis mandatum Dei, vt traditionem vestram seruetis. Et vero non disputarunt, quod sciam, Papistæ, posse abrogari has leges, de quibus nunc est controuersia.

XXXI. An igitur excipiendo? Bene olim ille, est Ethnicus, apud Liuium lib. 10. Quid attinet leges ferri, quibus per eosdem qui tulerint, (multo indignius per eos qui non tulerint) fraus fiat: iam regi leges, non regere. Sed si excipiendo, ergo vel generaliter, vel particulariter. At neutrum. Ergo non licet dispensare. Particulariter excipere dico, cum personæ tantum ratio habetur, & de facto in diuino pronuntiat: at generaliter, cum exceptio proponitur in formam legis. Vtriusque enim generis dispensationes inueniuntur. Nam Valentinianus Imperator contraxit legem prohibita polygamia, & permisit digamiam. Testes Socrates, lib. 4. c. 31. Νῦν ἡ ἀπορία τῶν ἀποστόλων ἐστὶν ἡ πόλις, ἡ δὲ ἐκείνη τῶν βασιλέων δύο οὐκ ἔστιν. Legem tulit vt cuiusque volenti liceret duas vxores habere legitimas, eamque in singulis ciuitatibus diuulgauit. Hæc generalis exceptio erat. Non enim omnimoda abrogatio: quia non omnem polygamiam permisit: sed duntaxat duarum vxorum. Peculiaris exceptionis exemplum habes in Cæsare, apud Suetonium. Heluius Cinna Tribunus plebis plerisque confessus est, habuisse se scriptam paratamque legem. quam Cæsar ferre iussisset, cum ipse abesset, vt vxores liberorum quærendorum causa, quas & quot vellet, ducere liceret.

XXXII. Prior modus dispensandi eadem habet incommoda, quæ sunt in præcedente. Nimirum, quia abrogatio quædam sit, saltim partialis. Nam vniuersali affirmandi, opponitur vn̄ particularis negans, & contra. Et, vt magis perspicue dicam, vna lex scinditur in duas. Exempli gratia, lex est vniuersalis, non licere plures vxores ducere: hoc autem fit duobus modis, vel cum ducuntur duæ tantum, vel cum plures duabus. Itaque lex illa instar erat duarum, quasi ita esset, Nemini licere duas vxores ducere. Nemini liceto plures vxores ducere. Valentinianus non vtrique contradixit, sed alteri duntaxat. Quid igitur? Nempe abrogauit, non illam quidem, quæ prohibeat plures vxores: sed hanc saltem, quæ duas. Atqui eadem audacia fuit: ideo impie fecit Imperator. Iacobus dixit, Qui transgreditur in vno, sit omnium reus. Et Christus Matth. 5. Quisquis soluerit vn̄ ex mandatis hisce minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno cælorum. At profecto, qui hoc modo dispensat, soluit mandatum, & docet alios sic.

XXXIII. Superest dispensatio particularis, & vt ita dicam, per capita. Omnium profecto, si non perniciosissima, saltim impudensissima: quæ fin-

git nec legem resigere, neque vera restringere: & tamen contra legem permittit fieri. Nam hoc modo etiam plerumque gerunt se Papæ Romani. Alexander sextus, non iussit: cere deinceps copulari forori patris quenquam, sed Ferdinando Siciliæ regi indulfit peculiariter: quomodo Cæsar non cuique permittebat, quas & quot vellet vxores ducere: sed sibi volebat licere. Mira peruersitas! Quod agnoscas male fieri, id vt permittas: & legem putes conseruari integram, tum etiam cum violatur. Denique publice prohibere, quod priuatim concedas. Longe illis olim cerebrum sanius, qui legem ad tempus resigebant. Nam etsi manifestus lus erat: tamen pudenter religio. Lacedæmone, cum durum esset omnes, qui de Leuctrica pugna fugerant tractare pro legum seueritate, Agésilæus. Ὁ σὺς ὄν τὰς ἰδίας δεισῖν ἔχειν καὶ ἀδύνατον, καὶ τὴν σπουδὴν ἡμῶν ὀφείλουσιν εἶναι ἀπὸ τοῦ ἀμεγαλῶς πινῶν τῆ πόλις, καὶ τὰς αἰδῶν ἐπιπύουσι τῆ πόλις: cum dixisset, Hodie leges dormire permittendum, in posterum autem valere, & leges ciuitati seruari. & viros suis honoribus. Apud Appianum Iberico, Senatus, cum Scipio propter ætatem magistratum gerere non posset, ἐπιτίθειτο τὰς δημοκρατίας ἀποκαταστήσει τῆς ἡλικίας νόμον, καὶ τὰ πρῶτα ἔτεσσι δὲ, decreuit Tribunos legem abrogare de ætate sequenti quoque anno reponere. Quod iterum bello Panico tertio factum in alterius Africani gratiam, docet idem Appianus, Lybico. Pudentius ille etiam, qui prætextus fugebant. Sic Clodius, vt Tribunus plebis fieret, adoptione transiit in plebeiam familiam: sic cum lex esset, ne duo ex eadem gente eodem sacerdotio fungerentur, Spinther Cornelij filium Cornelium ἐπιτίθειτο τὴν Μανλίου Τορκατίου νόμον, in Manly Torquati famulũ ad optandum dedit. Quo tamen facto iudicauit Dion Cassius lib. 39. violatam fuisse legem: καὶ ἴππος ὁ νόμος, ἐν τῆς αὐτῆς ἐπιμασί μιν ἔργον κατελήθη. Rēte. Verba manent: res tollitur. Et quidem sic ludere in rebus seculi, quarum dominium penes homines, fortassis toletabile: sed in Ecclesiã, in rebus Dei?

XXXIV. Peccata. Vnum manifesta ἐπιτιμία, cum paucis permittitur, quod omnibus prohibetur. Cum tamen, serio Paulus 1. ad Tim. 5. Obrester in conspectu Dei & Domini Iesu Christi, & electorum Angelorum, vt hæc seruare, καὶ ὡς ἐπιμασί τῶν ἁγίων, καὶ ὡς ἐπιμασί τῶν ἀποστόλων, absque eo vt vn̄um aliter præferas, nihil faciens in alteram partem inclinando. Prouerb. 17. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.

XXXV. Est autem hæc acceptio personarum à seipsa tam absurda, alienaque à recto iudicio, vt etiam potentissimos in seculo viros eius puduerit. Suetonius in Claudio, Illecebris Agrippina, Germanici fratris sui filia, per usum osculi & blanditiarum occasione, pellectus in amorem, subornauit proximo senatu, qui cenferet cogendum se ad ducendum eam vxorem, quasi Reip. maxime interesset: dandamque ceteris veniam talium coniugiorum, quæ ad id tempus incesta habebantur. Quæ ratio persuasit & Valentiano legem de digamia, vt iustitiam duceret plausibili aliquo prætextu. Adeo perualium erat, minus malum esse, legem omnino irritam facere; quam vni indulgere, quod omnibus negabatur. Itaque possumus Papistas sensu communi destitutos accusare.

XXXVI. Alterum peccatum, Contradictio: vtraque enim pars affirmans negansque ponitur. Est enim, vt dixi, opposita vniuersalis affirmatio particulari negationi, & contra: itaque non potest vtraque esse vera simul: Et hoc tamen Dispensationis genus ponit vtramque veram. Lex enim non antiquatur: itaque verum est axioma, Quicunque ducit in vxorem vxoris defunctæ sororem, eius incesta sunt nuptiæ. Quia tamen dispensatur, verum est, Regis Portugalliæ ducentis defunctæ vxoris sororem non sunt incesta nuptiæ. Quod incommodum nullum est in prima secundaque dispensatione, cum lex vel antiquatur vniuersa: vel ex parte contrahitur.

XXXVII. Tertium peccatũ. Manifesta illius Ecclesiasticæ indulgentiæ. Nã etiam frequentissimum, imo propriũ Ecclesiæ, condonare peccata: tamen alienum est ei condonare, qui perseueret in eo peccato, quod condonatur. Paulus condonauit sane incestum, sed postquam ab eo discessum est: nam cum in peccato fuit Corinthius, excommunicationem passus est. Denique ea natura est prædicationis Euangelicæ, vt remissionem peccatorum denunciet, non omnibus, sed duntaxat pœnitentibus, id est, recedentibus à peccato. At monstruosa hæc dispensatio remittit peccatum non recedentibus à peccato: imo remittit peccatum, vt permancant in peccato.

C A P. XI.

De liberorum nuptiis.

I. Absoluimus Cognationes. Nunc agendum de liberorum nuptiis: de quibus Bellarminus c. 19. & Tapperus artic. 20. Quæstio gemina. Prior, vtrum liberos suos possint parentes ad matrimonium cogere: siue iis prouidere coniuges absque eorum consensu. Negat posse. Ecce: Neque nos aliter.

II. Altera quæstio est de consensu parentum: hoc est, vtrum possint ipsi sibi liberi coniuges prouidere absque consensu parentum. Respondet Bellarminus in hæc verba, Filiorum consensus, etiam si solus sit ad matrimonium firmum, ac ratum efficiendum sufficit, nec potest à parentibus vel magistratu cuiusmodi matrimonium irritari.

III. Nos distinguimus: & consensum liberorum solum interpretamur vel ita vt actu non adfit voluntas parentum, vel ita vt sit contra actualem voluntatem parentum. Priori modo dicimus, non debere liberos coniugia inire de sola sua voluntate: non consulta autoritate paterna: posse tamen interdum. Et consensit Bellarminus, cuius tertia propositio est, peccare filios, quando sine iusta & rationabili causa, parentibus inscis vel inuitis, matrimonia contrahunt.

IV. At posteriori casu, censemus, non tantum non debere, sed ne posse quidem quoniam non futurus, matrimonium contrahere, contra voluntatem, autoritatemque eorum, à quibus pendeat: contra quam Bellarminus ponat. Disputauit Petrus Martyr in c. 14. Iudicium. Item Claudius Espensæus de Claustrinis coniugijs.

V. Primum Bellarmini argumentum ab exemplis Scripturæ. Genes. 26. Esau ducit vxores duas, quæ ambæ offenderant animum Isaac, Rebecæque, parentum eius: & vigeſimo octauo Ieremiam: nec tamen Isaac ea coniugia irritauit:

irritauit: imo Scriptura simpliciter vxores appellat. Genes. 29. & 30. Iacob vxorem vnam quidem iuxta consilium parentum ducit: tres vero, exque ijs duas ancillas, paribus in se: quod non fecisset vir sanctissimus, si credidisset aliter esse necessarium. Tobias quoque vxorem duxit in aliena regione, parentibus ignorantibus, nec Angelo Raphaelo dissuadente.

VI. Respondeo, exempla Esau, & Tobiae nihil efficere. Non Tobiae, quia ex libro Apocrypho, id est, a fabula, cuius non est autoritas idonea ad firmandos articulos fidei. Non Esau, describitur enim vir nequam: atque adeo parentibus immorigeris: vt non sit mirum, semel, bis, terve, nupsisse, non tantum prater, sed etiam contra voluntatem parentum. Scriptura autem vxores eius appellare potuit, historicè, & de facto: neque, vt iuri paterno praeiudicium faciat. Quamquam, quid eo ius est? Non enim describit Scriptura, inuitis parentibus, facta, saltem prima duo matrimonia, sed duntaxat immorigeras fuisse eius vxores, post nuptias. Nam, quod Latine legimus, *offenderunt animam Isaac & Rebecca*, cur non est potius, *offenderunt*? Sanctes reddunt, sed etiam explicans, *Hebraea sonant ad verbum*, inquit, *exas fuisse amaras, vel exacerbatas spiritum Isaac & Rebecca, vel ut habent Septuaginta, cum illis contendentes & altercantes*. Hisporro verbis notatur earum mulierum aduersus Isaac & Rebecca irreuerentia, petulantia, procacitas, & contumacia. Videtur itaque offensio Isaac & Rebecca acciisse ob impietatem, quod more illius gentis dedita essent idololatriam.

VII. Superest exemplum Iacobi. Duxit ille, inquit, vnam vxorem de consilio parentum: at non tres reliquas. Quid hoc est, inquam, de consilio parentum? An indefinitè, quia permittum erat à parentibus, vxorem ducere: an peculiariter, quod iustus esset, non nisi vnam ducere? Nam si hoc, fatendum erit inuitis factum parentibus, quod plures duxerit. Sed hoc falsum: Isaac verba sunt: initio c. 18. *Noli accipere coniugem de genere Canaan: sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriae, ad domum Babel patris matris tuae: & accipe tibi inde vxorem de filiabus Laban auunculi tui*. Hæc vero significant datâ Iacobo à patre potestatem eligendi sibi vxorem, quam vellet ex eo genere: non vero determinatam vxorem numerum. Itaque certus fuit Iacob de voluntate patris: etsi peculiariter actuale consensum non habuerit, super hac, illave vxore. Itaque Bellarmini exempla non concludunt.

VIII. Secundo loco pugnat Bellarminus ex iure Canonico: vbi Clemens tertius de Puella nubili, *Tunc, quia liberum arbitrium in electione proposuit, parentum sequi non cogitur voluntatem*. Item ex Ambrosio, lib. 1. de Virginitate, *Cui licet maritum eligere, non licet Deum preferre*? Docens licere puellæ virginis, patre etiam inuito, continentiam Deo vouere, sicut eidem licet virum eligere. Idem, Epistola 43. ad Syntinnium, qui filio indignabatur, quod sine suo consilio vxorem duxisset, dicit culpam aliquam ab eo filio admittam: tamen satis aperte indicat in matrimonium fuisse ratum, & Syntinnium laudat, quod facile culpam ignouerit filio.

IX. Sed nos Iuris Canonici autoritate premi iniquum est, qui conscientiam teneri scimus diuina autoritate: qua loquente, nos necesse erit tacere. Quamquam, si nihil haberet iuris Canonici, prater id, quod ex Clemente selegit Bellarminus, nihil est sane, quod iuri Canonico obijciamus. Negat Clemens puellam nubilem cogi parentum voluntatem sequi. Recte, inquam. Cogitur enim, qui non vult: & nos concessimus non posse à parentibus hic cogi liberos. Et erat Clementi sermo, non de nuptiis, sed de coacta religionis, id est, monachatus professione.

X. Ne Ambrosius quidem Bellarmino propitius, *Plerasque, inquit, virgines cognoui velle, & prohiberi etiam prodire à matribus, & quod est grauius, viduis, cum quibus hic mihi sermo est. Nempe, si hominem amarent filia vestra, per legem possent eligere quem vellent. Quibus igitur hominem eligere licet, Deum non licet*: Hæc Ambrosius. Vide Bellarmini religionem. Nam, vbi illud, licere virginis, inuito patre, continentiam vouere: Nusquam profecto: multo minus, licet licet virum eligere, inuito patre. Hæc Bellarminiana sunt, Ambrosiana non sunt. Nam primo, Ambrosius de patribus non loquitur, sed tantum matribus: quibus nunquam autoritas fuit æqualis paternæ autoritati. Deinde, etiam ijs licet eligere maritum, qui tenentur tamen consensum obtinere parentum. Itaque, si dixit Ambrosius licere virginis eligere maritum, non sequitur tamen licere contra voluntatem paternam.

XI. Sed ad Syntinnium scribens indicat satis, matrimonium ratum fuisse contractum in consensu parentibus. Et laudat Syntinnium reconciliatum filio. Hoc posterius verè Bellarminus excerptit: sed illud puella profus fide addidit. Nusquam tale quicquam Ambrosius dixit, scripsit, innuit. Imo contra, *Paterna fuit offensio*, id est, in autoritatem paternam, quoniam *venturam in locum filia tua debuisti eligere iudicio, cui fieres pater: namque, aut natura filios suscipimus, aut electione*. Porro facile reconciliari potuisse patrem filio, laudabile fuit, vt, quod peccarat filius, pater corrigeret: sed nihil ad rem.

XII. Denique ratione pugnat. In eiusmodi coniugio, nihil eorum deest, quæ ad essentiam matrimonij pertinent: verum igitur & ratum, & atque adeo insolubile est. Probat antecedens: Consensus contrahentium adest, & intentio ministri: adest materia, nempe personæ ad matrimonium idoneæ: adest forma, id est, verba, seu signa mutui consensus: quid igitur deest?

XIII. Respondeo, negari antecedens: In probatione autem, negatur adesse materia, id est, persona ad matrimonium idonea. Non est enim persona idonea, quæ non habet consensum eorum, in quorum est potestate. Alioquin nihil est, quo doceret irrita esse Presbyterorum matrimonia.

XIV. Instat, Si non est apta persona: ergo vel quia deest libertas arbitrij, vel maturitas consilij, vel ius disponendi de statu vitæ. At non, quia deest libertas arbitrij: quia tum, ne accedente quidem parentum consensu, ratum coniugium esset. Non quia maturitas consilij: quia hæc non est necessaria. Non denique ius disponendi: nam filius, licet patri obedientiam, & reuerentiam debeat, tamen quando vsum liberi arbitrij habet, liber est, & sui iuris, non minus quam pater, in his, quæ ad statum vitæ pertinent.

XV. Respondeo, non propter defectum, aut libertatis, aut maturitatis, sed propter iuris. Et negatur sui iuris esse filius in disponendo statu vitæ. Concedo esse liberi arbitrij: sed nego propterea esse sui iuris. Hæc enim differunt inter se. Nam & vxor, & seruus, sunt liberi arbitrij, nec tamen sui iuris. Sicut sanè filij liberi arbitrij, æque ac pater: at falsum profus, esse æquè sui iuris in his, quæ ad statum vitæ pertinent. Alioquin quomodo poterat pater

uendere filiam: Exodi 21. Et quomodo poterat pater filiam, maritus vxoris facere votum irritum? Num. 30.

XVI. Nihil ergo probauit Bellarminus: Nos contra: primum Scripturam habemus, quæ autoritatem coniugij liberorum semper assignat patri. Sic Genes. 24. Abraham mandata dat seruo suo, de quaerenda vxore Isaac. Sed & Rebecca postulatur à Bathuele patre; ab eodemque desponsatur. Rufus c. 28. Isaac mandata dat ipsi Iacobo de sumenda vxore: & vigesimo nono, filias ei suas Laban tradit. Mosis verba sunt, Exod. 22. *Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, habebitque eam vxorem*. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt; Et 34. *Nec vxore de filiabus eorum accipies filius tuus*. Iudic. 14. Samson nuntiauit patri suo, & matri suæ, dicens, *Vidi mulierem in Tammatha, de filiabus Philistinorum: quam quaeso, vt mihi accipias vxorem*. Et 21. *Nullus vestrum dabit filio Benjamin de filiabus suis vxorem*. Primi Samuel. 13. Thamar Absalomo respondet, *Quin potius loquere ad regem, & non negabis me tibi*. Quid plura? Paulus 1. ad Corinth. 7. *Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit*.

XVII. Responder Bellarminus, non negare, ad parentum curam & prouidentiam filiorum coniugia maximè pertinere.

XVIII. Satis maligne. Nam cur maximè pertinere, & non potius pertinere? Atqui tam exiguo flexu, tantus ictus non vitatur. Constat enim liberorum matrimonia pertinere ad curam parentum: vnde certa consequentia, non posse absque cura parentum contrahi: aliter non pertinerent ad curam parentum. Iste Iesuita de suo addidit, maxime pertinere, quasi ad aliam curam pertinerent, etsi potissimum ad paternam. Vafre nimis: nec vt virum bonum decet.

XIX. Responder iterum, Exod. 22. non agi de matrimonio iam contracto, sed futuro, causa stupri precedentis.

XX. Concedo agi de stupro: sed stuprum dico intelligi, quemcumque coitum cum virgine, non consulto patre. Ideoque etiam coitum pretextu matrimonij. Nam lex est vniuersalis: Quicumque virginem non desponsatam seduxerit, vt dormiat cum ea. Atqui inquam, qui cum virgine concumbit, nomine matrimonij, seducit eam. Ergo idem hæc lege tenetur. Agi ergo fautor de futuro matrimonio, nempe, quia nullum supponitur esse, aut esse posse, sine patris voluntate. Itaque disertissimus locus est, quemque nulla arte eludant aduerfarij: Si vult pater, nuptiæ erunt: si noler, non erunt. Nam quis credat nolli filiam nuptias, quæ iam sui copiam fecerit? Possit virum nolle, fautor: sed eius voluntatem lex negat attendendam: nam si pater filiam velit, ducenda est, siue velit, siue nolit: & quidem ea lege, vt nunquam possit dimittere. Deuter. 22. Sed si nolit pater, non potest. Ergo coniugium filiarum, profus pendet ab arbitrio patris.

XXI. Secundo, argumentum damus: Nemo non sui iuris, de se potest statuere. At quicumque matrimonium contrahit, de se statuit. Ergo, nemo non sui iuris, potest matrimonium contrahere. Atqui liberi non sunt sui iuris. Ergo non possunt matrimonium contrahere, scilicet absque consensu eorum, in quorum sunt potestate. Probat maior. Numer. 30. *Mulier si quispiam voverit, & se construxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: Si cognouerit pater votum quod pollicita est, iuramentum quo obligauit animam suam, & tacerit, voti rea erit: quicquid pollicita est, & iurauit, opere complebit. Sin autem statim vt audierit, contradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater*.

XXII. Responder Bellarminus: Filiam intelligi, non quamlibet, sed quæ in domo parentum habitat, & sit in ætate puellari. Quomodo apud Gratianum q. 2. Cause 20. *Puella, si ante duodecimum ætatis annum, sponte sua velamen sibi sacrum assumpserit, possunt statim parentes, vel tutores, id factum irritum facere, si voluerint*. Si vero in fortiori ætate adolescentula, vel adolescens seruire Deo elegerit, non est potestas parentibus prohibendi. Et rationem legis reddit, quia ante annos pubertatis non habent homines plenuiudicium rationis: ideoque nec sunt Domini actuum suorum: at post annos pubertatis, sui iuris efficiuntur.

XXIII. Fateor vero filiam intelligi, non quamlibet, sed quæ in domo parentum habitat: sed dico hoc ipsum esse, quod nos in thesi posuimus, quæ non sit sui iuris. Nam quod de annis duodecim additur, ætateque ante pubertatem, merum est nugamentum. Quod autem viget ætatem puellarem, quid si virgeam ego, quod alibi ille, Iudith anno etiam ætatis quadragesimo puellam fuisse? An negent hanc ætatem puellarem fuisse? Nam si non fuit, ne illa quidem puella. Sed ille fortasse priuilegio Sophistarum vult vt, quod est in Euthydemo Platonis, *ἡ δὲ δόξα ἴσθ' ὅτι τὰ ἐξ ἡμῶν, ὡς ἂν ἂν ἴππεδον, ἢ δὲ ἀναμύτη, ἢ δὲ ἐν τῷ ἔργῳ, ἢ δὲ ἐν τῷ πνεύματι, ἢ δὲ ἐν τῷ σώματι, ἢ δὲ ἐν τῷ ἔργῳ, ἢ δὲ ἐν τῷ πνεύματι, ἢ δὲ ἐν τῷ σώματι, ἢ δὲ ἐν τῷ ἔργῳ, ἢ δὲ ἐν τῷ πνεύματι*, vt ea quæ prius diximus, nunc in memoriam reuocet, obrectando? quin & si quid superiore anno dixi, in memoriam sis reuocaturus? Nam, vt videtur, multum iam temporis erat, cum illud de Iudith puella diceret, antequam hæc veniret in mentem de puellari ætate.

XXIV. Quid ergo? Interpretetur Lyranus, *Nec intelligitur ista lex de puellis, quæ non attigerunt annos discretionis: quia illa non possunt vovere: nec etiam de illis, quæ sunt maritata, licet adhuc maneant cum patre, quia sunt emancipata: sed de illis, quæ attigerunt annos discretionis, nec sunt maritata viro, seu assistente, & ideo sunt simpliciter sub cura patris: & illa non possunt aliquid vovere, quod sit stabile seu obligatorium absque consensu patris expresso, vel tacito*. Quid ergo, nisi mentitus est Bellarminus, substituens puellam nondum annorum duodecim, & ante annos pubertatis?

XXV. Et vero *וְיָרֵךְ*, qua voce hic vsus Moses, non eam duntaxat ætatem designat, quam nos pueritiam, intra pubertatem scilicet: sed etiam prouectiorem, & quam nos iuuentutem dicimus, atque adeo post susceptos liberos. Psal. 127. *Sicut sagitta in manu fortis, sic filij iuuentutis: id est, suscepti in iuuentute*. Malach. 2. *Vxorem adolescentiam tuam noli despiciere*. Giolla interlinearis coniunctam tibi in iuuentute. Sed & *וְיָרֵךְ* est iuuentula, adolescentula nubile. Itaque Genes. 24. Rebecca sic appellatur, quæ tamen statim desponsatur Isaac. Dent. 22. ea quæ iam tradita in matrimonium: sed & eam quam vir seduxerit. Esther. 2. *Quærantur regi puella virgines*. Prioris Reg. 1. *Quæratur domino regi puella virgo*.

XXVI. Rufus tertio argumentatur: Si liberis licet, absque parentum consensu

qua deinde diuortium fecit. In Octauio, *Cumque etiam immaturitate sponsa- rum & matrimoniorum crebra mutatione, vim legis eludi sentiret, tempus spon- sas habendi coarctauit: diuortii modum imposuit.* Ratio nominis, ni fallor, quia vna habitent vir & vxor, dum constat matrimonium, vnde Græcis frequen- tissimum *ἄνωγειν, ὄνειδος, ὄνειδος*: at per diuortium separabantur. Quæ ratio non erat in sponsis, quæ nondum ductæ: itaque non dicebantur di- uertere. Hinc factum, vt Iurisconsulti, Repudium concesserint, tãquam pro- prium sponsis, quod alioquin erat commune: vnde Apuleius Apologia 2. v- troque promiscuè vsus est, *Vidua qualis nuptiis venit, talis diuortio digreditur.* Post, *Sive illa morte amisit maritum seu repudio digressa est: vtramuis habeat cul- pam mulier, quæ aut tam intolerabilis, vt repudiaretur, aut tam insolens, vt repu- diaret.* Nos, si libet, cum Iurisconsultis loquamur: & quæramus primo de Repudio, tum de Diuortio.

V. Repudia olim in Ecclesia Iudaica, fuisse permiffa confici videtur ex Math. 1. *Ioseph vir Maria, cum esset iustus, & nollet eam ignominia exponere, voluit eam clam dimittere.* Nec mirum: cum Iudæis etiam diuortia fuerint in vsu. Sed quæritur in Ecclesia Christiana, vtrum idem liceat. Nec vero nega- tur omnino licere: sed Papiſtæ, postquam distinxerunt matrimonium in legi- timum, in quo nihil contra leges, & ratum, quod verè contractum ex con- sensu partium legitimo, & consummatum, cui accessit copula carnalis, tum pronuntiant, id quod non sit consummatum, diſſolui posse prætextu religio- nis, id est, per solennem votum, siue monasticam professionem. Vide Canon. 6. Tridentinus sess. 24. *Si quis dixerit matrimonium non consummatum, per solennem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit.* Et disputat Bellarminus cap. 38. lib. 1. de Monachis: item Croquetius Cate- chesi. 215.

VI. At nos, præter quam quod dicimus solennem hunc religionis ingres- sum, merè superstitiosum esse, qua de re in disputatione de Votis disputan- dum est: etiam censemus, non posse hanc legitimam esse causam fidei non seruandæ, quæ data in sponsalibus.

VII. Primum argumentum Papiſtis, à testimonijs Veterum. Quanquã Croquetius infirmitatem agnouit, *Adferuntur, inquit, quædam probationes, in quibus tamen aduersus hæreticos non videretur multum inesse præsidij, si Eccle- sia sententia nobis deesset: nam præter sententias Pontificum, vix quicquam est in antiquitate.* Sed ea tamen quantacunque sint, videamus. Apud Gratianum Causæ 27. q. 2. c. 27. Eusebius Papa, *Desponsatam puellam non licet parentibus alij viro tradere: licet tamen illi monasterium sibi eligere.* Et post Gregorius, *De- creta legalia desponsatam, si conuerti voluerit, nullo omnino censuerunt damno multari.* Quibus additur Canon ille Tridentinus.

VIII. Sed facilis responsio. Nam Canon ille Tridentinus, apud Papiſtas magni ponderis, apud Catholicos nullius est momenti: itaque ne responsione quidem dignum. Nec decreta apud Gratianum multo potentiora: cum sint compluria suppositicia: & forte ista: nã certè illud Gregorij non legas lib. 6. Registri, vnde dicitur desumptum. *Monasteria autem exiſſe, aut nominata etiam fuisse Eusebij tempore, non credent antiquitatis Ecclesiasticae periti.* Et tamen aliam solutionem nobis Gratianus ipse exhibet. Ex his enim Ca- nonibus elicit, nullum esse matrimonium inter desponsatos, *Cum ergo coniu- gatorum continentia, nisi ex amborum consensu, Deo offerri non valeat, cum vir sui corporis potestatem non habeat, sed mulier, sponsa autem monasterium possint eligere, & sponsi, non exquisito consensu sponsarum propositum melioris vitæ as- sumere valeant, patet quod inter sponsum & sponsam coniugium non est.* Atqui Bellarminus de ijs sponsis disputat, inter quos coniugium est, & quidem ra- tum: atque adeo à perfectò non differens, nisi quomodo homo, cui nulla deest pars integralis ab homine manco, surdo, vel cæco. Denique Ioannes de Turrecremata in Canone *Desponsatam, intelligit, sponsum de futuro.*

IX. Secundum argumentum ab exemplis Teclæ, quam Paulus despon- satam à nuptijs reuocauit, teste Epiph. hæresi 78. & Ambr. lib. 2. de Virgini- bus. Sancti Alexij, Euphrasæ, Cæciliæ, teste Simeone Metaphraſte, duorum militum, apud Augustinum Confessionum lib. 8. c. 6.

X. Respondeo, non posse ab his exemplis quicquam certo concludi. Nã milites illi ab Augustino desumpti, quomodo sponſas habuerint, non con- stat: tantum enim habuisse dicit Augustinus: & videntur per verba de futuro, quæ hodie sic dicunt: neque enim illa de præſenti, tunc temporis videntur vsur- pata: quæ ne nominata quidem. Quæ exempla à Metaphraſte repetuntur, suspectæ sunt fidei. Soler enim ille nuperus Græculus vaniffimas fabulas cõ- ſectari. Diceas grauitatem authoris, ex nuptijs illis in Cana Galilææ, in quib. Ioannem Euangelistam sponſum fuisse habet præ certo: quod nõ tantum re- futat Croquetius, sed etiam Baronius anno 31. §. 30. *Sunt hæc omnia, inquit, commentitia, ac nuper excogitata: cum penes antiquos patres nulla profus men- tio de his habeatur.* Et qui sic vanus deprehenditur in Ioanne, fidem mereatur in reliquis?

XI. Impudens etiam fabula fuit Theclæ. Hieronymus in viris illuſtribus, in Luca, *Igitur, & Pauli & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam in- ter Apocryphas Scripturas computamus.* Quale est enim, vt indiuiduus comes Apostoli inter ceteras eius res hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus de Ba- ptismo cap. 17. *Quod si quæ Pauli perperam scripta legunt, exemplum Theclæ, ad licentiam mulierum docendi, tingendique defendunt: sciant in Asia Presbyte- rum, qui eam Scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, coniu- ctum atque confectum id se amore Pauli fecisse, loco deceſſiſſe.* Cui igitur satisfac- tum iri putant sano? Equidem non negem aliquam potuisse existare The- clam: & eandem martyrem: sed perſuaſam à Paulo vt discederet à sponſo, ne- centum quidem Epiphaniij perſuaſerint, quod manifeste pugnet cum doctri- na Pauli.

XII. Tertio loco rationes sunt duæ. Prior hæc est: Semper esse licitum, transire de statu minus perfectò ad perfectiorem, si id possit fieri sine vilius detrimento. At status coniugij est imperfectior statu religionis: Ergo poterit ab vno ad alium fieri transitus, quando id fiet sine vilius detrimento: fit autè sine vilius detrimento, quando matrimonium non est consummatum. Hoc probat. Quia, cum matrimonium est consummatum, duplex detrimento oritur, si dirimatur: vnum proli iam natæ, vel conceptæ, quæ non poterit tam bene educari: alterum ipsi coniugi, quæ manet ligata, nec potest alteri nabe- re: & quando etiam possit, non tam commodè, cum non sit amplius virgo. At nihil horum est in non consummato.

XIII. Respondeo, variè peccari: Primum, negatur posse semper transiri,

Tom. III.

quando potest fieri sine alterius detrimento. Quia altera causa esse potest, nempe fides data: quam nemo frangere debet: sed seruare etiam cum proprio damno. At hic non potest sic transiri, absque fœdistagio: quia sponſus obli- gavit fidem suam sponſæ, se ducturum: itaque, cum non ducit, imò ab ea se- parat se solo suo motu, tum promissam fidem non præstat: quod non est viri boni, & pij, quantumcunque fingas nihil alteri coniugi perire commodorũ. Secundo accedit alia ratio, defectus potestatis: nam in matrimonio, neque vir habet potestatem sui corporis, neque vxor sui.

XIV. Præterea, hoc ipsum falsum, posse fieri absque alterius detrimento: hoc ipsum detrimento est, quod sponſæ inuitæ denegatur suus sponſus. Sed illa, inquit, tenetur consentire. Imo, inquam, temere dictum. Quis enim iussit? Nam Iesuítæ quidem leuior autoritas. Tum autem, si veram, teneri sponſam consentire sponſo volenti perfectiores nuptias inire: cur non, si Epi- scopatum desideret, quem etiam, cum libet, nuptiarum cum Ecclesia nomine indigetant? Egregium audiamus acumen! Quia, inquit, monasticæ profes- sioni repugnat per se, & ex natura rei, matrimonium, at non ordini sacro. Nõ potest dari magis stupidus disputator. Hoc quæro, sitne, an non sit perfectior status Episcopi, quam coniugati. Tu respondes magis opponi matrimonium, monachatu, quam Episcopatu. Rectè: si tibi in disputando propositum eã- chinno excitare: & Iesuíticam solertiam ridendam propinare. Nam, quis sa- tagebat coniungere matrimonium monachatu? Eheus tu, ne nescias, nõ hoc nos dicimus, debere sponſum vouentem monachatum, non discedere ab sponſa: quis enim tam bardus est, vt ignoret esse *ἀπόστασις*? Sed dicimus nõ debere sponſam deserere, ideoque non vouere monachatum: & si voueat, debere irritum fieri votum, ne irrita fiat prior fides: & quidem cum sponſæ detrimento.

XV. Egregium vero illud à detrimento matrimonij consummati. Quasi somnians cum somniantibus disputaret. Non accidunt illa duo incommoda: Ergo nulla. Mirum acumen. Sed potest alteri nubere. Primo, quid tum? An quia mihi facile est vestem aliam comparare, ideo tibi licet eam me inuito rapere, quam nunc habeo? Deinde, quid est naturam matrimonij ignorare, si hoc non est? An tu putas in matrimonio nihil quæri, nisi indefinitè coniu- gem? Et perinde esse, quantumque tu offeras? An potius delectum esse, & quidem ex amore? Nam, si illud, quod tu mihi discrimen ponis inter bellua- rum promissam venerem, & hominum matrimonium? Quamquam & bel- luarum nonnullæ fidem, vrita dicam, coniugij seruant. Sin autem hoc, quis tam *μυρτωρ* cogitare potest amorem, & tam desultorium? Nimiru iniquis- simi sunt Cælibatarij coniugij hostes, qui coniugiorum sint legislatores. Sed, qui non sunt humanitatis expertes, sciunt veram coniugij conciliationem esse ab amore: amorem autem nullum esse, nisi certæ personæ, non autem quasi cum lapides in turbam iacti fortuito vnum aliquem feriunt.

XVI. Secunda ratio: In matrimonio duplex inuenitur vinculum: vnum spirituale, quod ex solo consensu nascitur: alterum carnale, quod nascitur ex copula. Sed istud carnale dirimitur per mortem corporalem: Ergo spirituale dirimi debet per mortem spirituales, & ciuilem. Talis autem est monastica professio, qua homo toti mundo, quodammodo, moritur: ergo.

XVII. Deum immortalem! quæ sunt hæc somniorum portenta? Duplex vinculum in matrimonio concedamus sane: Vinculum carnale nasci ex co- pula, quis sanus concedat? Nisi forte idem vinculum agnoscas etiam in mē- bris scorti: & refugas illud, nuptias voluntas non concubitus facit. Sed, hoc si verum manet, cum certum est vinculum carnale fieri aliunde: & esse verum effectum alterius vinculi, quod spirituale dicunt. Sed esto tamen, nihil enim nunc interest. Sed vinculum spirituale ex solo consensu nascitur. Ergo, in- quam spirituale hic alia notione vsurpatur, quam cum Paulus spiritum carni opponit: non enim diuinum quid est: sed merè humanum: quomodo con- sensus, qui omni coniugio inest. Pergamus. Carnale vinculum dirimitur per mortem corporalem. Eilo, sed quomodo, inquam? solumne? Nam hoc ego quidem negem: qui sciam per mortem solui, non partem duntaxat coniugij: sed totum omnino coniugium. Ideoque per eandem mortem solui etiam vin- culum illud spirituale. Si enim non solueretur, non posset per mortem solui matrimonium, nisi quoad thoram, vt Sophistæ loquuntur: itaque Sophistis tranſeundum esset in castra Montani. Quod si nolunt: certè Sophistis concedendum, solui vinculum spirituale per mortem. Quorsum ergo hæc di- ſtractio, sicut carnale per mortem corporis, sic spirituale per mortem spiri- tualem?

XVIII. Monachatus est mors spiritualis, vel ciuilis. Esto: nunc enim de natura monachatus non disputo. Sed deinceps, per monachatum, inquit, homo toti mundo quodammodo moritur. Esto: sed non igitur absolute mo- ritur: cur ergo: quæ non est mors, nisi quodammodo, ea tamē non quodam- modo, sed simpliciter soluit vinculum illud spirituale, siue ciuile? Sed condo- nemus hoc. Illud attendamus. Monachus mundo moritur: Qui mundo mori- tur, soluitur à coniugio. Ergo monachus soluitur à coniugio. Ne negemus. Sed non propterea tamē non monachus soluetur à coniugio. Atqui nulla questio est, vtrum qui monachus est possit esse coniugatus: sed vtrum, qui coniugatus possit fieri monachus. Quomodo, si de Episcopo disputarem ex hypothesi Pontificiorum. Concedunt enim hi Episcopum solum esse à coniugio: nec aliter debere esse: Ita que negant Episcopum debere esse con- iugatum: sed non concedunt tamen per Episcopatum solui matrimonium. Quid ergo? nempe coniugatum non debere fieri Episcopum, inuita saltem con- iuge. Quo exemplo nos freti, etiam si nunc non disputeimus, & in gratiam Papiſtarum supponamus, neminem Monachum debere esse coniugatum, ta- men negamus monachatum debere soluere præcedens matrimonium, id est, coniugatum non debere fieri Monachum. Sic enim monachatus, et si sua na- tura oppositus coniugio, non soluet coniugium.

XIX. Nempe igitur falluntur Sophistæ, qui tam necessarium ponunt mo- nachum fieri, quam mori. Atqui mori pendet ab ordine Dei: itaq; non in nobis est, vtrum malimus vt coniugio, an mori. Sed monachatus pendet à voluntate: itaque cuiusque est apud se statuere, vtrum malit in coniugio per- manere, an monasterium ingredi. Quis ergo non miretur Sophistarum ar- tem, quæ potest de rebus tam diuersis similiter statuere?

XX. At nostræ sententiæ certa sunt firmamenta, duo axiomata ex verbo Dei, vnum, *Quod Deus coniugis, homo ne separato: Alterum, Vir non habet po- testatem sui corporis, sed vxor: vicissim, vxor non habet potestatem sui corporis, sed vir.* Nam matrimonium ratum, quantumvis non consummatum, est à

Ff 2

Deo

Deo coniunguntur itaque non debet ab hominibus dissolui: vnde sequitur, non debere quenquam ex coniugato monachum fieri. Rursus, si non habet potestatem sui corporis, non potest subducere suum corpus ab eo in cuius est potestate: ideo neque monachus fieri ex coniugato.

XXI. De secundo tacet Bellarminus, & substituit argumentum a sui similibus Sophistis usurpatum, ex vi Sacramenti: quod nos absit ut probemus. Sed prior geminam solutionem opponit. Priorem: non hominem soluere, sed Deum: qui vocet ad cœlibatum. Alteram, non de quolibet matrimonio loquentum esse Christum, sed tantum de consummato.

XXII. Sed illud de vocatione, commentitium est: Non enim Dei vocatio illa est: sed est superstitiosum inuentum: qua de re alias. Non vocari coniugatum à Deo ad cœlibatum, docet Paulus, 1. ad Corinth. 7. *Vnusquisque in qua erat vocatione, cum vocatus fuit, in ea maneat: Vnusquisque in eo, in quo erat, cum vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.* Desertus, *Dico cœlibibus & viduis, bonum eis est: si manserint ut maneo ego, quod si se non continent, matrimonium contrahant. Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, denuntio non ego, sed Dominus, vxor à viro ne discedito.* Noretur distinctio, Christiani vel cœlibes sunt, vel coniugati. Cœlibibus licet vel perseverare, vel nuptias contrahere. At coniugatis nulla datur optio, sed præcipitur, ne deserant coniugem. Si præcipitur, & quidem à Domino: Ergo non liberum. Quare non vocatos Deus ad cœlibatum. Et vero quis illam Dei vocationem putet sanus, cuius à cœdificatio inuitum est?

XXIII. Sed loquutus est de matrimonio consummato. Ita est, inquam: sed vtrum solo? Imo de matrimonio in genere: est autem matrimonium ratum, etsi non consummatum, verum matrimonium, ipsis testibus Papiſtis. Ergo & de hoc loquutus Paulus: neque enim distinctio vllum vestigium. Nemo alligatus vxori, quærat solutionem. Verba Pauli. At cuius matrimonium est ratum, is alligatus est vxori: hoc fatentur aduersarij, saltem de vinculo, quod spirituale vocant. Certa conclusio nostra: Ergo cuius matrimonium est ratum, is ne quærit solutionem.

XXIV. Canon Apostolicus huc pertinet, prohibens vxorem dimitti *ἡ δὲ ἰουδαία, pretextu pietatis.* At monachismus pretextus est pietatis. Ergo non debet vxor *ἡ δὲ ἰουδαία* dimitti pretextu monachismi. Nam dimittere non is tantum dicitur, qui consummauit matrimonium, sed etiam qui desponsauit tantum. Suetonius Cæsare, *Dimissa Cossutia, quæ familia equestris, sed admodum diues, pretextato desponsata fuerat.*

CAP. XIII.

De diuortio controuersia status.

I. **T**antum de Repudio. Diuortium in vsu fuisse inter Gentes, & quidem æquo iure matris & fœminæ, non est qui dubitet: cum plaustra exemplorum conferri possint: tum teste Seneca de beneficijs li. 3. c. 16. *Exeunt matrimonij causa: nubunt repudij.* Tum denique oportuit Octauium teste Suetonio, diuortij modum imponere.

II. Fuisse & apud Iudæos, testis Christus Matth. 5. *Dicitur est, Quisquis dimiserit vxorem suam, det ei libellum discessionis.* Et Pharisei 19. *Cur ergo Moses mandauit dare libellum discessionis, & eam dimittere?* Quamquam hi fallabantur, qui mandatum dicerent: itaque correxit Christus, *Moses pro duritia cordis vestri dimittere vxores:* permisit, non iussit. Vnde constat male vertisse Latinum interpretem vulgatum legem Deuter. 24. *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam sceleratam: scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa, alterum maritum duxerit: & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua: vel certe mortuus fuerit: non poterit prior maritus recipere eam in vxorem.* Nam hæc versio geminam legem manifestè distinguit: Vnam, si oderit vxorem vir, dato ei libellum repudij. Alteram: Quæ repudiata nupsit alteri, ad priorem ne redito. Vnde constaret tam esse præceptum à Mose libellum repudij, quam prohibitum reditum ad priorem virum: contra mentem Christi, qui diuortium permissum dixit. Neque vero contextus Hebræus patitur distingui in geminam legem, sed vnicam ponit. Quæ mulier repudiata, alteri nupsit, ne redito ad priorem. Itaque Pagninus perpetuo nexu ita vertit, *Si acceperit vir mulierem, & coierit cum ea, accidit autem ut non inueniat gratiam in oculis eius, quod inuenerit in ea turpitudinem aliquam, & scripserit ei libellum repudij, ac posuerit in manu eius, eieceritque eam de domo sua: & egressa de domo illius abierit, ac nupsit viro alteri: Et ille quoque vir posterior odio habuerit eam, atque scripserit ei libellum repudij, posueritque in manu eius, ac eiecerit eam de domo sua, aut si mortuus fuerit vir ille posterior, qui acceperat eam sibi in vxorem: non poterit maritus eius prior, qui eiecerat eam, iterum accipere eam, ut sit illi vxor.*

III. Sed quid in Ecclesia Christiana iuris? Quæsiuerunt à Christo Pharisei, apud Matthæum 19. *Licetne homini dimittere vxorem suam quauis ex causa? Lex enim videbatur non coercere mariti impetum: sed causas permittere eius arbitrio: Si non inuenerit, inquitbat, gratiam ante oculos eius, id est, si non placita sit viro. Christus respondens, Non legistis, opificem ab initio fecisse masculum & fœminam? Et dixisse, propterea relinquet homo patrem, & matrem, & agglutinabitur vxori suæ: & qui duo fuerant, erunt vna caro. Itaque non amplius sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo ne seungat.*

IV. Quid ergo? profus-ne & in vniuersum interdictum diuortium, vt nulla causa liceat, quæcunque tandem illa sit? Imo licet interdum. Et geminam ob causam, Adulterium, & Desertionem. De adulterio Christus pronuntiat: nam cum objicerent Pharisei libellum repudij permissum à Mose, & Christus docuisset causam permissionis duritiam cordis, quæ coegisset naturam matrimonij violari, subiecit, *Dico autem vobis, Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, eum mœchari: & qui dimissam duxerit, mœchari.* Manifesta sententia est, licere propter fornicationem diuortium facere.

V. Paulus desertionem etiam excepit, 1. ad Corinthios 7. ita iubens coniugem fidelem non discedere à coniuge infideli, vt tamen si hic discedat, fidelem neget hoc casu illi subijci, *Si quis frater vxorem habet infidelem, quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito: & vxor, quæ habet virum*

infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito. At si infidelis discedit, discedat: non est seruituti subiectus frater, aut soror, in huiusmodi rebus.

VI. Hæc constant ex Scripturis: vnde manifestum, quid liceat, aut secus, inter Christianos. Primo, diuortij causa non permittitur Christiano: nam & adulterium interdictum est: & Paulus desertionem à Christiano ordiendam negat. Itaque si se altera pars ita gerat, vt matrimonio dignum est, tum negatur vllus locus esse diuortio. Secundo, etiam si non per omnia præbeat se commodam, atque odij etiam occasiones exhibeat, tamen non propterea licere diuertere: sed tantum, si fidem matrimonij directè viclet, quod fit tum per adulterium, tum per desertionem.

VII. Sed intemptiuis subtilitatibus effecerunt Papiſtæ de more, vt nobis hic ne liceat esse quietis. Disputarunt Tapperus artic. 18. & 19. Lindanus Panopliæ lib. 4. cap. 95. Pighius de diuortiorum coniugijs. Turrianus pro Epistolis decretalibus, lib. 5. c. 10. & 11. Arboreus Theoposophiæ lib. 1. cap. 35. Alphonſus de Castro lib. 11. capite de Nuptijs, hæresi 5. Latomus de Matrimonio. Gropperus in Enchiridio Colonienſi, cap. de Matrimonio. Bailius Catechismi par. 3. quæst. 15. Auratus paradoxo 55. Eckius de Sacramentis homilia 70. & 75. Croquetius, siue Matthæus Galenus, Catechesi 213. Bellarminus de Matrimonio, cap. 15. 16. & 17. Pererius in 7. ad Romanos, disputationibus quatuor primis. Salmero tom. 5. tractat. 39. & tom. 8. tract. 48.

VIII. Contra mihi lecti tantum, Theodorus Beza libro de Polygamia & diuortijs. Chemnitius examinis Tridentini parte 2. Petrus Martyr in 7. prior. ad Corinth. Riuetus summæ controuersiarum tractatu tertio, quæstion. 15.

IX. Quæritur, vtrum Christianis, post diuortium, permittantur nouæ nuptiæ. Negant Papiſtæ: & habent Tridentinum decretum Canone 7. sess. 24. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet, iuxta Euangelicam & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius coniugum, matrimonij vinculum non posse dissolui: & vtrumque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam qua dimisso adultero alii nupsit, anathema sit, Hæc illi concise.*

X. Sed reliqui fufius explicant. Distingunt primo vinculum, & thorum, & cohabitationem. Vinculumque intelligunt, quo fiat vt non possit vnus, nisi alterius esse, vtroque viuente: thorum, mutuum potestatem incorpora, siue ius exigendi, reddendique debiti coniugalis: cohabitationem, communitatem familiæ, nimirum vt mulier apud virum maneat, & ambo eiusdem familiæ sint, ille pater, hæc mater. Post distinguunt personas infideles, & fideles, vt aliter statuunt de matrimonio cum infideli, siue vtroque, siue alterutro: aliter, de matrimonio amborum fidelium.

XI. Infidelium matrimonium, id est, contractum ante baptismum, Bellarminus disputat capite 12. solubile esse etiam quoad vinculum, id est, omnino, penitusque, & quoad thorum, & quoad cohabitationem, & quoad vinculum. Idque si alter coniugum conuertatur ad fidem, & aliter nolit cohabitare sine iniuria creatoris. Cui & nos consentimus, & putamus esse ex doctrina Pauli: quam tamen latius censemus proferendam: nimirum ad vsum diuortij, tum inter Ethnicos frequentissimi: vt sensus sit, liberum esse fidelem, si per diuortium secedat ab eo infidelis, quamcumque ob causam: quomodo Cæsar, tantum ob suspicionem. Quin existimamus eandem rationem esse, si ambo sint Christiani: vt vno alterum deserente, deserens sui sit iuris, si nulla spes reparandæ gratiæ. Quamquam longe tutius & sanctius, auctoritate magistratus coerceri perfidiam deserentis. Sed neque id semper fieri potest: & nobis conscientiæ cura est.

XII. Sed si vtraque pars sit Christiana, tum vero dissolui posse propter fornicationem, & apostasiam, tum thorum, tum cohabitationem. Et quidè thorum, Bellarmino autore, priuato partis offensiæ motu: cohabitationem vero ex cognitione magistratus. Sed vinculum tamen manere indissolubile, si sit contractum post baptismum.

XIII. Nos contra censemus matrimonium, auctore Deo, verè dissolui propter fornicationem, & desertionem: & dissolui penitus, adeo vt non sit alter alterius coniunx: ita licitas esse nouas nuptias. Optaremus tamen magistratus auctoritate vltimo supplicio affici adulteras: quomodo inter Israelitas faciendum erat auctore Deo. Censemusque magno Christianis dedecore tam facile tolerari tantum crimen, quasi rem ludicram.

CAP. XIV.

Argumenta Papiſtarum.

I. **P**apiſtis hæc sunt fundamenta, Primum ex Marci 10. *Quicumque dimiserit vxorem suam, & duxerit aliam, mœcharus aduersus eam. Et si mulier dimiserit virum suum, & nupsit alteri, mœcharus.* Luca 16. *Quisquis dimiserit vxorem suam, & alteram ducit, mœcharus: & qui à viro dimissam ducit, mœcharus.* Hæc verba, inquit Bellarminus, vniuersaliter docent, nunquam dissolui matrimonium inter fideles contractum, & consummatum, vt liceat ad alias nuptias transire.

II. Respondeo. Primo Bellarminum de suo limitationes addere: vt contrahat ad matrimonia, primo quæ inter fideles; secundo, quæ consummata. Cum tamen verba tum Marci tum Lucæ sint vniuersalia, comprehendantque matrimonia tam infidelium, quam fidelium: tam rata quam consummata. Etenim apud Marcum Christus causam repetit ab ipsa matrimonij institutione: quæ communis est cum fidelibus, tum infidelibus: cum ratis, tum consummatis.

III. Secundo, negatur vniuersaliter doceri matrimonium inter fideles consummatum nullo modo posse dissolui, vt liceat ad alias nuptias transire. Exceptio in promptu est, Matth. 10. & 19. adulterij: & 1. ad Corinthios 7. desertionis: quæ non fuerunt à bonis Theologis pro nihilo habendæ: imo ex ijs explicandum si quid hoc loco obsecrum esset.

IV. Sed contra instant. Primum Bellarminus: Euangelistas omittente quidem interdum aliquid: aut addere, quod alij Euangelistæ aut omiserunt,

aut non addiderunt: sed nunquam ita, vt sententia reddatur falsa. Ratio: quia alioquin deceperunt homines, quibus Euangelia sua tradidissent; nulla mentione facta aliorum Evangelistarum.

V. Respondeo, sententiam intelligi, vel genuinam, id est ipsius Euangelistae: vel quameunque, quae possit ex litera inferri. Priori modo, concedo nunquam effici sententiam falsam: imo si quae falsa sit, hanc nego esse vilius loci Scripturae genuinam. Sed posse ex ipsa litera, non explicata per comparationem aliorum locorum, infinita docent exempla: neque vniquam controuersum fuit inter Christianos. Et ne procul abeamus, hoc ipso loco ipse aduersarius non potuit non addere exceptiones: & quidem, quod indignius, non ex alijs sumptis Euangelistis: sed vnde libuit. Christi enim verba cum sint generalia, vel certe indefinita, de matrimonio, Bellarminus contraxit. Nempè quia vidit falsam posse sententiam confici, siue inferri ex litera: Nullam matrimonium inter vltos homines esse dissolubile: cum debeat potius, Nullum matrimonium inter fideles consummatum esse dissolubile. Omisit ergo Euangelista verba, *Inter fideles consummatum*, quae addenda putat Iesuita, ne sententia falsa conficiatur. Hoc si Iesuita licuit, nobis interdictum erit, ex Euangelista Euangelistam interpretari?

VI. Placet ne alia exempla proferri? Lucae 6. *Beati pauperes*. At Matthaei 5. *Beati pauperes spiritu*. Ex Luca, quis non videt sententiam posse falsam inferri, omnes pauperes *πτωχοὺς* esse beatos? At Lucas contraxit, & indicauit intelligendum non quoscunque mendicantes, sed tantum *πτωχοὺς πνεύματι*. Simile exemplum statim. Lucas, *Beati qui nunc esuritis*. At Matthaeus, *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam*. Rursus Lucae 9. *Et misit illos, vt praedicarent regnum Dei, & sanarent infirmos*. Verè: quis enim dubitat? Sed tamen posset aliquis inde colligere, iam tum missos Apostolos ad Gentes, quia indefinita est enunciatio. Itaque supplendum ex Matth. 10. *In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini: sed ite potius ad oves perditas domus Israel*.

VII. Sed deceperunt homines. Negatur consequentia. Enimvero si non deceperunt his proximis exemplis, cur alijs potius? Si non deceperunt, qui nec meminerunt matrimonij inter fideles consummati: nec vero potuerunt iis, quibus Euangelia sua scripta tradebant, mentionem facere Bellarmini, nondum Iesuita, imo nondum hominis: cur necesse erit deceperit, mentione omissa reliquorum Evangelistarum?

VIII. Secundum argumentum, ex 7. ad Romanos, *Quae sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri*. Igitur viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, libera est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Similiter 1. ad Corinth. 7. *Vxor alligata est legi, quandiu viuunt vir ipsius: quod si obdormierit vir ipsius, libera est ad cui vult nubendum: tantum in Domino*. Ex his colligunt, nunquam solui vinculum coniugale, nisi per mortem: & quia non soluitur, manere etiam post diuortium, quacunque de causa factum.

IX. Respondeo, à Paulo disertè nominatam *γυναικα ὑπανδρον*, id est, vt interpretatur Syrus, *בְּעֻלָּהּ הַיְהוָה הַיְהוָה* quae *vineta est marito suo*. Atqui mulier per repudium definit esse alligata viro: contra enim dicitur *ἀπολυθήσεται*: neque Christus repudium alio verbo significauit, quam *ἀπολυθῆναι*, quod est soluere, & opponitur *τῷ* ligare, & *ἐν ἀπολύσει τῷ γυναικα αὐτῆς*. Eodem sensu ad Corinthios. *Quandiu viuunt vir ipsius*, significat, non eum qui fuerit: sed eum qui sit vir eius. At per repudium definit esse vir eius, & tantum fuisse dicitur. Quod manifestum ex 24. Deuteronomio. vbi prohibetur post secundum maritum, prior maritus dimissam iterum accipere, vt esset illi vxor.

X. Iustat Bellarminus. Primo ex ipsis verbis. *Quid enim planius illo? Mulier viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: Et Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuunt?* Et certè mirum esset Apostolum nunquam addidisse exceptionem, si ea addenda esset, cum tam saepe hæc repetiuerit, & inculcauerit.

XI. Nihil ego quidem planius postulem in mentem Pauli, in mentem nostram. Sed mentem Bellarmini, ipse nobis multo planius expressit, solui quoad thorum, non quoad vinculum, mulierem etiam post diuortium: quibus verbis si vsus esset Paulus, nihil esset nobis reliquum quod opponeremus. Sed non vsus est, & hoc male habet Bellarminum. Enimvero, quis quenquam sperasset tam Beotum, vt in eodem contextu membra membris, & quidem proxima non connecteret? Imo non dictum, quod Bellarminus fingit, *Mulier viuente viro vocabitur adultera*. Sed potius, *Igitur viuente viro vocabitur adultera*: ex qua syntaxi manifestum, repeti debere ex præcedente periodo, non mulierem, nam hæc ita nominata non erat, sed *γυναικα ὑπανδρον*, mulierem obnoxiam viro. Ita que nulla opus fuit exceptione: quæ locum habet, quousque verba latius produci possunt, quam rei veritas patiat: quod hic locum non habet.

XII. Secundo instat, à ratione similitudinis. Voluisse Paulum probare, legem veterem obligasse vsque ad Christum: sed iam non amplius. Vt id probet, vt similitudine ducta ex matrimonio. Quemadmodum vir & vxor sibi inuicem obligantur, donec alter eorum, vel vterque moriatur: sic etiam tandiu homines legi subijci, donec ipsa lex abrogetur. Hanc autem similitudinem omnino requirere, vt vir & vxor nullo diuortio aut repudio, sed sola morte liberari queant à vinculo coniugij.

XIII. Respondeo, concedi id esse Pauli consilium, sed negari, propterea vt vir & vxor nullo diuortio separentur, satis enim esse, vt mulier sit *ὑπανδρον*. Res facilis. Alias necesse esset ne per infidelitatem quidem solui matrimonium: atqui hanc sanè causam legitimam Bellarminus agnoscit, separandi vinculi. Et tamen Paulus non significat se loqui de matrimonio fidelium: atque adeo æquè verum de vxore, cui vir est infidelis, adulteram appellari, si cum altero viro manserit, nisi deserit esse subdita priori. Denique comparatio legitima est, sumpta à natura matrimonij: nam diuortium est contra eam.

XIV. Instat tertio, à testimonio interpretum, Ambrosij, Chrysostomi, Theophylacti, Theodoret, Oecumenij, Primasij, Anselmi, in vtrunque illum Pauli locum.

XV. Sed antiquum obtinet, solis nominibus magnificus, rei inanis. Inducit non testes, sed testium nomina, *καὶ οὗτοι ἔσονται*: quasi, vt olim Midas, quicquid contingebat, in aurum vertebat, ita nunc ipse cuiuscunque nomen Tom. III.

vsurpabit, hunc necesse sit fieri eius fauorem. Chrysostomus, Theophylactus, Oecumenius, Primasius, nihil habent prorsus; vnde constet intellexisse Paulum aliter quam hos. Inducam loquentes, quos ille sibi muros sperauit meliores.

XVI. In 7. ad Romanos Ambrosius, *Sicut mulier mortuo viro liberata est à lege viri, non à lege naturæ: ita & hi gratia Dei liberati à lege erunt*. Chrysostomus, *τὸ νόμοι, ἐδείξει τὸ βουλοῦσθαι τὸ ἀπολύσει αὐτῆς, καὶ ἡραδὸς ἀνδρὸς ἰστέρον. ἢ καλῶς γὰρ φησὶ τὴν συνουσίαν ἀνδρὸς καὶ θηλυτικῆς ἐργασίας πᾶς γὰρ, ὅπου γὰρ ζῶντος ἐπιπέσει βιβλίον ἀποστολῶν λαβοῦσθαι, Legem ostendit hoc etiam velle vt à se desicias, & cum altero viro sis: neque enim prohibet, inquit, quominus cum altero viro coniungatur, mortuo priore. Quidni? cum potius permittat eodem viuente, eam qua libellum repudiij acceperit? Theophylactus. *Viro enim, inquit, mortuo mulieri facultas est alteri se viro coniungere*. Et post, *Mulierem inducit, sub cuius persona Iudæos ipso expressit, vt quemadmodum illa viro hæc vita functo libertatem adeptæ est: sic & Iudæi lege cessante, legis sunt potestate exempti*. Oecumenius, *ὡς ἡ ἀπολύσει τῆς γυναικὸς τὸ νόμοι ἐστὶν ἰστέρον. Διὰ τοῦτο, ἀπὸ τῆς ἐκείνης τῆς συνουσίας ἐστὶν. In similitudine viduitatis legem supponit mortuam: at non in illatione. Primasius. *Quandiu viuunt vir, tandiu ei secundum eius necesse est viuere voluntatem: si autem dormierit vir, & mulier alij fuerit iuncta viro, iam non ei secundum prioris viri consuetudinem viuendum*. Theodoretus, *Adulteram, inquit, vocat lex, non eam qua post mortem coniugis alij coniungitur, sed eam qua coniuge superstite cum alio copulatur: eam enim, vt qua legem matrimonij iniuria afficiebat, puniri iubet. Clarum est ergo, quod postquam vir vitam sinnerit, ex lege, & non contra legem facit vidua, quæ alij nupsit. Et sciebat quidem diuinus Apostolus, quod lex viuentibus quoque separandi matrimonij facultatem debeat, quando id non gratum esset: sed dominicum præceptum exaudiit, quod dicit Moysen hanc legem dedisse ad cordis Iudæorum duritiam: sed lege natura hæc non ita habuisse. Anselmus, *Quod Apostolus per simile probat. Nam mulier, quæ est sub viro, viuente viro alligata est legi viri, vt non possit ab eo discedere. Sed si vir eius fuerit mortuus, soluta est à lege viri: sic etiam, quamdiu lex statum habuit, debet seruari: sed si lex statum amittit, soluitur homo ab ea*.***

XVII. In priorem ad Corinthios, Ambrosius, *Vxor vineta est lege, quandiu viuunt vir eius. Hac idcirco profertur, vt doceat, quia mulier, etiamsi à viro fuerit eiecta, nubendi licentiam non habet*. Chrysostomus nihil hic notat. Theophylactus. *Legi itaque alligata est mulier, id est legi obstringitur, qua de adulterijs ipsi cauetur, ne adultera fiat, si viro superstite alteri copuletur, quo mortuo priori vinculo liberatur: & lege, in domino tamen, & solo, si nubat, libertatem assequitur*. Theodoretus nihil. Oecumenius. *Νόμος λέγει τὸ ἔσε τῶν μοιχῶν, ὅ κατέχεται ἡς τὴν μὴ συνουσίαν καὶ ἄλλοις ἄλλοις: Lege dicit, de matris qua detinebatur, ne copularetur alteri. Primasius, *Liberata facta à vinculo coniugali secundum legem*.*

XVIII. Hactenus illi. Iubeo obseruare primo horum neminem distinguere coniugia fidelium à coniugijs infidelium: aut thorum à vinculo: aut ratum à consummato. Secundo, neminem loqui de coniugibus per legitimum diuortium separatis: sed tantum de non separandis. Tertio, per totque eorum intelligere legem, qua teneatur mulier, de lege adulteri: quæ nulla erat in eam quæ dimissa erat. Hæc omnia cum ita se habeant, efficitur hæc testimonia aduersum nos nulla esse.

XIX. Vnicus Anselmus in 2. ad Corinth, ita scripsit, *Nec potest à lege viri solui, vt alteri nubat, dum ille vixerit. Hac namque alligatio non soluitur, etiam si per repudium adultera coniungatur, à casto coniuge separatur: nec habet licentiam, vt alteri nubat, quandiu siue castus siue mæchus vir eius viuunt*. Sed Anselmus vixit iam corruptis seculis, & postremis. Tum autem neque ostendit, imo ne dixit quidem, id erui ex verbis Apostoli: tantum de suo artexit, quod à suo seculo habuit.

XX. Instat quarto aduersus solutionem nostram: Mulierem, quæ sub viro est, *γυναικα ὑπανδρον*, simpliciter coniugatam significare: quod nomen non minus conueniat mulieri post diuortium, quam ante diuortium, si diuortium non soluit vinculum. Non solui probatum ex conclusione Apostoli, *Igitur viuente viro, vocabitur adultera*: non enim dictum, dum est sub viro, vel dum non repudiatur: sed dum vir eius viuunt: tum ex 7. 1. ad Corinth, vbi generatim Paulus, *Mulier, inquit, alligata est legi, quanto tempore vir eius viuunt*.

XXI. Rectè, *ὑπανδρον*, simpliciter coniugatam significat: sed simpliciter coniugatam, non eam significat, quæ olim nupsit: sed eam, cuius nuptiæ constant: nam cuius nuptiæ dissolutæ sunt, siue morte, siue repudio, dicitur vidua: nunquam *ὑπανδρον*. Itaque falsum sumit, id nominis æquè conuenire mulieri post diuortium. Nec leuius allucinatur Iustinianus, veteres, *quæ sunt apte natura viro subesse debet: quasi (vt annotat) simpliciter significaret mulierem conditionem, qua, femina, suapte natura apta est subesse, ac parere viro*. Cum tamen Glossarium vetus disertè habeat, *ὑπανδρον: Maritum*. Et Sa, *Sub viro, id est, Nupta*. Sed probationes Bellarmini nihil habent præter puerilem principij petitionem, vt patet ex præcedentibus.

XXII. Tertium argumentum, ex 7. 1. ad Corinth. *His, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*. Hinc necit argumentum indissolubile. Nam hæc mulier discessit, vel ex iusta causa, vel siue causa. Non hoc, non enim diceret de ea Paulus maneat innupta, aut viro reconcilietur: sed diceret: maneat innupta, donec reconcilietur, & omnino ad virum suum redeat, non enim poterat permittere iniustum diuortium. Tum si non permitteret vxorem, inuito marito, sine causa separari? Loquitur ergo de diuortio ob iustam causam. At sic diuertentem, negat alteri posse nubere. Ergo etiam iustum diuortium non tollit vinculum coniugij.

XXIII. Respondeo: primum ab ipsis verbis firmissimum esse argumentum, solui per diuortium etiam vinculum matrimonij. Ratio manifesta: quia quæ separata est, iubetur manere *ἀγαμωτος*. Atqui nulla *ἀγαμωτος* dicitur, quæ virum habeat. Itaque paulo ante, *Dico autem vobis ἀγαμωτος, non nuptis & viduis: bonum est illis si permanserint, sicut & ego. Quod si non se continent καὶ μηκέτι τῶν ἄλλων, matrimonium contrahant*. Nota primo, *τὸς ἀγαμωτος*, vult manere sicut seipsum: at ipse neque toro, neque vinculo erat coniugatus. Ergo *ἀγαμωτος*, neque toto, neque vinculo sunt coniugati. Deinde vult *τὸς ἀγαμωτος* *καὶ μηκέτι*, matrimonium contrahere: at nemo aut toro, aut vinculo coniugatus, pot. ff

ocest matrimonium contrahere, ipsis contententibus Papistis. Ergo ἀζαμοι neque toto, neque vinculo sunt coniugati.

XXIV. In argumento, concedo non loqui Paulum de ijs qui discesserunt ex legitima causa, Chrysofomus, ἐπειδὴ γὰρ δι' ἰγκράτιας, καὶ δι' ἀλλὰς αἰτίας φάσει, καὶ μικρῶν ψυχῶν καὶ ἐξ ἁμαρτίας συνιβαίνουσι, βέλποιν μὲν καὶ χυδαῖ τῶν ἀρχαίων φησιν, εἰ δ' ἀρετῆς καὶ ἰσορροπίας ἰδίῳ τῶν γυναικῶν ἔσθ' ἀδρόσ, καὶ μὴ τῆς καὶ, ἀλλὰ καὶ μὴδὲνα εἰς ἐξὸν παρρησιασάζειν αὐτοῦ: Nam quoniam & propter continentiam, & propter alias occasiones, & pusilli animi scrupulos contingebat fieri diuisiones, melius quidem inquit, erat omnino non fieri: sed si factum sit, maneat vxor cum marito, etsi non concubitu, eo tamen quod nullum alium virum adducat. Occumenius, γυναικα μὴ ἀφίεναι εἰ μὴ π ἐπὶ λόγῳ παρρησίας, σὺν γὰρ ὁ Χρῆστος νόμος: Vxorem ne dimittito, excepta causa fornicationis: sic enim est lex Christi. Vterque autem agnoscit Paulum agere de lege Christi, quæ prohibet diuortium, excepta fornicationis causa: Νόμος ἰηταῖς ἔσθ' ὁ Χρῆστος ἰδιῶν τῶν μὲν λαὶ ἀπαγιόσκειν, περὶ δ' ἁμαρτίας παρρησίας μὴ ἀφίεναι γυναικα: Legem disertis verbis à Christo latam it lectum, de vxore non dimittenda, excepta fornicatione.

XXV. Ad argumentum Bellarmini respondeo, Paulum agere de ea quæ maritum dimiserit, absque legitima causa, id est, fornicatione. Neque ille contrarium probat. Cur enim non potuerit de ea dici, aut viro reconcilietur, aut maneat innupta? Dixisset potiv, maneat innupta, donec reconcilietur. Quasi hoc illi sit contrarium. Aut Paulus intelligat eam sic manere, etiam si reconcilietur. Ego non dubito voluisse dictum, omnino dandam operam reconciliationi: ideoque abstinendum ab alteris nuptijs: nam hæc profusus omnem spem tollerent reconciliationis: ideoque reditus. Scio, non permisisse coniuges secubare, nisi ad tempus: sed nego hic permittere separari vxorem sine causa: nam contra disertè, Vxor à viro ne discedito; sed, si quando fiat, διὰ μικρῶν ψυχῶν, vt loquutus est Chrysofomus, tum iubet cogitare de reconciliatione, & interea non transire ad nouas nuptias.

XXVI. Quartum argumentum Croquetij est: Si quis ligaminis huius robur æternum demonstrari sibi cupiat, audiat Moſen in ipsa natura institutione hunc in modum scribentem: Propter quod relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Adhærebit Latine, non exprimit, quod est in Hebræo fonte, דבבן Græce ἀσπασομένην, quod significat ita agglutinatum, vt non appareat commissura, sed quid vnum videatur. Ergo Moſes tantam coniugum coniunctionem demonstrat, vt posteaquam sunt facti vna caro, nulla ratione seiungi possint.

XXVII. Respondeo: primo, manifestam esse consequentis falsitatem: nam ne ipsi quidem Papistæ volunt nulla ratione seiungi posse coniugatos. Nam primo concedunt seiungi quoad thorum, & conuersationem. Quæ iam aliqua ratio est separandi, opposita τῆς ἀσπασομένης: quia sic aliqua saltem appareat commissura. Deinde concedunt profusus solui posse coniugium inter infideles: & tamen Moſes loquitur de matrimonio in institutione naturæ, inquit ipse Croquetius: ideoque etiam infidelium. Denique concedunt profusus solui per mortem.

XXVIII. Sed in ipso antecedente, misera est Grammaticatio. Ruth secundo, iubetur Ruth addere se comitem ancillis Boasi metentibus: sicine putas, vt nulla commissura apparet? vt nunquam separari posset? Et tamen Hebræicè נערת עם תרבקן: Græce κολληθήσεται τῶν κοροσίων μου. Latine Iungere puellis meis. Et iterum paulo post, עמ תרבקן מוטא τῶν κοροσίων τῶν מוטא ἀσπασομένην, vt tandem messoribus eius iungeret.

XXIX. Quintum argumentum Bellarmini. Matrimonium fidelium signum est coniunctionis Christi cum Ecclesia, ad Ephes. 5. At hæc vnio indissolubilis est: igitur & vinculum coniugij.

XXX. Respondeo: primo in antecedente manifesta calumnia est. Cur enim matrimonium fidelium dicit? Et non potius matrimonium? Non enim fidelium matrimonium solum: sed quorumcunque hominum matrimonium significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, & apparet ex Paulo ipso, qui rationem similitudinis deducit ab ipsa institutione matrimonij naturali, Derelinquet homo patrem suum, ac matrem, & agglutinabitur vxori suæ: & qui duo erant, sicut vna caro. Mysterium hoc magnum est: loquitur enim de Christo & Ecclesia. Ambrosius, Mysterij Sacramentum grande in unitate viri ac femina esse significat. Occumenius, πῶς μέγα, ὅτι τῆς Χρῆστος ἐξὸν ἄρῶν ἐπὶ τῆς ἰδίας θεότης, ἐπιπνεύσας ἐαυτῶν ἰνα ἀσπασομένην τῆς ἐκκλησίας καὶ ἰσορροπίας οἱ δύο εἰς ἓν ὄντως εἴ: Quomodo magnum? Quia cum posset Christus manere in propria gloria, deiecit sese, vt agglutinaretur Ecclesia: vt fierent qui duo erant, in vnum spiritum. Iustinianus, Sensus igitur est: hoc, quod modo ex libro Genesis commemoravi, præterquam quod veram historiam continet, mysticam habet significationem, & sensum quendam propheticum, est que velut typus, aut allegoria coniunctionis Christi, cum Ecclesia.

XXXI. Secundo, negatur consequentia: nempe, si significet indissolubilem vnionem: ergo debere eius vinculum esse indissolubile: Apparet absurditas, multis modis. Nam primo: quia ea significatio mysterij communis est, vt diximus, matrimonio etiam infidelium: ergo oporteret hoc esse omnino indissolubile: quod Papistæ negant. Secundo, etiam fidelium matrimonium soluitur per mortem: itaque non est absolutè insolubile: at Christi coniunctio cum Ecclesia, nullo modo soluitur. Tertio: Christi coniunctio cum Ecclesia, eo significatur, quo vir & vxor sunt vnum in carne vna: at ipse Bellarminus agnoscit vnum esse in carne vna per carnalem copulam, quæ pertinet ad thorum. Ergo oporteret solutionem thori nullam esse: quod Sophista tamen nolunt.

XXXII. Argumentum sextum: Si licitum esset aliud matrimonium, iniuria afficeretur proles: nam filijs iam natis malè consulere, qui pro patre vitricum, pro matre nouercam habere inciperent. Et hæc est ratio Ambrosij in caput 16. Lucæ.

XXXIII. Respondeo, nihil inde sequi. Alioquin sequeretur, ne mortua quidem vxore, licitas esse secundas nuptias: non etiam sic inducitur filijs, vel pro patre vitricus: vel pro matre nouerca. Similis ratio matrimonij cum infideli. Quod si non est absurdum, repudiata vxore propter infidelitatem, liberis nouercam inducere: Ergo hæc ratio non potest nuptijs post repudiū obstat. Neque sanè verum, Ambrosium esse vsu hac ratione: neque enim

ille disputat, non licere post repudium alteram ducere: sed dissuadet potius repudium, Noli, inquit, vxorem dimittere. Prima ratio, Ne Deum tua copula distitearis autorem. Secunda. Si alienos, multo magis vxorios debes tolerare & emendare mores. Tertia, Qui dimittit vxorem, facit eam mæchari. Quarta, à crudelitate in vxorem, Quo cum paruulis fræta dimittitur? quo titubanti vestigio grandæua dimittitur? Quinta à crudelitate in liberos, Pateris-ne, oro, liberos tuos, viuente te, esse sub vitricor aut incolum matre esse sub nouerca? Ita disputat Ambrosius: & eo ipso ostendit moris fuisse, vt post diuortium transferretur ad nouas nuptias. Mitto iam loqui de repudio illegitimo, Dimittis vxore quasi iure sine crimine, & putas id tibi licere.

XXXIV. Argumentum sextum. Si esset licitum eiusmodi coniugium, viuente altero coniuge, aperiretur aditus infinitis repudijs etiam iniustis. Nunc enim, quia sciunt hedeles, debere se aut cœlibes viuere, aut priori coniugij reconciliari, non facile ad diuortium adducuntur: at si liceret, mox repudiata vxore, posse aliam duci, facillimè diuortia fierent, & quærent occasiones aliquando dissidiorum & criminum.

XXXV. Respondeo, nullam legem esse, cui non possint opponi incommoda. Et ne illam quidem suis carere, quæ prohibet aut diuortia, aut post diuortium nouas nuptias. Hieronymus in Matth. 19. Moyses cum videret propter desiderium secundarum coniugum, primas vxores inserfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam, quam odia & homicidia persequere. Itaque solent legislatores considerare, ab vtra parte maiora sint pluræue incommoda: cum obtineri non possit, vt ab alterutra nullum sit. Iam vero permissio nuptiarum post diuortium, negare non possumus, plerosque posse abuti. Sed negamus tanta illa esse incommoda, quanta ex inhibitis: quia cædes vxorum longe durior est repudio. Nemo autem non videt, quo ferri solet impatientia.

XXXVI. Sed hoc erat in primis considerandum: posse in suo corio ludere humanum ingenium & leges suas mutare, coercere, antiquare, prout commodas videt vel incommodas. Sed leges Dei non ita esse: nec mutari pro libidine hominum ventium abutentium ve. Nouit Dominus & tueri eos, qui iuste viuunt, & de illis pœnas sumere, qui lege sancta abutuntur in occasione peccati. Sic, cum discipuli responsarent, Non expedit vxorem ducere, quod argumentum erat ab incommodis ex prohibitione diuortij, tamen nõ mutat sententiam Christus.

XXXVII. Argumentum septimum: Si post diuortium liceret parti innocenti aliud matrimonium inire, vel idem nocentiliceret, vel non liceret. Si liceret, ergo commodum ex peccato reportaret? & sæpe viri dedita opera committerent adulterium. Si non liceret: quare? cum soluta sit.

XXXVIII. Respondeo, licere etiam nocenti: quia sit libera. Ergo, inquit, illa ex peccato percipiet commodum. Absurde. Nisi tu mihi genus hominum nefcio quod, σὺν ὅρῳ σου ἔχοι τῆς ἀνδραπομοσίας, & quos nulla moueat iusta ignominia: nulla conscientia temperet. Quod si ponas, quorsum matrimonia? Nam, si qui erunt huiusmodi, profecto ludos facient, fornicationem, adulteria: & quæcunque scelera nominari possunt. Quorsum distinctio tori & vinculi? Ne hanc illi tantum curabunt, quantum, aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas. Releganto igitur Papistæ solutionem non tantum vinculi, sed etiam tori in Mori sui Rempublicam, quando semel statuerunt leges diuinas iis accommodare, quibus neque humanum quicquam cordi, neque adeo diuinum timori.

XXXIX. Octauum est apud Salmeronem: Si per fornicationem alterius solueretur coniugium, non liceret parti innocenti consuetudinem habere cum fornicante coniuge, etiam penitente & ad bonam frugem conuerso: quia non esset amplius vsus coniugij iam soluti, sed fornicatio, & non super esset locus reconciliationi, sed noua incunda essent coniugia. Quæ omnia falsa sunt & absurda.

XL. Respondeo: Consuetudinem intelligendam, vel durante, vel cessante diuortio. Si prius, conceditur consequentia: sed negatur in consequente esse quicquam absurdi: imo contra, absurdissimum, dicere separatos, qui tamen consuetudinem inter se habeant. Sin autem cessans diuortium intelligatur, consequentia est absurda. Sed aiunt non fore locum reconciliationi. Distinguo, vel antequam nouæ nuptiæ sint contractæ, vel postea. Si hoc, negatur vila esse absurditas: quia non potest eadem vxor duorum esse: aut vir idem duarum. Sin illud, negatur consequentia. Sed, aiunt, reconciliatis noua essent incunda coniugia. Primo, quid hic absurdi si poneretur? Deinde, cur necesse? Quasi non idem, quod solutum est, possit nouo consensu reuocari. Sic enim loquitur Iustinianus Nouella 132. Ἐνός βουλομένη τὸν γάμον ἀνακαλέσασθαι. Apud Diodotum Siculum legas lib. 12. πάλιν ἐγγύμε τοι ἀπελυθίνας, rursus nupsit ei quem dimiserat.

XLI. Nonum, apud eundem. Illud verum non esset, quod Deus coniunxit, homo non separet: separet enim adulter, vel adultera, vel dæmon, ad fornicationem inducens.

XLII. Respondeo, falsum sumi. Quia Christus, ijs verbis non significat, separari non posse coniugium: sed non esse separandum: itaque, siue adulter separet, siue Diabolus, tamen verum, non debere separari, siue ab homine, siue à Diabolo, & eius causam esse, quia Deus coniunxit. Et verè, si quæ absurditas est, cur torquent in nos tantum, & non in seipos Papistæ? Nam primo, non fideles tantum, sed etiam infideles Deus coniungit, qui coniugij autor est. Et tamen permittunt Papistæ separationem infidelium certis casibus. Deinde, coniungit Deus non tantum vinculum, sed etiam thorum: & tamen separationem thori concessam iidem volunt. Aut sua recantent, aut concedant, non significari nullo modo dissolui posse matrimonium.

XLIII. Decimum eiusdem. Incommoda esset hæc dissolutio liberis iam susceptis, qui non possent conuenienter educari, vel institui: quod maximè repugnat, non solum rationi, sed etiam fini coniugij.

XLIV. Respondeo, non sequi, si sit incommoda liberis, ergo non esse licitam. Neque enim nullum incommodum est licitum. Alioquin, cur non dicamus: Si retineatur vinculum, viro erit incommodum? Nam & hoc aduersatur rationi, naturæque coniugij. Præterea, idem incommodum sequitur ex separatione thori, & cohabitationis, potius quam vinculi. Itaque separatio thori esset inhibenda. Tertio, negatur sequi: Nihil enim obstat, quominus vir ei rei prouideat.

XLV. Vnde.

XLV. Undecimum ab eodem. Cum omnes foni simus ad licentiam, nullus probus dicitur hac licentia vsus, vt propter fornicationem vxoris, ea relicta, aliam sumperit.

XLVI. Respondeo, ne olim quidem & sub Lege Mosis, vllū dari exemplum vllius repudij, & tamen certum esse, licuisse dare libellū repudij. Quare argumentum nullum est. Nimirum, necesse non fuit historiam Ecclesię occupari in recensendis singularum familiarum accidentibus, sed conscientis priorum consulere, quod factum est per leges.

CAP. XV.

De Patrum autoritatibus, quas habent Papistæ.

V. VERTUNT se nunc ad Patres, quos Bellarminus recenset per secula, ad vltimū Tridentinum Concilium, maiori pompa, quam vsu: Omnes enim elingues, quod ei tum familiarissimum, cum maxime nominibus abutitur. Non est necesse omnes percurrere, imo post seculum sextum, quicunq; erunt, iis vtatur fruatur sane pro arbitrio: non enim mouebunt quenquam sanum, itaque non inuidebimus.

II. Sex poro primis seculis fateor nonnullos habere suos, sed addo admodum paucos, Cōcilium Elibertinum, Augustinum, Hieronymum. Quibus id videtur placuisse, vt ne post legitimum diuortium liceat nouas nuptias facere. A reliquis nihil est admodum quod timeamus. Distinguo in duos ordines, vt ne soluendo sepius idem repetere sit necesse.

III. Priori loco sunt, Canon Apostolicus 48. Si quis laicus sua eiecta vxore aliam acceperit, vel ab alio solutam, segregetur. Justinus Apologia 2. ος 2α-μει δαπαλῶν ἀφ' ἑπεί αὐδρα, μνηστῆρα. Qui repudiatam à viro altero ducit, machatur. Athenagoras pro Christianis. ο γδ αὐδρα λυθῆ, φησι, τῶν γυναικῶν αὐτῶν, καὶ γαμῆσθαι ἄλλῶν, μετὰ τὴν ἑστὴν ἀπολύσειν ἐπιπέμπειν ἢ ἰσαῶσι τῶν προσηνῶν, ἢ τῶν παλαιῶν. Qui enim vxorem suam dimiserit, & duxerit alteram, adulteratur, inquit, neque illam dimittere concedens cui delibata est pudicitia, neque alteram ducere. Origenes in Matthæum tractat. 7. Scio quosdam qui presunt Ecclesijs, extra Scripturam permisisse aliquam nubere viro priori viuente, & contra Scripturam quidem fecerunt dicentem, Mulier ligata est, quanto tempore viuunt vir eius. Item, viuente viro adultera vocabitur, si facta fuerit alteri viro. Concilium Mileuitanum canon. 17. Placuit vt secundum Euangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibi met reconcilientur, qui Canon totidem verbis reperitur in Concilio Africano Canone 69. Innocentius primus Epist. 3. quæ ad Exuperium cap. 6. De his etiam requisitū dilectio tua, qui interueniente repudio, alij se matrimonio copularunt, quos in vtraque parte adulteros esse manifestum est. Qui vero vel vxore viuente, quamuis dissociatum videatur esse coniugium, ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri, in tantum vt etiam hæc persona, quibus tales coniuncti sunt, etiam ipsa adulterium commisisse videantur.

IV. Quid habent hæc contra nos virum? Nempe ambiguitatem captantes Sophistæ, infirmioribus negotium facescunt. Nam, qui paulo firmiores erunt, cum meminerint, Matthæum addidisse exceptionem fornicationis, & tamen Marcum & Lucam, quasi absolute esse loquutum, non mouebuntur his indefinitis Patrum sententijs. Et vero Balsamon haud aliter explicat Canonem illum Apostolicum, Qui suam vxorem præter rationem eiicit, aliam accipere non potest, vel potius etiam segregabitur: & qui liberam non accepit, se solutam, (est autem soluta, qua non ex lege à suo marito est separata) vt adulter eodem demeretur, conuenienter ei quod dixit Dominus, & qui solutam duxerit, machatur. Et post, Antiquitas quoq; non fiebat libere diuortium, nisi cum cognitione iudicij. Qui eam ergo vxorem ducit, qua non sic dimissa est, adulter auit. Breuiter: Loquuntur omnes prolata autoritates de repudio illegitimo, quod erat in vsu tum apud Iudæos, tum inter gentes, ex quibuscunq; causis. Sed, inde nullum fieri potest præiudicium exceptæ scortationi, quæ quidem exceptio, si esset à nobis, merito irrisa exploderetur, sed est ab ipso Domino, quis contradicatur? Papistæ quidem: at non Catholici.

V. Transeo ad alterum ordinem. Tertullianus quarto contra Marcionem cap. 34. obiciunt Marcioni, inquit Bellarminus, Christum contrarium esse Mosis, quia prohibuit diuortium, quod ille concesserat, respondet his verbis, Dico illum conditionaliter nunc fecisse diuortij prohibitionem, si ideo quis dimittat vxorem, vt aliam ducat: vbi docet Christum non prohibuisse diuortium, si causa iusta adsit, sed prohibuisse alterum coniugium, post diuortium. Clemens Alexandrinus, lib. 2. Stromat. extremo, Adulterium existimat Scriptura, coniungi matrimonio, viuo altero ex separatjs, & paulo ante dixerat non fieri posse separationem, nisi ob fornicationem. Ambrosius in Luc. 16. multa scribit contra eos, qui vxore dimissa aliam ducunt, & passim adulterium vocat id coniugium, neque in tota illa disputatione vnquam excipit causam fornicationis. S. Ioannes Chrysostomus, homil. 17. in Matthæum, enarrans cap. 5. idem docet. Primasius in commentario cap. 7. prior. ad Corinth. in illud, Si discesserit, manere in nuptijs, idem habet. Isidorus idem docet lib. 2. de officijs cap. 19.

VI. Hos quinque separatim necesse fuit examinari: quorum nullus est, qui pro nobis sententiam non dicat, & in quo non vafre mentiatur Bellarminus. Initium esto à Clemente, cuius recito locum. Γαμὴν ἢ γαμῆσθαι συμβάλλεται, ἢ δὲ ἀφίστασθαι ποτε τῆς συζυγίας ἐπιπέμπει, ἀπὸ κείνης νόμου ἑστῆτος, ἢ ἰσαῶσι τῶν προσηνῶν, ἢ τῶν παλαιῶν. Coniugium inire Scriptura consuevit, neque vnquam à coniugio discedere permittit, contra legem tulit: Non dimittes vxorem, nisi causa fornicationis: Scortationem autem censet, superinducere matrimonium viuo altero separatiorum. Hæc ille: Bellarminus interpretatur, quasi sensus sit, non licere vxorem dimittere, nisi propter fornicationem, sed interdicit matrimonium iis qui sic separantur ob fornicationem. Atqui nō longe aliter: Non licere vxorem dimittere nisi propter fornicationem, & qui aliter separati sint, iis non permitti nouas nuptias, nimirum subauditis ex præcedenti sententia, ἢ μὴ ἐπιλόγηται πορνείας, de quo genere repetitionis dicendum erit capite proximo.

VII. Tertullianus minus habet ambigui, vt non frustra noluerit integrum locum Sophista descriptum: Dico illum conditionaliter nunc fecisse diuortij prohibitionem, si ideo quis dimittat vxorem, vt aliam ducat. Qui dimis-

erit, inquit, vxorem, & aliam duxerit, adulterium commisit: & qui à marito dimissam duxerit, æque adulter est, ex eadem vtiq; causa qua non licet dimitti, vt alia ducatur. Illicite enim dimissam pro indimissa ducens, adulter est. Manet enim matrimonium, quod non rite diremptum est, manente matrimonio nubere, adulterium est. Obseruandum: Non prohibitum diuortium, nisi conditionaliter, si ideo vt alia ducatur vxor. Satis perspicue dictum. Non esse legitimam causam diuortij, amorem alterius mulieris. At Bellarminus sic interpretatur, quasi dictum, si diuortij causa sit adulterium, tum non licere aliam vxorem ducere. Vafre. Atqui repetitio vafritiem detegit, qui à marito dimissam duxerit, æque adulter est, ex eadem vtiq; causa, qua non licet dimitti, vt alia ducatur. Manifesta limitatio. Noluit simpliciter dictum, qui à marito dimissam duxerit, æque adulter est, veritus scilicet, ne latius æquo produceretur, contraxit ergo, interpretatus dimissam, videlicet eadem causa, qua non licet dimitti, vt alia ducatur. Quis tam expers est communis sensus, vt non intelligat licere dimissam à marito ducere, si dimissa sit ob aliam aliquam causam? Secundo, hæc discretiora, illicite dimissam pro indimissa ducens, adulter est. Nota: Non dixit, dimissam pro indimissa ducens, adulter est, quomodo omnino oportuit ad mentem Iesuiticam, quæ, neque licite, neque illicite dimissam vult duci, sed illicite dimissam. Tertio, manet matrimonium, quod non rite diremptum est. Ergo ex mente Tertulliani, matrimonium rite diremptum non manet: contra mentem Iesuiticam, quæ manere vult, quocunq; modo dirimatur. Denique illud Bellarmini, sed prohibuisse alterum coniugium post diuortium, vnde est? Nimirum à Bellarmino: A Tertulliano ne per somnium? Verior Pamelaus annotat. 537. Quidam putant errorem esse in Tertulliano, quod hic dicat: Christum conditionaliter fecisse diuortij prohibitionem, sed, saluo meliori iudicio, non tam in illo videtur errare, quam in eo quod infra sequitur, vbi videtur velle diuortium ex causa adulterij ita licere, vt possit vir alteram vxorem ducere. Tertulliani mentem perspexit iste melius, sed Papistæ improbauit. Sixtus Senensis, Bibliothecæ lib. 6. annotat. 81. Tertullianum numerat inter eos, qui certa & indubitata assertione, vtriusque repudij, (nempe tori & vinculi) licentiam probauerunt.

VIII. Ambrosius, multa scribit contra eos qui vxore dimissa, aliam ducunt. Iesuitice. Nos iam diximus Ambrosium dehortari à diuortio, tum alijs argumentis, tum ab incommodo secundarum nuptiarum. Est autem longe aliud dehortari à diuortio, quam post diuortium inhibere nouas nuptias. Sed & illud eludi non potest, Dimittis vxorem, quasi iure sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet. Sed diuina prohibet. Nam certe lex diuina prohibet dimitti sine crimine, non prohibet dimitti criminosam. Non agit igitur Ambrosius de diuortio propter adulterium, quod non humana lex tantum prohibet, sed etiā diuina, sed loquitur de diuortio, propter aliam causam, quam lex humana permittit, diuina prohibet. Itaq; nihil aduersum nos Ambrosius.

IX. Chrysostomus idem docet. Primasius idem docet. Isidorus idem docet. Vide confidentiam! Nam Chrysostomus non docet, Primasius non docet, Isidorus non docet. Itane esse causam Pontificiorum comparatam, vt non possit nisi mendacis defendi? Adeone curtam Sophistarum artem, vt non possit nisi mendacis pugnare? Chrysostomus ita scripsit, Μη γὰρ μοι τῆτο ἔπισης, ὅτι ἐστὶν ἀλλοίως ἐκείνος, καὶ ὁ ἀλλοτρίως ἄλλος ἐστὶν ἄλλοις ἢ τοῖς ἑαυτοῦ. Ne mihi dicito, illum eieccisse: nam etiam eiecta, manet eiicientis vxor. Et hæc credo titillasse Bellarminum, vt præ inconstante voluptate non animaduertit dicta de diuortio, non quolibet, sed iniusto. Certe hoc voluit Chrysostomus, vxorem illegitime separatam, manere vxorem. Nam primo dehortatur à diuortio, deinde exceptionem addit. Prioris partis conclusio est, ἢ ἡ φερεῖται τὰς, καὶ μνηστῆρα καὶ τῆς ἐπιπέμπει, ἐπιπέμπει, ἢ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων. Et enim mansuetus, & pacificus, & patienter spiritu, & misericors, quomodo eieccerit vxorem? & qui alios conciliat, quomodo ipse dissideret à sua? Et post: ἢ ἡ φερεῖται τὰς, καὶ μνηστῆρα καὶ τῆς ἐπιπέμπει, ἐπιπέμπει, ἢ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων. Videntur vt conueniunt ista præcedentibus? Qui enim aliam vxorem non aspiciet oculis nequam, non fornicabitur, si non fornicetur, non præbet occasiōem viro eiicienti suam vxorem. Propterea secure urget, timore q; cingit, magnum viro periculum ostentans, si dimiserit. Hæc omnia quis neget eo referri, vt ne diuortium fiat? Tum igitur pronunciat Chrysostomus: dimissam manere dimittentis vxore, cum docet, non dimittendam.

X. Nunc exceptio est, τῶν τῶν ἢ μνηστῆρα, καὶ τῆς ἐπιπέμπει, ἐπιπέμπει, ἢ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων. Neq; hoc tantum, sed & alio modo, leuem hanc legem facit ac facilem siquidem reliquit viro vnquam expulsiōis modum, dicendo, excepta causa fornicationis. Leuem facit legem: quam quaeso? Diuortij? quo sensu? Imo prohibiti diuortij, ἢ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων, καὶ ἡ ἐπιπέμπει τῶν ἀκαθάρτων. Si enim iussisset etiam pluribus missam, retineri tamen à viro coniugem, rursus in adulterij licentiam negotium omne conuertisset. Ergo lex illa leuis redditur, quæ iubebat τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀκαθάρτων, id est, non repudiari. Quare Chrysostomi consilium est, non dimitti debere vxorem sine crimine adulterij, quæ autem fuerit dimissa, manere coniugem. Sed post legitimum diuortium manere coniugium nusquam dixit.

XI. Primasius, Vxorem à viro non discedere, Si quis dimiserit vxorem, excepta causa fornicationis, facit eam machari. Quod si discesserit, manere in nuptijs, non ita discedere vt alij nubat, si ob aliquam causam discesserit, alij non nubat. Videntur additam fornicationis exceptionem, & quidem nō cogente Apostolo, qui eius nō meminit. Credit ergo Primasius, virum, si dimittat vxorem propter fornicationem, non efficere eam machari. Cur ergo producunt Papistæ & dicunt, si dimiserit etiam propter fornicationem, facere eam machari? Itaque illa, si ob aliquam causam discesserit, alij non nubat, ex præcedentibus, sunt interpretanda, vt aliqua causa intelligatur alia præter adulterium.

XII. Isidorus, Apostolus, præcipio, inquit, non ego, sed Dominus vxorem à viro non discedere. Prohibet enim dimitti quacunq; ex causa, ne alijs coniungatur secundum consuetudinem Iudæorum, quam Dominus interdixit, dicens, Quicumq; dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, & aliam duxerit,

uxerit, mœchatur. Solum, ut ait Hieronymus, adulterium est, quod uxoris vincat affectum, imo cum illa unam carnem in aliam dimiserit & se fornicatione separauerit, à marito non debet teneri. Similis præcedentibus. Explicat enim Paulum ex verbis Christi, addentis exceptionem adulterij, tum autem dicit, prohibere dimitti ne aliis coniungatur, non vero coniungi, si dimissa fuerit. Denique prohibere dimitti secundum consuetudinem Iudæorum. At hi non dimittebant propter adulterium, sed morte puniebant, dimittebant igitur propter alias causas, & hoc Paulum prohibere censuit Isidorus.

C A P. XVI.

Matthæi XIX. nuptias post diuortium non inhiberi.

I. Qui frustra fuerunt disputando, audiant nunc Catholicos, ab ipso Christo doctos, à cuius autoritate argumentum vnum omnium instat. Matth. 5. Dicitur est autem: Quisquis dimiserit uxorem suam, det ei libellum discessionis. Ego vero dico vobis, eum, qui dimiserit uxorem suam, extra rationem scortationis, facere, ut ea mœchatur, & eum, qui dimissam duxerit, mœchari. Rursus 19. Dico autem vobis, quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, eum mœchari, & qui dimissam duxerit, mœchari. Manifesta res est. Nam, si quis uxorem dimittit extra causam fornicationis, efficit, ut ea mœchetur, ergo, qui uxorem dimittit causa fornicationis, non efficit ut mœchetur. Et si qui uxorem dimiserit, nisi propter fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, ergo qui uxorem dimiserit propter fornicationem, & aliam duxerit, non fornicatur. Janfenius Harmoniæ cap. 96. Dominus hic loquitur de separatione, qua tollit vinculum conjugale, qua scilicet fit, ut ut non sit mulier alligata legi viri, sed vivente viro sine crimine adulterij alteri possit coniungi. Vnde fit argumentum fortius, aut certe clarius, quia negari non potest, id genus separationis licere propter fornicationem, ideoque separatos per fornicationem posse novas nuptias contrahere.

II. Huius vim argumenti si quis forte non habet bene cognitam, Papiſtas mihi videat, si vnquam alias, nunc mire torquere scipſos, vertere se in omnes formas, nullum lapidem non mouere, omnia denique dicere, vt ne vnum dicant, quod vnum tamen debebant dicere, si quid sani vellent dicere. Ipse ego tot controuersiarum labore iam bene exercitus, tot sophismatum nugis affluens, tot præteruectus insignis audaciæ experimenta, non potui admirationem continere. Omnino, si quis ignorauit hæc tenus, quid sit *scortatio* & *mœchia*, hinc licet cognoscere. Distinguiam audaciæ partes duas: nam illi, primo volunt hic à Christo inhiberi novas nuptias, secundo, negant permittere, hoc est, primo, torquent in nos, quasi certissimum pro se telum, deinde solunt nostrum inde ductum argumentum.

III. Qui primum vrgent, volunt, vt Janfenius explicat cap. 40. Concordiæ, legem diuortij veterem perfecisse Dominum in duobus. Primum, quod non permittat, nisi ob vnā causam marito dimittere uxorem, videlicet ob fornicationem, adeo vt si ob aliam causam dimiserit, mœchia autor sit uxori. Secundo, quod non permittat dimissa etiam iuste, videlicet ob fornicationem, alteri nubere, quemadmodum tamen licebat in veteri Testamento. Nunc enim qui dimissam duxerit, adulterat: Ac proinde sustulit Dominus repudiij libellum, quod nec ob fornicationem dimissa conscribi, & tradi potest. Quod si vere dictum & ex mente Christi, nihil nobis superest, quod vel mutiamus. Sed videamus, quo iure dictum. Nam quibus verbis Euangelistæ nobis Christi mentem expressam reliquerunt, ea verba penitus aliena sunt ab illo sensu. Maldonatus, commentariis in decimum nonum Matthæi, argumenta nobis sufficit.

IV. Primum. Ex ea ratione, qua hoc loco Christus vsus est, aut nihil probatur, aut hæc sententia probatur. Argumentatur enim, Deum non plures, sed vnā tantum feminam fecisse viro, vnde colligit non debere plures habere, id est, vnā dimittere & aliam ducere. Quæ ratio idem omnino valet, vt probetur etiam propter fornicationem vxore dimissa, aliam ducere non licere, nec enim reuertitur, qua de causa dimissa sit, cum eadem semper aliam non ducendi causa maneat, quod vni viro vna tantum femina facta sit.

V. Respondeo præter immodestam principij petitionem, nihil esse in hoc argumento. Falsum est, illud, non debere plures habere, idem esse, quod vnā dimittere & aliam ducere, imo id ipsum est quod controuertitur: nam, si verum, nos, qui concedimus non licere plures habere, non negarem prohiberi vnā dimittere, & alteram duci. Sed qui dicimus, licere interdum, id est, propter fornicationem, vnā dimittere, & alteram duci, & tamen nunquam licere plures habere, eo ipso satis ostendimus, non esse vnum idemque. Rursus ergo negamus eandem manere causam non ducendi aliam, si prior dimissa sit propter fornicationem. Ratio manifesta, quia hæc, quæ fornicata est, non est amplius vni viro, quia membrum facta est scortationis. Prioris ad Corinth. 6. An ignoratis eum qui agglutinatur scorto, vnum esse corpus? Erunt enim, inquit, qui duo erant, in carne vna. Peccauit ergo illa in institutionem, id est, in naturam matrimonij, à qua est Christi argumentum. Quare non eadem vis persistat. Qui sunt vna caro, separari non debent. At vir & mulier sunt vna caro, ergo separari non debent. Manifeste distinguenda est minor. Nam mulier vel casta est, vel adultera. Si casta, conceditur minor, quæ Christi est. Sed negatur, si adultera, quia, si est vnum corpus cum adultero, non est vna caro eum viro. Itaque longe abit Maldonatus à Christo.

VI. Secundum. Dubium non est, quin propterea Christus concesserit uxorem adulteram dimittere, ne cogerentur mariti cum adultera doloris plenam vitam agere, cum vxor ipsa indignam se adulterando reddidisset, vt cum ea maritus habitaret. Hæc, autem ratio non eo vsque pertinet, vt marito aliam ducere liceat, satis enim est, vt liceat priore liberari.

VII. Respondeo, eum dolorem vel intelligi solitarie, vel subalternate, id est, ita, vt vel is solus sit causa legitima, vel vt, præter causam legitimam, eius etiam ratio habeatur. Priori modo, falsum supponitur. Si enim propterea permittitur discessio, debuit etiam permitti, si mulier sit ebriosa, si sit rixosa, si sit ceruicosa. Non potest enim vir bonus, cum ea sine perpetuo dolore, & quidem graui, habitare. Quod & discipuli viderunt, qui statim intulerunt, Si tale est negotium hominis cum uxore, non expedit uxorem ducere. Denique, quis non videt eam fuisse causam tolerati olim apud Iudæos diuortij? Altero

autem modo, concedi potest doloris eius habitam fuisse rationem, sed negatur tamen fuisse causam veram & summam, ipse enim Christus docet aliter: nempe argumentum deens à natura matrimonij. Hæc autem causa eo vsque pertinet, vt marito liceat aliam ducere. Quamquam falsum est, eum liberari potius, si maneat vinculum, & liberationem? Quamquam prior rem causam non huc vsque pertingere etiam ipsam, falsum docet indulgentia olim apud Iudæos, qui sic ob quancunque grauem causam dissoluebant matrimonij, vt conuolarent ad secundum. Et vero pertinet causam dissidii ad alterius copulam, ridicule dictum, quasi eadem vtriusque causa sit. Nam certe verum, aliam esse causam ablegatæ prioris, aliam vero posterioris admissæ.

VIII. Tertium. Illa etiam ratio, quam Hieronymus affert, multum habet ponderis, si maritus liceret, dimissis adulteris vxoribus, alias ducere quotidie, qui novas vxores appeterent, contra priores adulteria confingereit, vt illis repudiatis, alias haberent. Itaque non restrinxisset Christus veteris legis disciplinam, sed relaxasset. Nam nec in veteri lege huic mutandum vxorum libidini tantum loci erat, cum adultera non dimitteretur, sed occideretur. Ista vero ratio, licentiam Christus maritis præbuisse vxores quotidie mutandi, quam enim facile est, si quis animum attendat, aut verum in vxore adulterium, aut probabile deprehendere: quam facile fingere?

IX. Respondeo, hanc rationem, siue ab Hieronymo sit, siue aliunde, non enim interest, nullius esse momenti. Concedo fieri posse, vt qui novas vxores appetant, fingant adulterij crimina. Sed inde sequi non coercitam fuisse veteris legis licentiam, sola calumniandi κακῶς θύειν, potuit fingere. Nam primo restrictio legis, sumitur, non à singulis actibus eorum qui vel seruant, vel transgrediuntur, sed ab eorum actuum speciebus: quæ quanto plures lege comprehenduntur, tanto latius patere lex dicitur. Ratio est manifesta, quia in vnaquaque specie, indiuiduorum potest esse numerus infinitus, itaque nullæ ferme leges aliæ alijs essent aut ampliores, aut contractiores. At Maldonati instantia petitur à singularibus actibus, cum fieri posse asserit, vt singulis diebus mucentur vxores. Itaque nihil agit, nisi nugas. Nam apud Iudæos, non tantum poterant quotidie mutari vxores, sed etiam ex infinitis causis. Illud erat à singulorum duritia cordis, hoc vero à legis disciplina. At post hanc Christi declarationem, etsi possint singulis diebus, adde si velis, & singulis horis, aut etiam momentis, vxores mutari, tamen non licet nisi ex vnica fornicationis causa. Itaque, si fiat illud, poterit non esse coercita hominum nequitia, sed non poterit lex non esse longe contractior.

X. Præterea, fac imputari legi singulos actus hominum, tamen indignum est imputari etiam præuaricationes. Vadimonia leges permittunt, hæc licentia quotidie abutuntur innumeris vexandis vicinis. Tu hanc vexationem legi tribuas? Deferri sceleratos iura permittunt, & tute ita com pares, vt iis omnium Sycophantarum myriades adscribas? Quis ita insanat, vt quia iussit Deus hominem crescere & multiplicari, eum autorem faciat omnium fornicationum, adulteriorum, incestuum? Denique aduertant, quæso, Sophistæ, quid lex loquatur, quid ipsi obiciant. Obiciunt ficta adulteria, quorum nullus sit finis, magna facilitas. Quid ergo, ne Christus permittit diuortia, propter adulteria ficta? Hocce vnquam Christus? Vt Caio liceat comminisci Caiam esse adulteram, eoque nomine repudiare? Nunquam, ille quidem, nunquam. Itaque obiectio præter meram calumniam nihil habet. Olim cum lex iuberet adulteram occidi, cur nullus fuit Maldonatus, nullus Hieronymus, qui clamaret, quotidianas fururas vxorum cædes, quia facile possint adulteria aut vera deprehendi, aut falsa fingi?

XI. Quartum. Quis non videt, Christum, cum velit Euangelicam disciplinam maxime restringere, & matrimonij vinculum indissolubile esse docere, non solum non debuisset potestatem facere maritis, dimissis adulteris vxoribus, alias ducendi, sed frenum potius illis iniicere, vt si nolent vxore carere, adulteras paterentur, & corrigere conarentur, non repudiare? Voluntas enim Christi, erat, vt maritus etiam adulteram vxorem non dimitteret, sed vt eius dolori consuleret, permisit, non præcipit, vt dimittere, si vellet, posset.

XII. Imo quis non videt Maldonatum subinde repetere tanquam per se nota, quæ debuit potius probare? Negamus Christum voluisse docere matrimonij vinculum esse indissolubile, simpliciter, sed cum addita exceptione fornicationis. Negamus eius voluntatem fuisse, vt maritus ne adulteram quidem dimitteret, negamus, causam solam fuisse, vt mariti dolori consuleret. Hæc omnia ex arte sunt Iesuitica, non sunt à sano cerebro.

XIII. Quintum. Illud etiam hanc sententiam magnopere confirmat, quod Christus non dixerit, si dimissa nupsit, mœchatur, sed qui dimissam duxerit mœchatur. Cuius rei non alia potuit esse causa, quam quod Christus de vxore etiam propter fornicationem dimissa loqueretur, de qua, quia iam adultera erat, noluit dicere, mœchatur, quia nihil noui dixisset, sed dixit fore, vt quicumque eam duceret mœcharetur, vt significaret, nec dimissæ licere alteri viro nubere, neque alteri viro vxorem eam ducere.

XIV. Respondeo. Primum, neminem mœchari solum, sed vtrumque, quare reapse, qui dicat, si quis duxerit eam, mœchatur, eundem necessario significare, si illa cuiquam nupsit, mœchatur. Itaque 5. cap. Matthæi, hoc crimen diserte de ea dicitur, quæ nubis, Facere, ut ea mœchetur, vnde planum perinde fuisse Christo vtrum diceret.

XV. Secundo, forte esse verum, de industria non dixisse Christum, si illa nupsit mœchatur, sed potius, qui eam duxerit mœchatur, causam vero posse varie inquiri. Vnam audi ex Chrysolomo, εἰ δὲ μηδὲν αὐτῆ ἀπὸ τῶν ἀγέλων, καὶ θεμελίως ἰδόντες ἐν τῷ γυναικί. Ἀλλὰ τοσοῦτο αὐτῶν ἀφῆς, ἐν τῇ χετῆρὶ αὐδοῦν ἀπειλή πλεῖν αὐτῆς διὰ τὴν ἰσχυρίαν ἀσπασθῆναι εἰς τὸν ἀπῆλτον (an potius ἀσπασθῆναι? Nam ἀπῆλτος, quid est?) χῶρον, καὶ αὐτῶν ἀφῆς τοῖς ποσὶν αὐτῶν τοῖς ποσὶν ἐπιπλάτῃσι, καὶ αὐτῶν οἷς ἀπαρῶν θοῶν μετὰ τὴν ἰσχυρίαν αὐτῆς. Quod si de his rebus ipsam non alloquatur, ne mirare, est enim infirmior mulier, propterea, hæc omnia, dum interminatur viris, eius quoque vitium emendat, quomodo, si quis solum habens noquam, ipsum faciat missum, sed corruptentes increpet, eisque interdicat omnem cum eo familiaritatem. Alteram exhibebit Franciscus Lucas Brugenſis, Virum alloquitur potius quam dimissam, quod viro, vtpote libero, ad ducendam aliam quancunque, facilius sit persuadere, vt non ducat mulierem ab alio dimissam, quam mulieri dimissæ vt nemini nubat, quæ, si non intemperantia, certe honoris recuperandi causa, votis omnibus desiderat esse qui eam velit, & ducat.

XVI. Non est igitur necesse, hanc esse potius causam, quam relictis omnibus delegit Maldonatus, suo commodo. Imo hanc potius oportet esse falsam, si verum, de alia muliere loqui Christum, quam quæ sit dimissa propter fornicationem, quod nos asserimus, imo verba contextus profitentur. Caietanus, *Et qui dimissam. Non fornicariam: nulla enim alia dimissa nominata est.* Petit igitur principium Maldonatus.

XVII. Sextum est Bellarmini, ab iisdem verbis, *Qui dimissam duxerit mœchatur.* Hæc, inquit, vel vniuersæ accipienda sunt, vel cum exceptione illa, nisi ob fornicationem. Si vniuersæ, ergo qui dimissam duxerit etiam ob fornicationem mœchatur, itaq; non fuerat dimissa quoad vinculum, sed solum quoad thorum. Si cum exceptione, ergo qui fornicariam à viro dimissam duxerit, non mœchatur. Quare melior est conditio fornicariæ, quam innocentis, & castæ: nam fornicaria libera est, & nubere potest: innocens veto, nec priorem habere, nec alteri potest nubere, quod est absurdum.

XVIII. Hic inducit quosdam respondentes, fornicariam non posse nubere, & refutat. Sed illi viderint, nos enim aliter censemus, & si putemus magistratū, cuius hæc cognitio est, si nō gladio vindicet adulterium, quod quidem foret longe optimum, certe debere prouidere, ne omnino impune sit peccatum, sed, vt iam dixi, nos politicas leges non præscribimus, religioni consulimus. Itaque existimamus, soluto matrimonij vinculo, vtrique nuptias concedi.

XIX. Respondemus ergo, repetendam esse exceptionem, vt post patebit. Itaque falsum esse alterum dilemmatis membrum. Sed, inquit, tum futura est melior conditio impudicæ, quam castæ. Quomodo, inquam, melior? Nam id dupliciter dici potest, melior in seculo, melior coram Deo. Si coram Deo, negatur. Nunquam enim futurum, vt hoc sensu potior sit conditio peccatricis, quam infantis, & quantumuis millies hæc nubat, tamen longe potiori loco erit, quæ in casta viduitate perseverat, quod miror eos non videre, qui concedunt matrimonium infidelium solubile etiam quoad vinculum. Nam quis non statim inferat ex hoc principio, meliorem esse conditionem infidelium, siue ij maneant infideles, siue post professionem redeant ad vomitum, quam fidelium, qui post baptismum coniunguntur? Ilis enim Papistæ permittunt post diuortium nubere, istis minime. Sed Catholici nunquam sunt concessuri, illos meliore loco esse apud Deum. Ideoq; negabunt, necessario esse meliore loco apud Deum, eos omnes quibus post diuortium licet nuptias mutare.

XX. An ergo dicent, in seculo? Atqui primo negamus leges religionis prouidere huic seculo. Eni mero secundum seculum, illius melior est conditio, cui licet vlcisci inimicum, & tamen lex Christiana prohibet. Quid mirum, si fiat hic aliquid simile? Negatur ergo hoc esse absurdum, vt Bellarminus pronunciat, non satis expensa religionis natura.

XXI. Secundo, quid si falsum hoc ipsum sit, nimirum meliore conditio fornicariam esse quam pudicam, etiam in seculo, hæc quidem in parte? Nō licet, inquit, castæ nubere alteri viro, si dimissa sit. Non licet? Nos vero aliter sentimus. Nam, vt non sit hoc repudium, erit tamen desertio. Et nos Paulus docuit desertam pudicam non teneri seruitute *Et nō iuris.* Scio loqui de desertis ab infidelibus. Sed scio vicissim, ex 1. ad Timoth. 5. *Si quis suis & maxime domesticis non prouidet, fidem abnegauit, & est infideli deterior.* Scio iterum, Ecclesiam non deserturam fuo officio, vt desertentem moneat, corripiat, & impotentem abscondat, vt tandem sit, *tangam Ethnicus & publicanus.* Itaque, omnibus frustra tentatis vt desertorem reuocet ad bonam mentem; tum demum poterit pudica matrona absq; crimine nubere.

XXII. Septimum, à comparatione Marci, Lucæque. Id vero valde vrgent, non Maldonatus tantum, sed etiam Turrianus, Alfonso de Castro, Percius, Salmero. Fundamentum ponit Maldonatus, *Dubitandum non est, quin oporteat hunc locum ex aliis Scripturæ locis, in quibus de eadem re agitur, explicare.* Nam, inquit Salmero, *vt docet Tertullianus in Praxeam Patripasianum, pauca per plura debent iudicari, non autem plura per pauca.* Pergit Alfonso de Castro, *Non est aliqua euidentis ratio, quæ conuincat, Marcum & Lucam inter se concordare potius esse interpretandos, per verba Matthæi, quam à contrario Matthæum per verba Marci & Lucæ.* Turrianus: *Quia igitur, quod est apud Matthæum cap. 19. paulo obscurius scriptum videri poterat, ideo alij Evangelistæ consequuti, tanquam eius loci interpretes, Marcum dico & Lucam, parentesi illa, excepte fornicationis, quæ obscuritatem loco adferebat, prætermisissent, totam sententiam explanarunt, cum simpliciter dixerunt, Qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur, aut mœchatur super eam, quod omnino verum est: atque hoc erat tanquam explanatus, & simpliciter dictum ad interpretationem illius loci Matthæi adhibendum, quibus paulo obscurior esse videbatur.*

XXIII. Respondeo, neminem negare posse, comparandos esse inter se omnes locos Scripturæ, qui eandem rem tractent. Esti aduersarij, cum liber, id est, cum sibi commodum putant, hanc negent esse optimam interpretandi rationem. Sed nos tamen negare, hos Matthæi locos ex locis Marci & Lucæ esse interpretandos: Contra potius Marcum & Lucam ex Matthæo.

XXIV. Nec contra promouent aduersarij. Tertullianus non dixit vt fingit Turrianus, pauca per plura debere iudicari, non plura per pauca. Describo ipsa verba ex cap. 26. *Ne tot manifeste pronuntiat & antea & postea, vnus sermo subuertat, secundum omnia potius, quam aduersus omnia, etiam aduersus suos sensus interpretandus.* Vere, & absq; exceptione, quia nunquam admittenda contradictio in Scriptura. Sed pauciora interpretanda esse per plura, aliam mentem habet: nimirum lucem adferri paucioribus ex pluribus, quod non est semper verum. Nihil enim obstat, quoniam vnum aliquod enunciatum sit planius, clarius, disertius plurimis aliis. Et re vera, in vno illud Joannis. *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi,* manifestus est omnibus præcedentibus de Christo prophetiis.

XXV. At nulla, inquit Alfonso, euidentis ratio est, cur Marcus & Lucas ex Matthæo sint exponendi potius, quam hic ex illis. Quasi aliquam illi præferant, quæ euincat Matthæum esse potius exponendum ex Marco & Luca. Verum tamen, imo est, inquam, in promptu, & quidem non euidentis tantum, sed etiam necessaria. Quia interpretanda nunquam sunt obscura per obscuriora. Sunt autem Marcus & Lucas loquuti obscurius, Matthæus clarius. Ergo certum, posse Marcum & Lucam illustrari ex Matthæo, non contra Matthæum ex Marco & Luca. Assumptio probatur, quia determinatæ enunciationes clariore sunt indeterminatis. At Matthæi enunciatio-

nes determinatæ: Lucæ autem, & Marci, indeterminatæ, ergo illæ istis clariore. Maioris ratio, quia indeterminatæ latius patent, quam determinatæ, ideo hæc illæ continent & comprehendunt suo ambitu: at contra hæc contraclariore, itaque illarum partem aliquam excludunt. At hæc pars in enunciatio latiori, delitescit confusa, vnde obscuritas. Nam quia mens nostra non potest vno actu omnia, imo ne plura quidem, percipere, quatenus plura, hinc factum, vt cognitioni ex distinctione lux oriatur, quæ distinctio non est in vniuersalibus. Assumptio autem patet, quia omnis enunciatio per exceptionem fit determinatior. At Matthæus exceptionem addit, quam Marcus & Lucas omittit.

XXVI. Itaque Turrianus peccat in sensum communem, asserens, exceptionem additam à Matthæo causam esse obscuritatis, & ea sublata, Marcum & Lucam fieri clariore. Nam certe eo fit sententia obscura, quo fit vt falsa esse possit. Perpicua enim illa dicitur, quæ certo distinguit verum à falso, obscura contra, quæ non distinguit, sed ambigua est inter vtrumque. Atqui omnis exceptio, si legitima est, cuiusmodi hanc esse Matthæi non dubitamus, certo distinguit, vnde apud Jurisconsultos axioma decantatum, Exceptio firmat regulam, hoc est, Lex tum maxime certa est, quum notantur ea, quæ excipi debent ab ea, quia in reliquis omnibus, quæ sunt extra exceptionis ambitum, vim suam plenam obtineat. Exempli gratia, lex erat: Panes propositionis nemini licet edere, nisi solis sacerdotibus, Matth. 12. Inde certum, Quicumque non essent Sacerdotes, is non fuisse licitum. Aufer exceptionem, vt sit, Panes propositionis nemini licet edere, legem facis falsam. Breuiter, aut exceptionem oportet esse falsam, aut legem, à qua fit exceptio. Sunt duo enunciata. Omnis homo est peccator. Omnis homo est peccator, præter Christum. Sensus communis dicit alterutrum esse falsum, quia contradictionis partes non possunt esse simul veræ. Est autem contradictio. Omnis homo est peccator, aliquis homo nō est peccator. Itaque, si omnis homo peccator est, omnino necesse erit Christum esse peccatorem: Et si Christus non sit peccator, necessario falsum erit, Omnem hominem esse peccatorem, excepto Christo.

XXVII. Frustra sunt sane hæc omnia, nisi ea Papistæ ipsi confirmet suo exemplo, in omnib. controuersis de religione. Nihil enim illis frequentius ad solutionem obiectionum, isto loco à distinctione. Solus Christus est caput Ecclesiæ: nempe, aiunt, primarium, sed ministeriale est Papa. Omnis homo est conceptus in peccato, excepta, inquit, Virgine Maria. In Christo habemus plenam remissionem peccatorum, culpæ, inquit, at non peccatæ Christi: *Bibite ex hoc omnes: Papistæ exceptis laicis.* Et in hoc ipso loco de coniugio 1. ad Corinth. 7. Paulus, *Si non se continent, nubant: Sæ, nisi continentiam vovissent.* Paulus, *Vxorem à viro non discedere: Sæ, scilicet, sine iusta causa.* Didacus Stella in Luc. 16. *Propter fornicationem tamen potest illam dimittere, quoad thorum. Maritus in sex casibus non poterit relinquere uxorem adulteram, & sic intellige & limita Christi dictum. Primo, quando ambo commiserint adulterium: Secundo, si maritus propriam uxorem prostituerit pro pecunia, vel alia re: Tertio, si vxor, putans se cum viro congressi, decepta est ignoranter, aut contraxit putans esse mortuum. Quarto, si fuerit vi oppressa. Quinto, si vir postquam reconciliatus est uxori, cognouerit eam. Sexto, si vxor infidelis ab eo repudiata contraxerit cum aliquo, & postea ambo fidem suscipiant, debent iterum conuenire.* Sexcenta sunt eiusmodi. Quid ergo? Sunt ne huiusmodi exceptiones, obscurandis iis sententiis, an explicandis? Nam si explicandis, cur eam vim huic soli denegant? Scilicet, ea sibi indulgent Papistæ, quæ non tantum nobis non concedant, sed ne in sacris quidem autoribus non improbant, tam sunt religiosi.

CAP. XVII.

Matthæi XIX. permitti nuptias post diuortium.

I. Hæc enus conati sunt Christi verba detorque in suas partes. Nunc videamus, quanta Sophistice conentur à nostris abducere. Nos ex contextu ita interpretabamur: Quicumque, nisi ob fornicationem, dimiserit uxorem, & aliam duxerit, fornicatur. Et à contrario arguebamus: Ergo, qui ob fornicationem dimiserit uxorem, & aliam duxerit, non fornicatur. Illi & interpretando dissentiunt, & consequentiam impugnant. Vtrumque videamus.

II. Interpretationis discidium in eo est, quod cum duo sint membra, vnum, de dimittenda vxore prior, alterum, de ducenda posteriore, nos ita interpretamur, vt exceptio fornicationis ad vtrumque pertineat, & non tantum intelligatur vxor non dimittenda prior, nisi propter fornicationem, sed etiam non ducenda posterior, nisi prior propter fornicationem dimissa. At illi, de prioris membro, non possunt contradicere, sed in posteriore sunt pertinaces, & cum repeti patiantur vxorem dimissam, tamen exceptionem fornicationis nullo modo, quasi geminum præceptum esset. Vxorem nemō dimittit, nisi propter fornicationem. Vxor quamcunque ob causam dimissa, alteram nemo ducit.

III. Perpicuum est, hoc eos, & ita velle. Sed non possunt inter se continere de interpretationis modo, quicquid enim fingant, tamen sunt ipsi sibi testes, se discedere ab vnitata verborum ratione, ad peregrinam, longissimeque remotam, qua nemo vnquam sit vsus. Itaque immanis fuit illis labor, & inde, vt fit, aliis alia venere in mentem. Mollissime Janfenius, *Quicumque dimiserit uxorem suam, quod non licet, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Alij rusticus, & impudentius. Alfonso de Castro, cui consentit Salmero, *Quicumque dimiserit uxorem suam, non ob aliam causam, nisi propter fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Croquetius, *Si quis uxorem suam dimiserit, quod meis est aduersum legibus (exceptio autem causam fornicationis: sed quomodo liber se res habeat, siue immerito, siue merito, etiam propter causam fornicationis: Si quis, inquam, dimiserit, & aliam duxerit, fornicatur.* Alfonso de Castro interpretationem Abulensis recitat, *Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, etiam si aliam non ducat, mœchatur, & qui illam dimittent, quoquomodo dimittat, si aliam superdixerit, mœchatur.*

IV. Enimuero, quid istis in mentem venit, vt putarent sibi licere, nouum ius *egregias* inducere: & eiusmodi nobis Christum pingere, Evangelistas fingere, qui vsi sint formulis tritis, atque è medio petitis, eo sensu, qui sensus nulli

nulli fuit vnquam cognitus? Sed horum religionem hominum frustra sollicito, qui iam pridem licentius ludunt in Scripturis torquendis, quam in prophetis autoribus. Certe, non illi tam faciles se praebeant in Aristotelis textu violando. Sed conscientiam eorum viderit Deus. Nos nostrum pensum exsequamur.

V. Nobis ergo non placuit esse tam violentis, aut à communi vsu recedere. Communem vsum his iudicamus exemplis, Matth. 5. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proice abs te. En tibi partes duas. Si oculus scandalizat, erue eum. Post, & proice. Quis tam impudens, vt dicat iuberi oculum erui propter scandalum: at proici quancunque ob causam? Et non potius, erudendum oculum scandalizantem, & eundem scandalizantem oculum, propterque id ipsum erutum, proiciendum: Deute. 22. Si in agro repererit vir puellam, quae desponsata est, & apprehendens concubuerit eum ipse, ipse morietur solus. Rursus partes duae. Si inuenerit in agro puellam desponsatam, si concubuerit cum ea. Quid? sensus, si inuenerit desponsatam, concubuerit autem cum quacunque, siue desponsata, siue minus? Imo, non tantum puella repetenda, sed etiam quacunque ad eam circumstantiam pertinent. Exod. 22. Qui percusserit virum, & mortuus fuerit, moriendo morietur. Ausitne Iesuita interpretari, mortuum alium quencunque, quam eum, qui fuerit percussus, & quidem ex vulnere? Egregie: Si quis percusserit virum, & hic vir moriatur, siue ex vulnere, siue ex alia quacunque causa, qui percussit, moriatur. Contra legem. Ibidem, Si quis furatus fuerit bouem, aut orem, & occiderit, vel vendiderit, quinque boues pro vno restituet. O vos adeste Iesuitarum Jurisconsultissimi, & Jurisconsultorum Iesuitissimi: adeste ambigentibus, vt à vobis oraculum audiamus. Quisquis bouem furatus sit, quinque pro vno restituito, & qui bouem iugulauent, siue furto ablatum, siue iure emptum, quinque pro vno restituito. Et hoc audito oraculo, exclamemus omnes, ô Iesuitarum Jurisconsultissimos! ô Jurisconsultorum Iesuitissimos!

VI. Τι πολλα μενεω? Nam sexcenta sunt eiuiusmodi, quae in sacris, quae in exoticis libris, imo in vsu quotidiano. Adeo nostra facilis, fluensque interpretatio, vt ne interpretatio quidem potius, quam recitatio. Quam aduersarij praeptam ineam, & confragolam, salebrofamque viam, nullis ante vitam pedibus. Neque enim habent exemplum vllum proferre, quo se consolentur.

VII. Sed argumenta videamus, quibus se tutos putant. Salmero. Accipe, quod, quando dictio aliquo ponitur inter duo, si potest referri ad primum, quia iam produxit effectum suum, non debet, neque potest referri ad secundum. Et ita exceptio dimissioni vxoris conuenit, vt etiam Mathaeus cap. 5. testatur, qui tantum dimissionis, non autem alterius accipiendae coniugis meminit, quare ad alterius vxoris acceptionem non est referenda. Secus vero, si post ambas poneretur, vt si quis diceret: Quicunque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, excepta causa fornicationis, tunc enim ad vtrumque esset referenda.

VIII. Imo, Accipe, quod, quando Iesuitae conuincuntur communi vsu vocabulorum, tum inducant nouum aliquem ex Vtopia Japonica, quo impoant stupidiorebus. Enimvero, vnde hoc axioma? quo autore lex est? Nam vt Loiola mancipio permittamus de suo leges ferre, & quidem, ex postfacto, quod ius, factumque sint? Nae, si par pati liceat referre. Sed taceo. Nobis religiosior est affectus. Deinde, dico, orationis partes poni, vel ex οὐρανὸν ἢ ἐπιγῆν, vel ἐπιγῆν ἢ οὐρανὸν. Has subiici alias aliis, illas minime. Vt, ad Ephes. 4. Omnis amaritudo, & excaecata conscientia, & ira, & clamor, & maledictio tollatur ex vobis. Haec varia sunt membra οὐρανὸν ἢ ἐπιγῆν, quae ex aequo orationem componunt, ita vt singulis vnum idemque praedicatum conueniat. Prioris ad Corinth. 7. Si acciperis vxorem, non peccasti. Membra haec subordinata sunt, quia prius supponendum est, vt constet posterioris sensus. Non enim dicitur absolute, non peccasti, sed cum conditione si vxorem duxeris.

IX. Hoc posito, legem à Salmerone latam dico, in partibus ἐπιγῆν ἢ οὐρανὸν, non esse vniuersalem, in reliquis esse falsam, imo impossibilem. In illis enim, neque semper vnum verbum additum alterutri parti, siue praecedenti, siue sequenti, referendum ad vtrumque, & esse tamen aliquando commune. Ad Ephes. 5. Hoc nostis, nullum scortatorem, aut impurum, aut auarum, qui est idololatra, habere hereditatem in regno Christi & Dei. Hic verum, id Idololatria additum, membro sequenti, non referri ad praecedentia. Ad Corinth. 1. Paulus, vocatione Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Sophocles frater. Ad Sophoclem, in posteriori membro, non peruenit Apostolus Iesu Christi, sed ad solum Paulum in priore. Nunc contra. Ioan. 17. Vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Nam solus verus Deus, aequo ad Christum pertinet, in posteriore membro, & ad Patrem in priore.

X. Iam vero, si partes fuerint οὐρανὸν ἢ ἐπιγῆν, omnino necesse est, quaeunque verba tribuuntur parti suppositae, siue ex primo loco sit, siue secundo, pertinere ad vtramque, & hoc si non fit, orationem reddi ridiculam, ineptam, absurdam, & si quid durius dici potest. Ad Roman. 7. Quae sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Supponitur mulier viro, & est primum membrum, alterum est, Si mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Dico in hoc posteriore non tantum subaudiendum vocabulum viro, sed e iam alterum, & viro, quae sub viro est. Prioris ad Corinth. 5. Si quis, cum frater nominetur, sit scortator, aut auarus, aut idololatra, aut conuitiator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne edatis quidem. In priore membro sunt omne genus peccatores, cum hac conditione, si frater nominetur. Dico hanc conditionem pertinere ad secundum membrum, cum eiusmodi ne edatis quidem: non enim iubere Apostolum, vt omnino non edamus cum idololatri, quicunque tandem hi sint, sed cum idololatri, qui nominantur fratres, & hanc esse Apostoli mentem res ipsa docet, neque puto à quoquam contradici.

XI. Quare quae à Salmerone lex proponitur, non est lex, sed portentum legis, cuiusmodi multa portentosa fert non iam Africa, sed Africa deterior Papismus. Porro nostri huius loci partes cuiusmodi sunt? οὐρανὸν ἢ ἐπιγῆν, an vero οὐρανὸν ἢ ἐπιγῆν? Facile iudicium. Nam quae sunt primi ordinis, ex per se, & seorsum à reliquis veram sententiam constituunt: at non item reliquae. Non enim, vt verum est, scortatores, etiam si non sint auari, nullam habituros hereditatem in regno Christi, sic verum, non esse comedendum cum scortatoribus, etiam si fratres non sint. Itaque in hoc de quo agimus loco, partes oportet esse οὐρανὸν ἢ ἐπιγῆν: non enim loquitur Christus de vxore ducenda absolute, sed

propter diuortium. Quare necesse est, quae de diuortio dicuntur, repeti in secunda parte, quae agit de ducenda vxore, vt conueniat exceptio non tantum dimissioni, quod vult Salmero, sed etiam alteris nuptiis, & sensus sit, qui priorem vxorem dimittit, nisi causa fornicationis, & alteram ducit, nisi illa dimissa propter causam fornicationis, mœchatur.

XII. Sed, ait, vocabulum illud pertinens ad prius membrum, iam produxit effectum suum. Mirum Sophistam! Ita esto sane, sed, ergo non est repetendum in secundo. Imo, inquam, ipse ille effectus repetendus in secundo membro, itaque etiam vocabulum, à quo is effectus productus est. Bouem furto ablatum si quis occiderit, quintuplum reddito. Quis hic heger effectum vocabuli, quo significetur furtum, productum esse in ea parte, quae dicit, Bouem ablatum furto: Ergone, furti nulla habenda ratio, in restituendo quintuplo? Imo sic absolute praescriberetur, quicunque bouem abstulerit, quintuplum luito, quae lex est tyrannica, potest enim quis bouem auferre suum, & qui suum auferit, non tenetur luere.

XIII. At cap. 5. Mathaeus non meminit vxoris ducendae, sed tantum dimittendae prioris, & tamen meminit exceptiois. Fateor, inquam: Quid tum autem? Ergone exceptio ad vxorem ducendam nihil pertinet? aut hoc concedat quisquam sanus? Imo pertinet, inquam, quia non agitur de altera vxore ducenda simpliciter, sed ex hypothesis prioris dimissae, vt dixi. Tum autem, etsi nulla mentio secundarum nuptiarum mariti, tamen fit vxoris, neque enim mœchatur vxor, quae dimittitur, si maneat innupta. Cum ergo dixit Mathaeus, facit eam mœchari, secundas huius nuptias intellexit. Itaque res eodem redit, ac si dictum, Si dimiserit nisi causa fornicationis, & hanc nuptent vxor, haec mœchatur.

XIV. Rursus Salmero, Accipe. Quoties exceptio, vel dictio aliqua ponitur inter duo contraria, si conuenit primo, non potest conuenire secundo, quia produceret effectus contrarios, & inter se pugnantes. Cum ergo exceptio fornicationis conueniat dimissioni, & dimittere vxorem, & accipere aliam vxorem, sint quasi contraria, sequitur, quod si exceptio quadrat, primo, non potest quadrare secundo, ne operetur contraria, & diuersa.

XV. Imo, Accipe: Quoties inter duo contraria, Veritatem & mendacium conflictantur Iesuitae, tum aperta impudentia sibi rimam faciunt, qua elaborantur, aut certe elabi videantur. Sed illa vnde, aut à quo lex fuit? Aut quorsum illud, inter duo contraria? Quis audiuit aliquando exceptionem positam inter duo contraria? Quod genus orationis id patitur? Deinde, si quod patitur, cur non generalius? Non enim certe magis absurdum ab eadem dictione contraria esse effecta, si interponatur, quam si, aut praepoatur, aut postpoatur. Leue peccatum tamen, & Papistae in primis veniale. Sed in argumento longe grauius, & periculis, ponit contraria, & dicitur, vero, non contraria, sed quasi contraria, magno intervallo. Quamquam hoc ipsum falsum, poni aut contraria, aut quasi contraria. Nam quis dixit vnquam contraria, quae diuersum respectum habent? Dimittere vxorem, & eandem ducere, contraria fatebuntur omnes, sed vnam dimittere, & aliam ducere, nemo sanus.

XVI. Et hoc dissimulemus, si placet, iusto aequiores in Iesuitas. Illud cuiusmodi est? Exceptionem conuenire primo, non quadrare secundo? Quid? Adeo fuit ille οὐρανὸν ἢ ἐπιγῆν, vt existimarit quemquam Christi verba sic interpretari? Quicunque dimiserit, excepta fornicatione, & aliam duxerit excepta fornicatione? Hoc quisquam somnare? Hoc quisquam potuit in animum inducere? O Iesuitae! quanto vobis facilius luctari cum laruis, quam cum cordatis viris disputare! Samus sic resoluit: Si quis vxorem dimiserit, nisi fornicantem: & aliam duxerit, nisi priore dimissa propter fornicationem.

XVII. Pererius: Si sensus sit vtrumque licere, nempe, & vxorem dimittere, & aliam ducere, colligi posset, non esse prohibitum à Christo, quauis alia de causa, praeter fornicationem, dimittere vxorem, dummodo, nec vir dimittens, nec vxor dimissa ad alias transeat nuptias, quod falsum profecto esse constat.

XVIII. Falsum profecto, inquam, & nos, qui neque religionis praetextu separationem thori probare possumus. Sed & falsum Pererij antecedens. Quis enim dixit, sensum esse licere, & vxorem dimittere, & aliam ducere? Nemo, qui verbis Christi religiosus haeret, quae disertam continent exceptionem, nisi propter fornicationem. At haec facit, vt non significetur licere, vxorem dimittere, sed tantum dimittere propter fornicationem. Solentne perinde Iesuitae esse οὐρανὸν ἢ ἐπιγῆν, & τοῦ καὶ πρὸς; Solentne Iesuitae ita argumentari? Licet propter fornicationem, ergo etiam propter quancunque causam? Mirum artificium. Quamquam hoc ipsum, Licet propter fornicationem, dilutius est. Quod potius dici debuit, non licere nisi ob fornicationem, siue, licere ob solam fornicationem. Itaque Pererius non disputator est, sed praestigiator.

XIX. Atque haecenus interpretatio, nunc consequentiam examinemus. Nos igitur concludebamus: Si mœchatur, qui, nisi repudiata priore vxore ob adulterium, nouam ducit: Ergo, qui repudiata priore vxore ob adulterium, nouam duxerit, non mœchatur. Nam exceptionis vis est gemina, Vna vt regulam firmet, in illis, quae non excipiuntur, altera, vt contrarium supponat in illis, quae excipiuntur, vt hic verum, mœchari quicunque repudiata priore casta aliam duxerit: Et non mœchari, qui repudiata priore adultera, aliam duxerit.

XX. Exempla probant infinita. Prioris ad Corinth. 1. Gratias ago Deo meo, quod meminim vestrum baptizauerim, nisi Crispum & Caium. Inde Baronius anni quinquagesimi secundi §. 21. Baptizauit Paulus Corinthi dictum Crispum, necnon Caium, Iulianus, Hos enim paucos, me baptisino abluisse non inficior. Numer. 14. Non intrabitis terram, super quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem, propter Caleb filium Iephone, & Iosue filium Nun. Hinc Augustinus de Tempore sermone 102. De sexcentis millibus duo tantum terram repromissionis ingressi sunt. Genes. 9. Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia: Excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Tertullianus de Ieiuniis cap. 4. Hoc ipso, quod eam solam carnem estei eximit, cuius anima non per sanguinem effunditur, omnis reliqua carnis vsus concessisse manifestum est. Marc. 9. Hoc genus demoniorum, non potest exire, nisi oratione & ieiunio. Athanasius de Virginitate, πᾶς ἐν κόσμῳ πνεύματα ἀκαθάρτα οὐκ ἐξέρχονται, ἢ ἐπιγῆν ἢ οὐρανὸν, & τὰ πνεύματα τὰ φαρμακικὰ τὰ εὐαγγέλια, Quisquis igitur

XXXIX. Respondetur ad primum, Pererius: Duplicem fuisse Judæorum in dimittendis vxoribus consuetudinem, & vtramque malam, & quod dimitterent ob quamcunque causam, & quod iis dimissis alias ducerent. Vtramque damnari à Domino, & corrigi. Primam per hæc verba, *Qui dimiserit, nisi ob fornicationem, mæchatur*, alteram per ista, *Et qui dimissam duxerit, mæchatur*. Bellarminus: Illud, *nisi ob fornicationem*, vel exceptiue dici, vel negatiue, si exceptiue, negat consequentiam. Nam, quia in dimissione perfecta duo continentur, dimissio vnius, & potestas ducendi aliam: Dominum hæc separasse, & dimissionem concessisse cum exceptione fornicationis, alteram vero omnino sustulisse. Sin autem negatiue, concedit loquutum Christum de dimissione, quoad vinculum, sed non concessisse dimissionem hanc in causa fornicationis. Negasse enim licitam sine causa fornicationis: at non dixisse licitam, si adfit fornicatio.

XL. Sed Pererius quidem nugatur, neque soluitur argumentum. Nugatur, cum tanquam duo distinguit, quæ non erant, nisi vnum. Etenim omnis prioris matrimonij dissolutio, eo ipso, quod dissolutio erat, inferebat potentiam secundarum nuptiarum, quomodo ipsi Papistæ concedunt in diuortio infidelium. Et omnis libertas id habet, vt a domino abstrahat, & potentiam inducat oppositam priori seruituti. Deinde nulla solutio est: Nam manet quæstio, quo sensu repudium, siue *ἀπολυσις* nominetur: Pharisei quærebant, liceretne dissoluere? Christus respondit: Non licere, nisi propter fornicationem. Vel falso, vel *ἀπὸ τῆς ἰσχυρῆς*: nisi potius veteratores sint Papistæ. Si enim cum Papistis solutionem intellexit solius thori, non ita interrogabant Iudæi, & Christus abusus est eodem vocabulo in alium sensum, iis non monitis, quod Sophistarum est. Sin autem intellexit cum Iudæis, falsum necesse est dixisse, iudicibus Papistis. Itaque Pererius non soluit.

XLI. Anigitur Bellarminus? Nos vero negatiuam illam interpretationem iam exploramus: & ostendimus, non tantum significari, non licere dimittere sine causa fornicationis, sed etiam licere propter fornicationem. Atque adeo nunquam quenquam bene sanum sic loquutum esse. Non licet sine fornicatione, vt fornicatione posita, licere non crederet. Restat ergo sensus exceptiuus. Sed hic incidit in solutionem Pererij, itaque non aliter iudicandus. Et vero Alphonsus de Castro homonymiam non potuit negare, *Iudæi Christus loquens, cum abiciere vellet libellum repudij, qui in veteri lege erat preceptus, vsus est verbo dimissionis iuxta sensum, in quo Iudæi capere solebant, cum autem post abrogatum repudium veteris legis, statuit diuortium iuxta legem Evangelicam, non vtitur illo verbo, vt significat dimissionem quoad vinculum, sed solum quoad thorum*. Quæ ipsissima est mentalis æquiuocatio tanto perie Jesuitis probata, vt interroganti, an hac sur transierit, responderi possit, non transiisse hac; ita vt cum ille de via interroget, tu de manica respondeas.

XLII. Ad secundum Bellarminus: Dominum respondisse Phariseis, qui venerant tentatum, præcisè ad interrogata. Quæsisse hos, an liceret dimittere quacunque causa, quoad vinculum, illum respondisse, non licere quacunque ex causa, quia non liceat dimittere non fornicariam, & aliam ducere, id quod tam perspicue verum erat, vt nullo modo negari possit. Vtrum autem liceat dimittere fornicariam, quoad vinculum, & aliam ducere, aperte dicere noluisse, quia altius, quam vt ab eis capi posset, & quanquam facile intelligendum ex iis, quæ dicta erant de prima institutione matrimonij, tamen voluisse, vt colligerent à seipsis potius.

XLIII. Variè peccatur: Primo, Christum respondisse, non licere dimittere non fornicariam, falsum, respondit enim, non licere dimittere, nisi fornicariam, magno discrimine, quia, si illud dixisset, non posset inferri, licere fornicariam dimittere, sed, qui hoc dixit, necessario ponit licere. Itaque non potuit argumento Bellarminus satisfacere, nisi pro mente Christi, suam mentem substitueret. Secundo: Falsum, illam mentem tam perspicue veram esse, vt e contrario non potuerit: nam contra Iudæi, aliter erant edocti, & quotidie contradicant, atque adeo contradicentes obiecerunt Mosen, qui permiserat, non fornicariam dimittere, & ea dimissa aliam ducere. Tertio, falsum, non aperte definisse, vtrum liceret fornicariam dimittere, quoad vinculum. Nam docuit aperte licere *ἀπολυσις*, quod est dimittere, quoad vinculum, vt probauimus. Quarto, ex institutione coniugij, nec minus negatur dimissio quoad thorum, quam quoad vinculum, & æque concluditur dimissio, quoad vinculum, quam quoad thorum, vtraque enim contra naturam coniugij, & quidem ex doctrina Papistarum, dimissio thori: nam illi de copula carnali intelligunt, *Erunt duo in carne vna*.

XLIV. Sed hoc quartum parum refert, inquit Bellarminus: nam sufficit testimonium ex Matth. 5. Quasi ex Matt. 5. magis eruas dimissionem thori, quam ex 19. En fidem. En pudorem. En religionem!

XLV. Ad tertium, Pererius: Licet nonnullæ sint aliæ præter fornicationem causæ soluendi coniugij, quantum ad thorum, illæ tamen generales sunt & communes aliis. Causa vero ducta ex fornicatione, seu adulterio alterius coniugis, propria est matrimonij, vt quæ per se, & proprie aduersetur matrimonio.

XLVI. Atque primo, quomodo aliæ communes? Obscure enim hoc dictum. Nam si hoc sensu, quod alia etiam vincula dissoluant, cur magis communes quam fornicatio? Nam hæc in iis est, quibus communionis Christianæ vinculum solui vult Paulus, prioris ad Corinthios quinto. Secundo, cur hæc peculiariter contra naturam coniugij? Aut cur non etiam odium? Cum Paulus dicat ad Ephesios quinto, *Nullus vnquam suam ipsius carnem odio habuit*. Et tamen propter odium non datur solutio. Tertio, non satisficit argumento. Non enim quæritur, vtrum aliæ sint causæ, vel propriæ, vel communes, sed vtrum aliæ fuerint excludendæ. Et constat non fuisse excludendas, nisi falsa sit Papistarum sententia. Porro Christus non dixit, licere ob causam fornicationis dimittere, tum enim videri poterat non excludere reliquas: sed diserte, non licere dimittere, nisi ob fornicationem, qua phrasi penitus excluduntur reliquæ causæ, quicquid garriant Sophistæ.

I. Vid Patres? Origenes tractat. 7. in Matth. Scio quosdam, qui præsumunt Ecclésiis, extra Scripturam permisisse aliquam nubere, viro priori viuente: & contra Scripturam quidem fecerunt, dicentes, Mulier ligata est, quanto tempore viuit vir eius. Item, viuente viro, adultera vocabitur, si facta fuerit alteri viro. Non tamen omnino sine causa hoc permisissent, forsitan enim propter huiusmodi infirmitatem incontinentium hominum; peiorum comparatione, quæ multa sunt permisissent, aduersus ea, quæ ab initio fuerunt scripta. Dico autem vobis, quoniam quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob causam fornicationis, & aliam duxerit, mæchatur.

II. Sed hunc locum sibi Papistæ vendicant, quia eorum Episcoporum Origenes factum improbet. Ego vero non putem, quicquam certi statui posse. Non enim constat, quid sit, aut quomodo factum. Potuerunt enim ij, quibus permittæ sunt secundæ nuptiæ, priores coniuges dimittere castas, potuerunt adulteras. Si castas, merito reprehensi sunt Episcopi ab Origene, si adulteras, immerito. Et quidem ex serie verborum existimari castas fuisse dimissas. Non tantum, quia factum damnauit Origenes, sed etiam, quia hoc exemplum tum temporis propositum, cum de exceptione fornicationis nihil esset actum, sed cum Christus proposuisset naturam matrimonij. Sed esto tamen res in medio.

III. Lactantius Epitomes cap. 8. *Sicut femina castitatis vinculis obligata est, & ne aliud concupiscat, ita vir eadem lege teneatur, quæ Deus & viro uxorem vnius corporis compage solidauit. Ideo præcipit non dimitti uxorem, nisi crimine adulterij deuctam, & (lego, vt) nunquam coniugalis fœderis vinculum, nisi ruptum, resoluatur*. Institut. 6. cap. 23. *Adulterium esse, qui à marito dimissam duxerit, & eum, qui præter crimen adulterij uxorem dimiserit, vt aliam ducat*.

IV. Salmero in posteriori loco exceptionem adulterij vult referri tantum ad dimissionem, & prohiberi absolute, alteram duci. Priorem vero recte exponi, si dicatur vinculum fœderis coniugalis rumpi, quando fides pacta & promissâ frangitur, & violatur, per quam violationem fiat, vt corpus innocentis, non fit illi amplius obnoxium. Nihil tamen decerni, an, adultera dimissa, possit denuo alteri copulari.

V. Sed omnem audaciam superat hæc audacia, quæ discerpit in duas vnam hanc sententiam, *Qui præter crimen adulterij uxorem dimiserit, vt alteram ducat*. Durum erat etiam copulam connexiuam sic distrahere, sed longe durius, causalem hic vsurpatam ludificare. Nam hæc manere subalternat partes partibus, vt aliud sit dimittere priorem, & aliam ducere, aliud dimittere priorem, vt aliam ducas. In altero loco, non minus mira sophistice, distinguunt in coniugio thorum, & vinculum, & negant vinculum solui, thorum concedunt, nunc Lactantius pronuntiat coniugalis fœderis vinculum resolui, isti volunt intelligi coniugalis fœderis thorum resolui. At hoc fit, & boni viri, cur thorum distinguunt, & vinculum? An id vobis iuris Romanus tribit Monarcha, vt cum voletis, thorus sit thorus, vinculum sit vinculum, & rursum cum voletis, thorus sit vinculum, vinculum sit thorus? An vos potius cogit euidencia rei vestram reuocare tam curiosam, tam anxiam distinctionem, ociosam magis, quam speciosam, & nunc fateri nõ solum tum separari thorum, cum resoluitur vinculum, sed etiam, tum solui vinculum, cum separatur thorus? Ac quiescimus, neque aliud volumus.

VI. Basilium regula 73. *Ὅτι ἂν ἴη ἡ γυναῖκα ἀπὸ τοῦ ἄνδρος, ὡς ἀπὸ τοῦ κυρίου, ἢ ἂν ἴη ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τῆς γυναῖκος, ὡς ἀπὸ τοῦ κυρίου, ἢ ἂν ἴη ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τῆς γυναῖκος, ὡς ἀπὸ τοῦ κυρίου, ἢ ἂν ἴη ἡ γυναῖκα ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, ὡς ἀπὸ τοῦ κυρίου, ἢ ἂν ἴη ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τῆς γυναῖκος, ὡς ἀπὸ τοῦ κυρίου, ἢ ἂν ἴη ἡ γυναῖκα ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, ὡς ἀπὸ τοῦ κυρίου*: Non licere coniugatum ab uxore, aut uxorem à viro separari, nisi quis coniugatus sit adulterij, vel sit ad pietatem impedito. Idem ad Amphilocho Epistolæ 1. Canon. 9. *Ὁ ἀπὸ τῆς γυναῖκος ἀπολυθεὶς, ἢ ὁ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός ἀπολυθεὶς, ἢ ὁ ἀπὸ τῆς γυναῖκος ἀπολυθεὶς, ἢ ὁ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός ἀπολυθεὶς, ἢ ὁ ἀπὸ τῆς γυναῖκος ἀπολυθεὶς, ἢ ὁ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός ἀπολυθεὶς*: Consentaneum erat, vt secundum sententiam Domini, æquabiliter, tam viris, quam mulieribus, fornicationis causa matrimonium dissolueret. Nota *ἀπὸ τῆς γυναῖκος*, & memento magnum in eo vocabulo anquisitum mysterium à Turriano.

VII. Salmero respondet, Basilium primo, non dicere, quod liceat innocenti coniugi nouo matrimonio copulari, deinde, in de Virginitate aliter sentire, tertio, in illa ipsa regula addere, non licere vxore dimissa, aliam ducere.

VIII. Sed Basilium diserte dixit, licere à matrimonio discedere. Atqui, vel ipsi Papistis testibus, thorus non est matrimonium, sed vinculum, itaque, etiam separato thoro, pronuntiant mulierem esse dimissam vxorem, & virum dimissæ maritum, quæ ne imaginari quidem potuit quisquam, nisi durante matrimonio. Quare, qui discedere permittit à matrimonio, amplius significat, quam discedere à thoro. Atqui, si solum sit matrimonij vinculum, ne ipsi quidem Papistæ negant, posse nouas initi nuptias. Alibi autem sensisse aliter non comperio. In de Virginitate lego Basilium viros dehortari, ne cum Virginibus Deo dicatis coniugia inean, vsu hac matrimonij allegoria, in quo adultera dicitur, quæ viuente marito alteri copulatur. Sed facile intelligitur, non accedente legitima dissolutione, id est, propter fornicationem, de qua verbum nullum. Idem iudicium de additione ad regulam: nam cum possum sit, non licere discedere, nisi propter fornicationem, facile subinfertur, non licere dimissam coniungi alij viro, nimirum, seruata eadem exceptione.

IX. Nazianzenus orat. 31. quæ est in dictum Euangelij, *Cum consummasset Iesus hos sermones, ὁ ἄρ ρόμ & πᾶσιν αἰτίαις τοῦ διαταξέσθαι διδάσκει. Χελπίς ἦ, & πᾶσιν αἰτίαις, ἀλλὰ συγχωρεῖν ἄρ μόνον χωρὶς τοῦ πόνου, τὸ ἕκαστον πᾶν το φιλοσοφῶν κελδέι, Enimvero lex omnes ob causas libellum dat repudij: at Christus non ob omnes, sed ab impudica tantum, & adultera uxore viro separare permittit.*

X. Ambrosius 1. ad Corinth. 7. *Et virum uxorem non dimittere. Subauditur autem, excepta fornicationis causa. Et ideo non subiicit, dicens, sicut de muliere, quomodo si discesserit, manere sic: quia viro licet ducere uxorem, si dimiserit uxorem peccantem, quia non ita lege constringitur vir, sicut mulier.*

XI. De Ambrosio excipiunt, non esse hanc eius sententiam. Primo, testibus Lombardo, & Gratiano, hæc esse à falsariis & hæreticis addita. Secundo, hos Commentarios non esse Ambrosij. Tertio, ipsum Ambrosium contra docere, nempe Commentariis in Lucam.

XII. Sed Lombardi Gratianique coniectura nihil diluuius. Quid enim non

non promptum sit amoliri, si hoc concedatur? De autore scio dubitari inter doctos, & hanc ego licentiam non facio. Certe Sixtus Senensis, Bibliotheca...

XIII. Chryostomus in 1. ad Corinth. homil. 19. causam explicans, quare diuortium permittatur ob fornicationem, non vero ob idololatriam...

XIV. Hieronimus in Mattheum canon. 4. Cum lex libertatem dandi repudij ex libelli auctoritate tribuisset, nunc marito fides Evangelica non solum voluntatem pacis indixit...

XV. Epiphanius contra Catharos, ihsu dicitur in laudibus dei, ut dicitur in scripturis, quod non dicitur in scripturis, quod non dicitur in scripturis...

XVI. Theodoretus Therapeuticon 9. comparans leges Christi i legibus Platonis, dicitur in scripturis, ut dicitur in scripturis, ut dicitur in scripturis...

XVII. Graecis omnibus eandem mentem esse testis est mihi Benedictus Iustinianus, commentariis in 7. ad Romanos. Praeterea (quod magis mirandum est) Graecorum consuetudo, etiam nunc in lege Evangelica...

XVIII. Concilij Arelatensis primi Canon 10. De his qui coniuges suas in adulterio deprehendunt, & iude sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere...

tionem accipi, idque satis insinuari, dum ait, & prohibentur nubere. Est vero, inquam, quae libet exhortatio, dum ne sit lex. Nam hic legem non esse, illa ostendunt, in quantum potest, non enim sic solent ferri leges...

XIX. Concilium Veneticum cap. 2. Eos quoque, qui relicta uxore sua, sicut in Evangelio dicitur, excepta causa fornicationis, siue adulterij probatione, alias duxerint, statim a communione similiter arcendos...

XX. Concilium Triburienfe cap. 41. Si quis legitimam duxerit uxorem, & impediendo quacunq; domestica infirmitate uxorem opus non valens implere, frater vero eius, suadente diabolo ad amatum ab ipsa clanculum eam humiliaverit...

XXI. Ex Triburienfi Concilio recitat Gratianus, caulae 32. quaest. 7. Canonem, Si quis cum nouerca sua dormierit, neuter ad coniugium potest peruenire: sed vir eius potest, si vult aliam accipere, si se continere non potest...

XXII. Haberet idem ex Zacharia Papa, Concubisti cum sorore uxoris tuae? Si fecisti, neutram habeas, & si illa, qua uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in Domino cui velit...

XXIII. Denique Augustinus, quo nemo disertius aut prolixius aduersam tutatus est sententiam, significauit tamen ipsum sibi non satisfacisse. Retraetat. 2. cap. 57. Scripsi duos libros de coniugiis adulterinis, quantum potui secundum Scripturas...